

ČASOPIS ZA TEORIJU I PRAKSU OSIGURANJA

TOKOVI OSIGURANJA

**DUNAV
OSIGURANJE**

BEOGRAD 2012 / BROJ 4
GODINA XXVIII

ISSN 1451 - 3757, UDK: 368

BEOGRAD 2012 / BROJ 4 / GODINA XXVIII

ISSN 1451 - 3757, UDK: 368

TOKOVI OSIGURANJA

ČASOPIS ZA TEORIJU I PRAKSU OSIGURANJA

**DUNAV
OSIGURANJE**

Izdavač:

KOMPANIJA „DUNAV OSIGURANJE“ A.D.O.
Beograd, Makedonska 4

Izdavački savet:

dr Marko Ćulibrk, prof. dr Radivoje Mitrović,
prof. dr Predrag Šulejić, dr Rajko Tepavac,
dr Slobodan Samardžić, dr Miroslav Radojičić,
dr Jovan Ćirić, dr Zoran Radović,
Ljiljana Lazarević-Davidović

Redakcijski odbor:

dr Zoran Radović, dr Dejan Drljača,
prof. dr Mile Samardžić, mr Sanja Savo,
Margerita Bošković Ibrahimpašić, mr Andrija Vujičić,
Milan Kovač, dr Milica Slijepčević,
Ljiljana Lazarević-Davidović

Glavni i odgovorni urednik:

dr Zoran Radović

Redaktor:

Ljiljana Lazarević-Davidović

Lektura:

Draško Vuksanović, Janko Medić

Sekretar Redakcije:

Julija Pejaković

Redakcija:

Makedonska 4/VI, 11000 Beograd
Tel. 011 3245 142;
e-mail: redakcija@dunav.com

Kreativni koncept i grafički dizajn:

Kreativni tim Agencije „Profile“
www.eu-profile.com

Štampa:

Štamparija Dunav, Zadrugarska 14A, 11080 Beograd

Tiraž:

1000 primeraka

CIP – Каталогизacija у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд
368

TOKOVI osiguranja: časopis za teoriju i
praksu osiguranja / glavni i odgovorni
urednik Zoran Radović. - God. 16, br. 1
(2002) - . - Beograd (Makedonska 4) :
Kompanija "Dunav osiguranje", 2002- (Beograd
: Dunav). - 30 cm

Je nastavak: Osiguranje u teoriji i
praksi = ISSN 0353-7242
ISSN 1451-3757 = Tokovi osiguranja
COBISS.SR-ID 112095244

Publisher:

DUNAV INSURANCE COMPANY
Makedonska 4, Belgrade

Publishing Board:

Marko Ćulibrk, PhD, prof. Radivoje Mitrović, PhD,
prof. Predrag Šulejić, PhD, Rajko Tepavac, PhD,
Slobodan Samardžić, PhD, Miroslav Radojičić, PhD,
Jovan Ćirić, PhD, Zoran Radović, PhD,
Ljiljana Lazarević-Davidović

Editorial Board:

Zoran Radović, PhD, Dejan Drljača, PhD,
prof. Mile Samardžić, PhD, Sanja Savo, M. Sc,
Margerita Bošković Ibrahimpašić, Andrija Vujičić, M. Sc,
Milan Kovač, Milica Slijepčević PhD,
Ljiljana Lazarević-Davidović

Editor-in-chief:

Zoran Radović, PhD

Sub-editor:

Ljiljana Lazarević-Davidović

Language Editors:

Draško Vuksanović, Janko Medić

Editorial Office Secretary:

Julija Pejaković

Editorial Office:

Makedonska 4/VI, 11000 Belgrade
Phone: +381 11 3245 142;
e-mail: redakcija@dunav.com

Concept and Design:

Creative team „Profile“ Agency
www.eu-profile.com

Print:

Štamparija Dunav, Zadrugarska 14A, 11080 Beograd

Circulation:

1000 copies

**ČLANCI, RASPRAVE, ANALIZE, PRIKAZI
– ARTICLES, DISCUSSIONS, ANALYSES, REVIEWS**

Vladimir Njegomir

UPRAVLJANJE RIZIKOM OD ODGOVORNOSTI ZA PROIZVODE I ULOGA OSIGURANJA PRODUCT LIABILITY RISK MANAGEMENT AND THE ROLE OF INSURANCE	5
--	---

Slobodan Ilijić

OBAVEZNO OSIGURANJE STEČAJNIH UPRAVNIKA U REPUBLICI SRBIJI COMPULSORY BANKRUPTCY TRUSTEE INSURANCE IN THE REPUBLIC OF SERBIA	30
---	----

Nebojša Stevanović

UGOVOR O OSIGURANJU ŽIVOTA (POLISA) I KLAUZULE KOJE ŠTITE OSIGURANIKE LIFE INSURANCE CONTRACT (POLICY) AND CLAUSES THAT PROTECT THE INSURED	44
--	----

ZAKONODAVSTVO – LEGISLATION

Zoran Radović

ZAKON O OBLIGACIONIM ODNOSIMA I OSNOVAMA SVOJINSKO-PRAVNIH ODNOSA U VAZDUŠNOM SAOBRAĆAJU LAW ON OBLIGATIONS AND BASIS OF PROPERTY-LEGAL RELATIONS IN AIR TRANSPORT	51
---	----

PRIKAZ SAVETOVANJA – CONFERENCE REVIEW

DVADESETČETVRTI SUSRET KOPAONIČKE ŠKOLE PRIRODNOG PRAVA IZ UGLA OSIGURANJA TWENTY FOURTH CONFERENCE OF THE KOPAONIK SCHOOL OF NATURAL LAW FROM THE INSURANCE PERSPECTIVE	54
---	----

PRIKAZ KNJIGE – BOOK REVIEW

„REOSIGURANJE“ „REINSURANCE“	61
---------------------------------------	----

INOSTRANO OSIGURANJE – FOREIGN THEORY AND PRACTICE

Prikazi inostranih članaka – Reviews of International Articles:

POMEŠANA OSEĆANJA I RIGIDNI POGLEDI NA SOLVENTNOST II
MIXED FEELINGS AND RIGID VIEWS ON SOLVENCY II 63

POLUGODIŠNJI IZVEŠTAJ EIOPA O FINANSIJSKOJ STABILNOSTI
EIOPA HALF-YEAR FINANCIAL STABILITY REPORT 66

Propisi Evropske unije – EU Regulations

REVIZIJA DIREKTIVE O POSREDOVANJU U OSIGURANJU
REVISION OF THE INSURANCE MEDIATION DIRECTIVE 68

Inostrana sudska praksa – International Court Practice

ARBITRAŽNE ODLUKE KOJE SE OSPORAVAJU
PRED ENGLISKIM SUDOM
ARBITRATION DECISIONS CONTESTED
BEFORE ENGLISH COURTS..... 71

VESTI IZ SVETA – FOREIGN NEWS 74

SUDSKA PRAKSA – COURT PRACTICE 80

PITANJA I ODGOVORI – QUESTIONS AND ANSWERS 83

BIBLIOGRAFIJA – BIBLIOGRAPHY 84

UDK: 366.546.2:368.021.1:368.025.61

Doc. dr sc. Vladimir M. Njegomir,

docent na Fakultetu za pravne i poslovne studije u Novom Sadu,

e-mail: njega@eunet.rs

UPRAVLJANJE RIZIKOM OD ODGOVORNOSTI ZA PROIZVODE I ULOGA OSIGURANJA

U razvijenim zemljama, osiguranja od odgovornosti, koja pripadaju grupaciji neživotnih osiguranja, igraju posebno značajnu ulogu. U domenu odgovornosti za proizvode, upravljanje rizikom i pojava osiguranja relativno je novijeg datuma. Razlog leži u činjenici da se dugo vremena postojanje ovog rizika zanemarivalo. Međutim, u razvijenim zemljama ovom riziku i zaštiti potrošača počinje da se posvećuje sve veća pažnja, najpre u SAD, a zatim u Evropi i Japanu. Uprkos nerazvijenosti ove vrste upravljanja rizikom i osiguranja u Srbiji, smatramo značajnim da ukažemo na trendove u ovoj oblasti u svetu, a posebno u Evropi. U radu su prikazane dve direktive Evropske unije koje se odnose na ovu oblast, raspoloživi oblici zaštite spram rizika od odgovornosti za proizvode i specifičnosti osiguravajućeg pokrića za ovaj rizik.

Ključne reči: *rizik od odgovornosti za proizvode, upravljanje rizikom, osiguranje.*

Uvod

U današnjem svetu, posebno u poslovanju, privredni subjekti izloženi su dejstvu brojnih rizika, pri čemu se kao osnovna konstanta pojavljuje neizvesnost. Neprestano se javljaju novi rizici, kao i stari rizici sa izmenjenim uticajem. Oni potiču iz ekonomskog, tehnološkog i sociološkog (što znači i političkog) okruženja, a sa aspekta osiguranja od odgovornosti, posebno su značajne pro-

mene u domenu regulative, kao i primeri sudske prakse.¹ Jedna od relativno novih vrsta rizika s kojima se suočavaju privredni subjekti u svom poslovanju jeste rizik od odgovornosti za proizvode.

Prema podacima kompanije „Swiss Re“² u vrste nedostataka na proizvodima spadaju greške u dizajnu, greške u proizvodnji, neadekvatno skladištenje i neadekvatne ili nejasne instrukcije za upotrebu proizvoda. Dakle, analiza aktivnosti proizvođača u kontekstu sigurnosti proizvoda i odgovornosti za neispravne proizvode uobičajeno razmatra tri aspekta, to jest vrste nedostataka na proizvodima: nedostatak u dizajnu, nedostatak u proizvodnji uključujući i nedostatke uslovljene pakovanjem proizvoda, te nedostatak u marketinškim aktivnostima.

Direktiva Evropske komisije o odgovornosti za proizvode

Zakonski propisi koji se tiču odgovornosti za proizvode u Evropskoj uniji determinisani su na dva nivoa. Ovi nivoi sastoje se od Direktive Evropske komisije o odgovornosti za defektne proizvode, koja podrazumeva striktnu odgovornost za proizvode i koju su zemlje članice u obavezi da implementiraju, a tu je i odgovornost nacionalnih zakonodavstava koja se odnosi na proizvode. Takođe, za odgovornost za proizvode u EU značajan je i relativno noviji akt – Direktiva Evropske komisije o opštoj sigurnosti za proizvode, usvojena 2001. godine.

Celokupna problematika oko odgovornosti za proizvode povezana je s neizvesnošću potencijalnog podizanja odštetnih zahteva oštećenih trećih lica kako u pogledu učestalosti tako i u pogledu veličine pojedinih odštetnih zahteva. Reč je o obliku odgovornosti koji može proizvoditi velik broj odštetnih zahteva po osnovu samo jednog uzroka. U tom pogledu, značaj Direktive je da se na harmoničan način, implementiranjem u nacionalna zakonodavstva zemalja članica Evropske unije, unesu jedinstvena pravila u vezi sa odgovornošću za proizvode, koja se pre svega odnose na sledeće: određenje proizvoda koji se mogu smatrati defektnim, vreme kada se rizik od odgovornosti za proizvode

¹ Spuhler, Jurg: Emerging risks: a challenge for liability underwriters, Swiss Reinsurance Company, Zurich, 2003, str. 26

² Diversity, modern aspects and new emphasis of liability covers, Swiss Re seminar, Belgrade, 16/17 May, 2001, slajd 10

ostvaruje, determinisanje štetnika i oštećenog, te samih vrsta šteta koje mogu nastati, kao i dokaza potrebnih da one postoje kako bi se mogla potvrditi odgovornost.

Prema članu 2 Direktive,³ pod proizvodom koji se može tretirati u smislu odgovornosti za proizvode podrazumevaju se sve pokretnosti, čak i one što su uključene u neke druge pokretnosti ili nekretnine, uz specifikovanje isključenja poljoprivrednih proizvoda i igara na sreću. Dakle, definicija proizvoda veoma je široka i jasno uključuje sve gotove proizvode, sirovine i komponente. Proizvod, prema Direktivi, ne mora biti namenjen potrošnji u klasičnom trgovačkom smislu reči. Definicija u proizvod uključuje i električnu energiju, kao i druge proizvode javnih službi kao što su voda i gas. Takođe, Direktivom je određeno da se ona ne primenjuje na sve proizvode i oštećenja nastala kao posledica nuklearnih nesreća koji su obuhvaćeni međunarodnom konvencijom prihvaćenom u zemljama članicama Evropske unije. Zakoni pojedinih zemalja članica kao što su Nemačka, Finska i Norveška eksplicitno isključuju povrede izazvane lekovima, pri čemu se u obzir uzima da su štete uzrokovane lekovima regulisane posebnim zakonima. Pokretne stvari koje su kao sastavni deo bile uključene u neku drugu pokretnost smatraju se, na osnovu Direktive, proizvodom. Iz člana 2 može se zaključiti da ukoliko taj deo ima nedostatak, proizvod u koji je taj deo ugrađen takođe je proizvod s nedostatkom. Za nedostatke bilo koje komponente sadržane u finalnom proizvodu Direktiva usmerava odgovornost direktno ka njegovom proizvođaču. Ukoliko oštećeni može identifikovati defektnu komponentu proizvoda i njegovog proizvođača, moguće je nadoknaditi i štetu na samom proizvodu (isključujući defektnu komponentu), i to potraživanjem komponente od proizvođača i uz njeno definisanje kao proizvoda. Budući da Direktiva određuje proizvod kao pokretnost, iako može biti uključena u nekretninu, zgrade kao takve odredbama Direktive nisu uključene u pojam proizvoda. Kada je reč o informativnim proizvodima, problemi proizlaze iz proizvoda koji prenose informacije kao što su knjige, zapisi, kasete, filmovi i računarski softveri. Držanje ili skladištenje ovih proizvoda ne bi trebalo da izazove poteškoće za njihove proizvođače, koji bi mogli biti odgovorni za štete koje bi mogle nastupiti padanjem ili nekim pomeranjem proizvoda, što, međutim, nije baš u izgledu. Mnogo verovatniji primer mogao bi biti neispravan računarski sistem,

³ Council directive of 25 July 1985 on the approximation of the laws, regulations and administrative provisions of the Member States concerning liability for defective products, (85/374/EEC), Official Journal of the European Communities, no. L 210, 7.8.1985

koji korisnike računara može dovesti u fizičku opasnost zračenjem ili davanjem netačnih informacija, kao što neispravan visinometar može izazvati avionsku nesreću.

Do poteškoća može doći i u situacijama kad jedan autor ili izdavač čije informacije nisu tačne uzrokuje štetu trećim licima. Po osnovu striktno odgovornosti, materijali kao što su nesigurne instrukcije za hemijske proizvode koji sadrže netačna upozorenja smatraju se nečim što je pokriveno definicijom proizvoda. Autor će se, prema definiciji, smatrati komponentom, odnosno proizvođačem komponente proizvoda, a izdavač proizvođačem finalnog proizvoda.

Nadalje, ljudska krv, „krvni proizvodi“, ljudsko tkivo i organi presađeni od donatora smatraju se proizvodom. Donator, prema Direktivi, može zadovoljavati definiciju „proizvođača sirovine“, pri čemu je, na primer, osoba koja je znala da je zaražena virusom side a donirala je krv zbog zarade – odgovorna. Kad je reč o uslugama, striktna odgovornost za nabavku neispravne usluge može nastupiti na poseban način. Ipak, postoji situacija prema članu 3, gde se dobavljač smatra saodgovornim za plasiranje proizvoda sa nedostatkom na tržište. Politika Direktive bila je da se ne pokrije odgovornost lica koja daju proizvode u najam, kao što su rentakar kompanije čija su vozila neispravna za upotrebu.

U pogledu određenja u kojim okolnostima se proizvod može smatrati neispravnim, postoje tri bitna faktora koja su specifikovana u Direktivi, a budući da je o njima već bilo reči, ovde ćemo ih samo navesti: prezentacija proizvoda, način upotrebe proizvoda koji se smisljeno može očekivati i vreme kada je proizvod stavljen u promet. Ključno je u ovom smislu određenje defektnosti proizvoda koje daje Direktiva i koje glasi: „Proizvod je neispravan kada ne pruža sigurnost koju osoba normalno očekuje, uzimajući u obzir sve okolnosti.“

Posebno određenje odnosi se na determinaciju lica koja mogu biti smatrana oštećenima, to jest lica koja mogu da podnesu tužbu po osnovu postojanja odgovornosti za proizvode. Direktiva se odnosi na bilo koju osobu i ne specifikuje da tužitelj mora biti potrošač, korisnik ili kupac proizvoda, ili da ima neki vlasnički interes u njemu. Na primer, ako pešaka povredi motorno vozilo sa nedostatkom, on, prema Direktivi, može ostvariti pravo da bude tužitelj. Međutim, povređeno lice koje je rukovalo određenim predmetom pre nego što je on stavljen u prodaju ne može podići odštetni zahtev sve dok se ne utvrdi da je u celokupnom lancu snabdevanja neko drugi taj proizvod stavio u prodaju.

Kad je reč o vrstama šteta koje su pokriveno, u članu 9 Direktive pod štetom se podrazumevaju dve vrste šteta:

1) šteta nastala smrću ili povredom tela ili zdravlja lica

2) oštećenje ili uništenje bilo kog dela imovine izuzev samog proizvoda sa nedostatkom, u iznosima ne nižim od 500 ECU po predmetu ukoliko su ispunjeni uslovi da je taj predmet a) uobičajeno namenjen samo za privatnu upotrebu ili potrošnju i b) upotrebljavan od strane povređenog lica samo za njegovu privatnu upotrebu ili potrošnju.

Dakle, akcenat je najpre na štetama uzrokovanim smrću ili povredom tela i zdravlja. Štete zbog smrti odnose se prvenstveno na posledičnu štetu i pogrebne troškove, čime se može argumentovati da sama smrt ili povrede tela nisu pokriveni. Štete uzrokovane povredom tela ili zdravlja mogu biti samo posledične. Direktiva ne određuje da štete moraju biti plaćene zbog pretrpljenih bolova i ostalih oblika nematerijalne štete, s obzirom na to da se za pretrpljene bolove i druge nematerijalne štete primenjuju zakoni zemalja članica EU. Svaka zemlja za sebe određuje kako se nadoknađuje šteta za pretrpljene bolove i patnju po osnovu odgovornosti zbog nepažnje i striktno odgovornosti. Direktivom je takođe predviđena materijalna šteta, odnosno šteta nastala usled oštećenja ili uništenja bilo koje imovine, ali ne u iznosima manjim od 500 ECU, pod uslovima da je korišćena za privatnu upotrebu ili potrošnju i da ju je upotrebljavalo povređeno lice samo za svoju privatnu upotrebu ili potrošnju. Namera Direktive je da prvenstveno zaštiti pojedince, pri čemu je pokrivena lična imovina pojedinaca, a ne poslovna imovina. Dakle, čisto ekonomski gubitak može se potraživati na temeljima ugovorne odgovornosti i odgovornosti po osnovu nepažnje, ali se šteta na samom proizvodu sa nedostatkom ne može nadoknaditi.

Ključna namera Direktive jeste da se oštećeni u slučaju korišćenja proizvoda sa nedostatkom namire, odnosno da ne ostanu neobeštećeni. Tako je članom 4 Direktive specifikovano i šta oštećeni mora dokazati da bi mogao tužiti proizvođača po osnovu odgovornosti za proizvode za štetu nastalu usled defektnih proizvoda. Direktivom je određeno da oštećena osoba mora dokazati nastalu štetu, nedostatak na proizvodu, kao i uzročnu vezu između štete i nedostatka. U slučaju da je odgovorno više subjekata prema trećem oštećenom licu, oni su odgovorni solidarno. Time je oštećenom omogućeno da tuži bilo koga od odgovornih subjekata i da traži punu naknadu pretrpljene štete. Pri tom je oštećenom licu data mogućnost da po slobodnoj volji izabere od koje će strane odgovorne za nastalu štetu tražiti odštetu. Takođe, Direktivom su određene i situacije u kojima je šteta uzrokovana neispravnim proizvodom i nepažnjom povređenog. U ovim situacijama odgovornost proizvođača može da se umanj

ili je uopšte ne mora biti, a proizvođač mora dokazati da je postojala nepažnja povređenog lica.

Pristup problemima odgovornosti za proizvode s nedostatkom primenom načela striktnosti odgovornosti, kao što smo ukazali u prethodnim izlaganjima, bio je dominantan u sudskoj praksi koja se već dugi niz godina primenjuje u SAD. Direktivom o odgovornosti za proizvode 1985. godine ovo načelo uvođi se i u Evropi. Najveća teškoća pri tome – pri uvođenju striktnosti odgovornosti – bila je u postizanju ravnoteže između interesa potrošača s jedne strane i proizvođača s druge strane, uključujući i industriju i trgovinu. Iako je Direktiva dobila svoj konačan oblik, potpuna saglasnost nije mogla da se postigne po osnovu tri pitanja, koja su stoga ostavljena zemljama članicama da ih, po izboru, integrišu u svoja nacionalna zakonodavstva. Ta tri područja su 1) pitanje da li odgovornost može da se proširi na neobrađene poljoprivredne proizvode, 2) pitanje da li mora postojati odbrana što se tiče razvojnog rizika i 3) pitanje da li mora postojati limit od 70 miliona evra kao ukupna obaveza proizvođača za štetu, kao posledicu smrti ili telesne povrede, koja je uzrokovana istim proizvodom sa nedostatkom.

Tabela br. 1: Implementacija opcionih odredbi u Direktivi

	Datum od kojeg je implementirano zakonodavstvo stupilo na snagu	Neobrađeni poljoprivredni proizvodi i igre uključeni u definiciju proizvoda	„Development risk“	Limit ukupne odgovornosti najviše 70 mil. evra
Austrija	1. jul 1988.	isključeno	uključen	ne
Belgija	1. april 1991.	isključeno	uključen	ne
Danska	10. jun 1991.	isključeno	uključen	ne
Finska	1. septembar 1991.	isključeno	isključen	ne
Francuska	19. maj 1998.	uključen	uključen	ne
Nemačka	1. januar 1990.	isključeno	uključen	da
Grčka	30. jul 1988.	isključeno	uključen	da
Irska	16. decembar 1991.	-	uključen	ne
Italija	24. maj 1988.	-	uključen	ne
Luksemburg	2. maj 1991.	uključen	isključen	ne
Holandija	1. novembar 1990.	isključeno	uključen	ne
Norveška	1. januar 1989.	-	isključen	ne
Portugalija	11. novembar 1989.	-	uključen	da
Španija	Jul 1995.	-	uključen	da
Švedska	1. januar 1994.	uključen	uključen	ne
Švajcarska	1. januar 1994.	isključeno	-	ne
Velika Britanija	1. mart 1988.	isključeno	-	ne

Izvor: Hodges, Christopher J. S: *Product Liability Laws and Practice*, Sweet and Maxwell, London 1993, str.

Direktiva Evropske komisije o opštoj sigurnosti proizvoda

Direktivom Evropske komisije o opštoj sigurnosti proizvoda⁴ uspostavlja se okvir bazičnih principa sigurnosti proizvoda za bilo koji proizvod plasiran na tržištu Evropske unije. Direktivom se proizvođači obavezuju da na tržište plasiraju samo proizvode koji zadovoljavaju opšte uslove sigurnosti. Ova se obligacija odnosi na čitav životni vek proizvoda. To, pored ostalog, proizlazi iz činjenice da je Direktivom uspostavljena postprodajna obaveza proizvođača i distributera. Na osnovu Direktive, uspostavljena su nacionalna tela sa opunomoćenjem za sprovođenje usaglašavanja. Iako Direktiva ne sadrži odredbe o odgovornosti, ona je komplementarna i neraskidivo povezana s Direktivom Evropske komisije o odgovornosti za proizvode, kao i s nacionalnim zakonima zemalja članica koji se odnose na odgovornost za proizvode. Na primer, u slučaju da je proizvod koji je plasiran na tržište nesiguran prema odredbama ove direktive, takav se proizvod smatra defektnim u smislu Direktive o odgovornosti za proizvode, kao i nacionalnih zakona. Ova direktiva modernizovana je 2002. godine.⁵ Takođe, osim Direktive o opštoj sigurnosti proizvoda, postoje specifične direktive koje se odnose na sigurnost specifičnih proizvoda kao što su sigurnost hrane, motornih kosačica, igračkaka, telekomunikacione opreme, motornih vozila, traktora, hidrauličnih kopača, aparata za domaćinstvo i kranova.

Direktiva se odnosi na sve proizvode namenjene potrošnji, nezavisno da li je reč o novim, upotrebljivanim ili prepravljanim proizvodima. Isključeni su samo proizvodna oprema, kapitalna dobra i drugi proizvodi, kao što je industrijska oprema, koji se koriste isključivo u kontekstu trgovine ili poslovanja, dakle imaju komercijalnu upotrebu. U određenje proizvođača u Evropskoj uniji ovom direktivom uključene su sve osobe koje svoje ime, trgovinsku marku ili drugu prepoznatljivu oznaku vezuju za proizvod, i osobe koje popravljaju proizvode. U slučajevima u kojima je proizvođač izvan Evropske unije, pod proizvođačem se podrazumevaju predstavnici proizvođača u Evropskoj uniji ili uvoznik proizvoda u EU. Ostali privredni subjekti u lancu snabdevanja smatraju se proizvođačima ako njihove aktivnosti mogu uticati na sigurnost karakteristika

⁴ Council Directive 92/59/EEC of 29 June 1992 on general product safety, Official Journal of the European Communities, L 228, 11/08/1992

⁵ Directive 2001/95/EC of the European Parliament and of the Council of 3 December 2001 on General Product Safety, Official Journal of the European Communities, L 11/4, 15. januar 2002.

proizvoda plasiranih na tržište, a ukoliko to nije slučaj, oni se smatraju distributerima.

Od proizvođača se zahteva da potrošače snabdeju relevantnim informacijama o proizvodu u toku njegove normalne upotrebe kako bi potrošači mogli da procene rizik upotrebe proizvoda. Kad rizici nisu neposredno očigledni, u slučajevima kao što je bazna priroda tečnosti za čišćenje, proizvođač je u obavezi da obezbedi adekvatna upozorenja. Proizvođač je takođe u obavezi da označi proizvod ili proizvodne pakete, testira slučajne uzorke proizvoda koji su plasirani na tržište, istraži odštetne zahteve i o svemu izveštava svoje distributere. Distributeri su u obavezi da asistiraju u monitoringu sigurnosti proizvoda plasiranih na tržište, pri čemu posebno moraju da obezbede da informacije stignu do potrošača.

Prema odredbama Direktive, zemlje članice Evropske unije u obavezi su da uspostave adekvatna državna tela za monitoring i primenu direktiva koje se odnose na sigurnost proizvoda, uključujući davanje autoriteta tako formiranim institucijama za uvođenje kazni u slučaju neuspešnog prilagođavanja odredbama direktiva. Ove institucije imaju snagu da potvrde sigurnost proizvoda pre nego što se oni pojave na tržištu, preko, na primer, organizovanih provera sigurnosti karakteristika proizvoda, ili uzimanjem primeraka proizvoda kako bi se proverila sigurnost. Takođe, ove institucije uspostavljaju uslove za plasiranje proizvoda na tržište aktivnostima kao što su obavezivanje proizvođača da uz proizvode prilože odgovarajuća upozorenja.

Konačno, Direktivom se uspostavlja komitet za hitne slučajeve koji se odnose na sigurnost proizvoda kako bi pomagao u slučaju ozbiljnog i neposrednog rizika proizvoda za zdravlje i sigurnost potrošača u više od jedne zemlje članice Evropske unije. U slučaju kada je više od jedne zemlje članice usvojilo mere za upravljanje rizikom, ili u slučaju da zemlje članice imaju različite stavove u pogledu načina upravljanja rizikom, ili u slučaju da se rizikom može upravljati samo u Evropskoj uniji, Komitet i Evropska komisija rade zajedno na formulisanju mera koje treba da se preduzmu. Kad god je to moguće, svim stranama, uključujući proizvođače proizvoda koji je u pitanju, data je mogućnost da dostave svoje stavove po pitanju načina upravljanja uočenim rizikom. Kad se mere formulišu i usvoje, one treba da budu implementirane u nacionalna zakonodavstva zemalja članica u manje od deset dana. Preduzete aktivnosti po osnovu ove odredbe Direktive ne utiču na potencijalnu odgovornost prema krivičnim zakonima zemalja članica, niti na pravo proizvođača da se pred nad-

ležnim sudovima brani.

Modifikovana verzija Direktive usvojena je 2001. godine, a primenjuje se od 15. januara 2004. godine.⁶ Ciljevi modifikovane Direktive su da obezbedi da proizvodi plasirani na tržište budu sigurni i da omogući ispravno funkcionisanje internog tržišta Evropske unije. Dodatna vrednost Direktive jeste definisanje zahteva sigurnosti za proizvode koji nisu predmet posebne legislative, kao i onih koji su predmet tzv. vertikalne legislative, zatim definisanje zahteva u pogledu upravljanja proizvođača i distributera sigurnošću proizvoda, definisanje opšte obaveznosti zemalja članica za potrebom nadgledanja tržišta u pogledu sigurnosti proizvoda kao i njihovog povezivanja, uspostavljanje RAPEX sistema – sistema za brzu uzbunu u slučaju ozbiljnih rizika. Kao i Direktiva čijom je modifikacijom nastala, Direktiva iz 2001. godine zahteva od proizvođača i distributera da samo sigurne proizvode plasiraju na tržište te da u slučaju opasnosti primenjuju adekvatne mere. Zahteva se takođe da zemlje članice EU primenjuju monitoring i sprovedu odredbe Direktive. Modifikacija je usvojena na osnovu sprovedenih studija kao i konsultacija sa zemljama članicama i ključnim akcionarima. Ključni stubovi na kojima se bazira su sledeći: prikupljanje podataka i istraživanje, obaveštavanje, regulativa i standardi i obaveznost primene. Istovremeno, ključni učesnici su vlade zemalja članica, privredni subjekti i asocijacije potrošača. Modifikovana direktiva uvodi obavezu povlačenja proizvoda sa tržišta i od potrošača, obavezu obaveštavanja, obavezu postojanja traga proizvoda i obavezu saradnje. Posebno značajno sredstvo za unapređenje sigurnosti potrošača u zemljama članicama Evropske unije jeste uvođenje RAPEX sistema (prikazanog na slici). Njegovim korišćenjem omogućava se povezivanje na nivou Evropske unije kao i pojednostavljena procedura obaveštavanja.

⁶ Directive 2001/95/EC of the European Parliament and of the Council of 3 December 2001 on General Product Safety, Official Journal of the European Communities, L 11/4, 15. 1. 2002

Slika 1: RAPEX

Izvor: European Commission - http://ec.europa.eu/consumers/safety/rapex/index_en.h

Oblici zaštite spram rizika od odgovornosti za neispravne proizvode

Upravljanje rizikom od odgovornosti za proizvode predstavlja upravljanje rizicima koji proizlaze iz proizvoda, pri čemu se ne misli samo na upravljanje rizicima prenesenim na osiguranje, već i na one po osnovu neispravnih proizvoda koji ostaju proizvođačima, odnosno koje proizvođači zadržavaju u sopstvenom samoprdržaju, odnosno na rizike u vezi sa proizvodima koji ne moraju ispuniti uslove osigurljivosti. Cilj upravljanja rizikom od odgovornosti za proizvode jeste kontrola rizika od odgovornosti koji neizbežno proizlazi iz odgovornosti po osnovu proizvedenih i prodatih proizvoda na tržištu. Upravljanje rizikom, generalno posmatrano, ali i u slučaju rizika od odgovornosti za proizvode, obuhvata aktivnosti identifikacije rizika, redukcije rizika, zadržavanje rizika i prenos, to jest transfer rizika iznad mogućnosti sopstvenog samoprdržaja. Naime, kompanije u procesu upravljanja rizikom moraju učiniti adekvatne napore u utvrđivanju rizika s kojima su u svom poslovanju, odnosno u vezi sa odgovornošću za proizvode suočene, zatim da preduzmu sve raspoložive mere i primene sredstva kako bi identifikovane rizike redukovali, a zatim da donesu

odluku da li i u kojoj meri da zadrži identifikovane rizike ili ih transferišu, najčešće pribavljanjem odgovarajućeg osiguravajućeg pokrivača.

Proces upravljanja rizikom od odgovornosti za proizvode mora da identifikuje i precizira tri vrste potencijalnih obaveza koje mogu nastati usled pojave defektnosti na proizvodima isporučenim na tržište:

- obaveze iz izvanugovorne odgovornosti ili na osnovu zakona o zaštiti potrošača za proizvode koji uzrokuju povrede tela ili zdravlja, ili oštećenje stvari trećih lica
- obaveze iz ugovorne odgovornosti za proizvode koji uzrokuju fizički ili ekonomski gubitak kao posledicu neispravnosti proizvoda čija je ispravnost garantovana kupoprodajnim ugovorom
- obaveze iz odgovornosti po osnovu kršenja propisa o opštoj sigurnosti za proizvode za koje su predviđene i kaznene mere ukoliko nisu u skladu sa odredbama predviđenim propisima.

U procesu upravljanja rizikom od odgovornosti za neispravne proizvode identifikacija rizika nadovezuje se sa testom predvidivosti opasnosti ili nastanka štetnog događaja iz mogućeg neispravnog proizvoda. Za rukovodstvo svakog proizvođača bitno je da osigura procese i procedure koje će predvideti opasnost iz proizvoda i analizirati verovatnost i ozbiljnost te opasnosti. Identifikacija rizika predstavlja stalnu obavezu proizvođača, ali je takođe imperativ za proizvođača da bude rigorozan na svakom stepenu razvoja proizvoda. Ukoliko proizvod u većoj meri odstupa od predviđenog koncepta do konačne upotrebe od strane kupca, utoliko mogu nastati veći troškovi popravki na proizvodu i toliko manje šansi da se izbegnu štetne posledice zbog nastalog nedostatka. Tehnike analize izloženosti rizicima, odnosno opasnostima, uključujući tehniku mogućih neispravnosti, brainstorming tehnike, od ključne su važnosti za smanjenje rizika od odgovornosti za neispravne proizvode. Najefikasniji način za smanjenje rizika od odgovornosti za neispravne proizvode jeste da se postigne konstanta u poboljšanju i servisu proizvoda iako i najveći naponi na tom polju obično nisu dovoljni, i rukovodstvo proizvođača mora biti svesno te činjenice. Mada vrlo povezani, upravljanje kvalitetom i upravljanje proizvodom dva su različita polja delovanja. Naime, izrazita dostignuća u kvalitetu proizvoda ne daju garanciju da proizvođač neće staviti u distribuciju neispravan proizvod. Mnoge kompanije razočarane su rezultatima svojih napora u postizanju kvaliteta proizvoda. Takva razočaranja mogu rezultirati iz brojnih uzroka, ali nedostatak u njihovom razmišljanju neće biti među njima. Smanjenje rizika je ipak manje

značajan cilj kompanija nego kvalitet proizvoda jer ne zahteva transformaciju tradicionalnog pristupa upravljanju.

Iako veoma važno, upravljanje rizikom sprovedeno interno u kompanijama nije dovoljno. Može se smatrati da je sprovođenje efikasnog sistema kontrole kvaliteta dovoljno kako bi se izbegle žalbe potrošača u pogledu nedostataka na proizvodima po osnovu postojanja odgovornosti za proizvode. Međutim, u realnosti to nije dovoljno. Na većini tržišta, proizvođači i distributeri mogu zapasti u situacije odgovornosti za proizvode po osnovu striktnе odgovornosti kada njihovi proizvodi uzrokuju štete po javnost u celosti. Striktна odgovornost podrazumeva da odgovornost proizvođača za proizvode postoji bez postojanja krivice. Proizvođači mogu biti odgovorni bez postojanja nemarnosti u poslovanju, to jest u proizvodnji proizvoda. Procene su da se greške u proizvodnji javljaju kao uzrok samo u pet odsto slučajeva u SAD. Većina slučajeva podrazumeva greške u dizajnu, a neadekvatna uputstva ili upozorenja uzrok su oko 35 odsto sudskih sporova pokrenutih po osnovu odgovornosti za proizvode. U odgovornosti za proizvode ne postoji diskriminacija, prosečan sudski spor u SAD vezan za odgovornost za proizvode obično produkuje troškove u visini od pet miliona dolara za odbranu, poravnanje ili presudu. Slična je situacija u drugim zemljama kao što su Australija, Velika Britanija i ostale zemlje zapadne Evrope. Sudski procesi pokrenuti po osnovu postojanja odgovornosti za proizvode mogu negativno uticati na sve vrste industrije i sve proizvođače, bez obzira na to da li je reč o proizvodima namenjenim finalnoj potrošnji, ili pak o proizvodima za dalju proizvodnju, odnosno poluproizvodima ili komponentama. Dakle, nezavisno od toga da li kompanije tržište snabdevaju komponentama, opremom ili finalnim proizvodima, ili su uključene u procese uvoza i izvoza, ili istupaju kao prodajni agenti, one se mogu smatrati štetnicima u parnicama pokrenutim iz osnova odgovornosti za proizvode. Zbog toga je u novije vreme ispoljena veća tražnja za osiguravajućim pokrićem odgovornosti za proizvode, o čemu će više reči biti u narednom poglavlju, a u nastavku ćemo ukazati šta odgovorni mogu i koje aktivnosti preduzimaju radi interne kontrole ovog rizika.

Osiguranje od odgovornosti za proizvode

Opšta karakteristika tržišta osiguranja jeste oslanjanje na sposobnost anticipiranja evolucije i promena, kao i prilagođavanje usluga osiguravajućeg

pokrića ovim promenama. Ova osobina delatnosti osiguranja posebno je izražena u postojećem turbulentnom ekonomskom i finansijskom okruženju, u kome možda više nego ikad do izražaja dolazi potreba fokusiranja osiguravajućih i reosiguravajućih društava na njihov ključni posao, a to je procena rizika i upravljanje rizikom. Ovo implicira da osiguravajuća i reosiguravajuća društva moraju identifikovati i, možda još važnije, anticipirati rizike u svim njihovim dimenzijama, bilo da je reč o aktuarskim ili tehničkim komponentama koje su dobro poznate, ili o drugim komponentama kao što su socijalni faktori, koji su znatno teži za identifikovanje. S naučno-tehnološkim razvojem koji unapređuje način života ljudi, stalno nastaju novi rizici kao druga strana medalje ljudskog napretka, čemu se osiguravajuća društva kontinuirano prilagođavaju. U kontekstu tih prilagođavanja čovekovom životu i delovanju nastaje i osiguranje od odgovornosti prema trećim licima za proizvode, odnosno defektnost u proizvodima.

Ranih sedamdesetih godina dvadesetog veka osiguravači u SAD počeli su da uviđaju da se kod njihovih potencijalnih osiguranika, u ovom slučaju privrednih subjekata, javljaju nove vrste šteta kao što su kompenzacije povezane sa bolestima izazvanim azbestom. Kasnije počinju da se pojavljuju odštetni zahtevi povezani sa zagađenim ili kontaminiranim proizvodima. Danas, okvirni troškovi za ovakve opasnosti kreću se u razmerama od nekoliko desetina milijardi dolara. Ovakva situacija, kao i ukazani trendovi u pogledu sve češćeg ispoljavanja sve većih odštetnih zahteva po osnovu postojanja odgovornosti za neispravne proizvode, ukazuju na potrebu analize rizika neispravnih proizvoda i njihovog povlačenja s tržišta. Suočavanje s nepoznatim, ali veoma realnim rizicima jedan je od najvećih izazova s kojima se osiguravajuća društva današnjice susreću kako tehnološke i sociološke promene sve više uzimaju maha. Veoma je važno u ovom kontekstu naglasiti da nijedna lista identifikovanih i analiziranih rizika ne može da se shvati kao konačna upravo zbog činjenice da je čovekov život i poslovanje u današnjim uslovima toliko kompleksno da je gotovo nemoguće detektovati sve rizike koji bi se potencijalno mogli uključiti u osiguranje. Jedan od karakterističnih primera jesu tragični događaji od 11. septembra 2001. godine u SAD, kada su izvedeni teroristički napadi na tlu SAD koje nisu predvidela ne samo osiguravajuća društva već ni obaveštajne službe i vojna vlast, koje su takav događaj na teritoriji SAD smatrale potpuno neizvodljivim i nemogućim.

Sudski sporovi po osnovu odgovornosti za proizvode u kontinuiranom

su porastu poslednjih godina, pri čemu opasnost za finansijsku stabilnost, pa i finansijsku stabilnost čitavih industrija beleži kontinuirani trend porasta. Takođe, mnoge kompanije koje ranije nisu bile izložene opasnosti od odštetnih zahteva po osnovu odgovornosti za proizvode sve su izloženije dejstvu ovog rizika. S velikim učešćem u sporovima pokrenutim po osnovu odgovornosti proizvođača i brojnim pokrićima čiji ishodi zavise od izbora foruma i izbora po osnovu zakona, imperativ za osiguravajuća društva predstavlja razvijanje njihove sposobnosti da brzo reaguju i prepoznaju takva kretanja, te da se na adekvatan način zaštite, to jest da zaštite svoja prava.

Treba ukazati na činjenicu da je usvajanje jasnih zakona u pogledu zaštite potrošača i sigurnosti proizvoda koji se plasiraju na tržište dalo zakonsku podlogu za usvajanje posebnih uslova za osiguranje od odgovornosti za proizvode s nedostatkom, a izazvalo je ogromnu potražnju za ovom vrstom osiguranja. Jedan od tipičnih primera jeste uvođenje Direktive o opštoj sigurnosti proizvoda i pratećeg sistema obaveštavanja – RAPEX, što je doprinelo većoj transparentnosti slučajeva neispravnih proizvoda, ali i izazvalo veći broj prijava neodgovarajućih proizvoda. Na primer, u Velikoj Britaniji je u toku 2006. godine zabeleženo povećanje broja prijavljenih slučajeva za oko 50 odsto samo u poređenju sa 2005. godinom.

Danas, kada se gotovo sve pokretnosti smatraju proizvodom, počev od primarnih poljoprivrednih proizvoda, struje, vode za piće, usluga, servisa, sve čega se dotakla ljudska ruka, odnosno sve ono što je prošlo određeni stepen obrade, osiguranje od odgovornosti za neispravne proizvode ima potencijal da postane glavno sredstvo zaštite proizvođača i drugih učesnika u lancima snabdevanja od odgovornosti za potencijalne štete izazvane upotrebom i distribucijom proizvoda. Velika neizvesnost u pogledu moguće visine štete, njihove učestalosti, odnosno verovatnoće nastanka, kao i vremena njihovog nastanka, vodi i osiguranike i osiguravače do potreba da se zaštite od nepredviđenih scenarija nastanka štetnih događaja koji mogu napraviti nesagledive negativne posledice, kako proizvođačima i distributerima tako i osiguravajućim društvima koja pružaju osiguravajuće pokriće za rizik od odgovornosti za proizvode.

Privredni subjekti koji se bave proizvodima, bilo da ih prave ili njima trguju, moraju voditi računa o minimizaciji rizika od odgovornosti za proizvode koji mogu da se ostvare. Jedan od načina jeste preduzimanje neophodnih mera u domenu dizajna, proizvodnje i marketinga kako bi proizvodi isporučeni tržištu bili sigurniji i kvalitetniji. Međutim, bez obzira na stepen preduzetih

mera, uvek postoji opasnost da se štete korisniku proizvoda ipak dese, što će posledično dovesti do pokretanja odštetnih zahteva prema privrednim subjektima koji učestvuju u lancima snabdevanja. Upravo iz tog razloga, pribavljanje odgovarajućeg osiguravajućeg pokrića predstavlja integralni deo upravljanja rizikom od odgovornosti za proizvode privrednih subjekata, sve u kontekstu njihove adekvatne pripremljenosti na odštetne zahteve. Kao što je ukazano u prethodnim izlaganjima, tražnja za ovom vrstom osiguravajuće zaštite kontinuirano je rasla, a posebno je izražena poslednjih godina, pri čemu su sve učestaliji odštetni zahtevi doprineli i povišenju cene, to jest premije osiguranja za ovaj oblik osiguravajuće zaštite. Rast cena pribavljanja ovog osiguravajućeg pokrića posebno ima uticaja na mala i srednja preduzeća kojima ostvarenje rizika od odgovornosti za proizvode često može ugroziti i sam opstanak.

Obavljanje poslovanja u savremenim uslovima bez posedovanja odgovarajućeg dodatnog pokrića, na preduzete interne mere za minimizaciju defektnosti u proizvodnji, dizajnu i marketingu, za rizik od odgovornosti za proizvode veoma je opasno. Privrednim subjektima na raspolaganju stoje brojne opcije kao što su samoosiguranje, koje se uglavnom primenjuje u SAD, udruživanje rizika između trgovinskih asocijacija, inkorporacijom poslovne firme, saosiguranjem. I konačno, najvažniji oblik jeste pribavljanje dovoljno obuhvatnog osiguravajućeg pokrića.

Odgovornost koju proizvođači različitih vrsta robe snose prema svojim kupcima, to jest potrošačima za štete kod lica i imovinske štete nastale usled nedostataka i manjkavosti njihovih proizvoda može se pokriti različitim oblicima odgovarajućeg osiguranja. Osiguranje od odgovornosti za proizvode može da se javi kao samostalna vrsta osiguranja ili kao integrisana u uslove osiguranja polisa drugih vrsta osiguranja, ali u svakom slučaju predstavlja oblik osiguranja od odgovornosti koji proizvođačima, dobavljačima i serviserima najrazličitijih dobara pruža osiguravajuće pokriće za štete nanete trećim licima, u prvom redu potrošačima i korisnicima njihove isporučene ili popravljene robe. Ova vrsta osiguranja po svom je karakteru dobrovoljna, ali postoje zemlje u kojima je zakonski regulisana obaveznost zaključivanja ovog oblika osiguravajuće zaštite. Naime, u Evropi i SAD, osiguravajuće pokriće za rizik od odgovornosti za proizvode uobičajeno je integrisano u opšte uslove osiguranja sveobuhvatnog osiguravajućeg pokrića od opšte odgovornosti, odnosno odgovornosti iz delatnosti. Odredbe koje se odnose na odgovornost za proizvode posebno su uključene u okviru tzv. specijalnih odredbi ili, jednostavno, definisane u okviru

posebnih članova, ili se nude kao dopunska pokrića uz dopunsko ugovaranje. U Velikoj Britaniji, na primer, osiguranje od odgovornosti za proizvode gotovo se u celosti nudi zajedno sa osiguranjem od opšte odgovornosti, posebno kada je reč o malim i srednjim preduzećima, mada postoje i samostalne polise osiguranja od odgovornosti za proizvode. Takođe, obe vrste osiguranja nude se ili kao posebno pokriće ili se mogu pribaviti kao deo osiguravajućih paketa koji uključuju i druga komercijalna osiguranja kao što su osiguranje građevinskih objekata, novca i osiguranje od prekida poslovanja. Ovi paketi komercijalnih osiguranja u obliku jedinstvene polise uobičajeno su prilagođeni tako da svojim uslovima najviše odgovaraju malim i srednjim preduzećima ili onim vrstama privrednih aktivnosti koje karakteriše manja izloženost opasnostima. Konkretno, na osnovu uslova osiguranja osiguravajuće grupacije AXA,⁷ postoji jedinstvena polisa kojom su obuhvaćeni opšta odgovornost, odnosno zakonska odgovornost i povezani troškovi za povrede, oštećenja materijalne imovine, smetnju ili pogrešno hapšenje i odgovornost za proizvode, odnosno zakonska odgovornost i povezani troškovi u pogledu povreda osoba ili gubitka, ili oštećenja materijalnih dobara izazvanih isporučenim proizvodima.

S druge strane u Italiji, Nemačkoj i u određenoj meri u Poljskoj osiguranje od odgovornosti za proizvode uglavnom se nudi od strane osiguravajućih društava kao separatno osiguravajuće pokriće, a standardne polise osiguranja od odgovornosti koje se upotrebljavaju u ovim zemljama, uključujući i Veliku Britaniju, sa unapred ukazanim izuzetkom ponude za mala i srednja preduzeća, u velikoj se meri razlikuju od onih koje se koriste kao sveobuhvatna pokrića za osiguranje od opšte odgovornosti.

Uobičajeno se slični limiti osiguravajućeg pokrića primenjuju i za sveobuhvatno osiguravajuće pokriće opšte odgovornosti i za pokriće odgovornosti za proizvode, ali u nekim zemljama postojanje posebnih limita takođe je uobičajeno, kao što je slučaj u SAD, Francuskoj, Nemačkoj, Velikoj Britaniji i Španiji. Iako se saosiguranje kao oblik zaštite spram rizika od odgovornosti za proizvode putem osiguravajućeg pokrića obezbeđenog od nekoliko osiguravača retko primenjuje, odnosno od razvijenih zemalja Evrope i SAD jedino se primenjuje u Francuskoj, ali sa kontinuiranim trendom opadanja, za obezbeđenje od ovog rizika malih i srednjih preduzeća takvi su aranžmani češće povezani s velikim industrijskim kompanijama. U gotovo svim industrijalizovanim zemljama, po-

⁷ AXA Group - http://www.axa-insurance.co.uk/businessinsurance/docs/Public_and_Product_Liability_Summary_of_Cover.pdf

sebeno u Evropi i SAD, za velike industrijske korporacije gotovo se po pravilu primenjuje osiguranje od odgovornosti sa tzv. kišobranskim pokrićem kojim je obuhvaćena i odgovornost za proizvode.

U svetu su razvijene brojne polise osiguranja kojima se pokriva odgovornost za proizvode i koje su u manjoj ili većoj meri standardizovane u pogledu osiguravajućeg pokrića za ovaj rizik. Za sve polise karakteristično je razdvajanje poslovnog, odnosno trgovinskog rizika od rizika slučajnosti, odnosno rizika od ostvarenja nesrećnog slučaja koji nastaje slučajno i nenamerno. Međutim, isključenje poslovnog rizika, čije ostvarenje ne mora da zavisi od osiguranikove volje, u određenim primerima osiguranja od odgovornosti za proizvode javlja se kao delikatno pitanje. U pogledu isključenja ugovorne odgovornosti, kao i čisto ekonomske štete, ne postoje nikakve dileme, a štete nastale na samom proizvodu, po osnovu čijeg korišćenja oštećeni pokreću odštetne zahteve, eksplicitno su isključene iz osiguravajućih pokrića. Takođe, isključeni su i troškovi koje proizvođač može imati u slučaju potrebe opoziva odnosno povlačenja proizvoda sa tržišta. Isključenja u pogledu dizajna dugo vremena bila su razmatrana kako u SAD tako i u Evropi, čak su prvim oblicima polisa rizici od odgovornosti za neispravne proizvode usled grešaka u dizajnu bili isključivani iz polisa osiguranja. Međutim, današnja situacija je drugačija, a greške u dizajnu predstavljaju tipičan element proizvodnih rizika inherentnih proizvodnji proizvoda i imaju isti tretman kao i slučajne greške radnika ili mašina u procesu proizvodnje. Samo u slučaju da proizvođač namerno izabere proizvodni dizajn koji nije standardnog kvaliteta, isključenje grešaka u dizajnu trebalo bi da bude predmet razmatranja.

Razlikovanje grešaka menadžmenta od grešaka učinjenih u proizvodnji ne čini se praktično izvodljivim. Naime, odgovornost za proizvode ne predstavlja samo vrstu greške nego stvarno pojavljivanje štete na imovini ili fizičkom integritetu trećih lica kao korisnika proizvoda. Reč je o riziku da će proizvod naneti određene štete korisniku, riziku koji nosi snabdevač, odnosno prevashodno proizvođač proizvoda, dok je na osiguravaču da odredi adekvatne metode kako da taj rizik distribuira članovima institucionalizovane zajednice rizika, pri čemu pravi problem za osiguravača predstavlja utvrđivanje načina kako da se ovi rizici drže u okviru izračunljivih limita. Imajući u vidu ovu činjenicu, osiguravači uključuju u ugovorne odredbe i druga ograničenja pokrića, imajući tu u vidu specifikovanje vremenskih perioda (tzv. agregatnih limita), odnosno maksimizaciju ukupnog iznosa koji će iz osiguravajućeg pokrića biti isplaćen

u slučaju nastanka štetnog događaja. Takođe, u određenim slučajevima, kao što su, na primer, farmaceutski proizvodi, uvodi se klauzula kojom se svi štetni događaji nastali usled defektnog proizvoda smatraju faktički jednim pojavljivanjem, odnosno jednim ostvarenjem rizika.⁸ Posebno pitanje, o kome će biti nešto više reči, predstavlja teritorijalni aspekt osiguravajućeg pokrića kojim je određena i primenljivost zakona.

Za neke proizvode može proći dosta vremena od distribucije do povrede korisnika proizvoda, zbog čega se pokreće odštetni zahtev. Uobičajena je praksa da polisa osiguranja daje pokriće za vreme trajanja polise osiguranja, bez obzira na to kada je šteta nastala, pa i onda ako su proizvodi bili distribuirani ili proizvedeni pre nego što je polisa stupila na snagu. Ako do saznanja o šteti dođe nakon isteka polise osiguranja, ona ne daje pokriće bez obzira na to da li se štetni događaj dogodio u okviru trajanja, odnosno važenja polise osiguranja. Reč je o polisama osiguranja koje se baziraju na tzv. „claims made“ osnovi, to jest na načelu prijave šteta, koja se primenjuje za štete prijavljene za vreme važenja polise osiguranja, nezavisno od toga kada je povreda ili oštećenje nastalo. Ova klauzula oslobađa osiguravajuće društvo od kasnijih šteta nakon isteka osiguranja i omogućuje efikasniju kontrolu šteta.

U procesu zaključivanja osiguranja obe ugovorne strane – osiguranik i osiguravajuće društvo – naročitu pažnju moraju posvetiti pitanju isključenja iz osiguranja. Ako se u vidu ima činjenica da je ugovorom o osiguranju od odgovornosti za proizvode obuhvaćena javna odgovornost, jasno je da ovim ugovorima nije pokrivena ugovorna odgovornost proizvođača proizvoda prema kupcima, odnosno korisnicima proizvoda, već isključivo izvanugovorna odgovornost koja svoj izvor nalazi u nepažnji, propuštanju, smetnji i striktnoj odgovornosti. Potpuno je nerazumno očekivati da osiguravajuće društvo polisom osiguranja od odgovornosti za proizvode obuhvata ugovornu odgovornost proizvođača proizvoda u delu šteta na samom proizvodu, pa i troškove popravke ili zamene, jer je reč o štetama koje spadaju u područje trgovačkog rizika ili garancije proizvođača, što, opet, može biti predmet garancijskog osiguranja. Pomenuto isključenje obično je posebno navedeno u obliku klauzule u ugovoru o osiguranju, odnosno polisi osiguranja ili uslovima osiguranja. Direktiva Evropske unije koja se odnosi na odgovornost za proizvode prvenstveno ukazuje na striktnu, objektivnu odgovornost proizvođača proizvoda koja je vidljiva

⁸ Tebbens, Harry Duintjer: *International Product Liability*, BRILL, T.M.C. Asser Institute, The Hague, Netherlands, 1980, str. 132

u obliku grešaka u dizajnu, proizvodnji i marketingu. Osiguravajuće pokriće za povrede radnika zaposlenih kod privrednog subjekta koji zaključuje osiguranje od odgovornosti za proizvode neće postojati; naime, povrede radnika predstavljaju predmet osiguranja od odgovornosti poslodavca. Odgovornost osiguranika po osnovu postojanja raznih ugovora, osim ako ta odgovornost ne proizlazi iz ugovornog odnosa nije obuhvaćena osiguranjem od odgovornosti za proizvode. Naime, osiguranik može stupiti u ugovorni odnos i na taj način povećati svoju odgovornost. To predstavlja značajnije povećanje i nepoznanicu kao rizik za osiguravajuća društva, i ako osiguranik ulazi u ovakve ugovore, to osiguravajuće društvo može izložiti rizicima koje nije uzelo u razmatranju prilikom preuzimanja pokrića rizika od odgovornosti za proizvode. S druge strane, odgovornost koja proizlazi iz zakonskih odredbi ne može se isključiti iz osiguravajućeg pokrića.

Osiguranjem od odgovornosti za proizvode isključena je i odgovornost za gubitak, oštećenje ili zamenu stvari osiguranika. Naime, s obzirom na to da je predmet osiguranja od odgovornosti za proizvode zaštita osiguranika od šteta prema trećim licima, štete na stvarima osiguranika nisu pokrivena osiguranjem. Reč je o štetama koje pripadaju području poslovnog rizika ili području garancije za proizvode. Tipična klauzula ovog isključenja glasi da nije pokrivena odgovornost osiguranika koja proizlazi iz samog proizvoda, čiji je uzrok u njemu samome ili su to troškovi popravke istog od strane osiguranika ili troškovi pomeranja, prepravljanja na bilo kojem proizvodu osiguranika. Reč je o još jednom području koje može predstavljati izvor nerazumevanja širine osiguravajućeg pokrića u slučaju osiguranja od odgovornosti za proizvode. Na primer, ako u polisi osiguranja postoji navedeno isključenje pitanje je da li se to isključenje odnosi i na svaki deo proizvoda ili na proizvod u celosti. Ovde je još jednom potrebno ukazati na činjenicu da je prilikom zaključivanja ugovora o osiguranju od odgovornosti za proizvode veoma važno da obe ugovorne strane potpuno razumeju nameru u ugovoru navedenih klauzula. U slučaju navedene klauzule o isključenju, uobičajena je namera osiguravajućeg društva da isključi odgovornost za proizvod u celosti, a ne samo nekog dela proizvoda sa nedostatkom, i ako to nije ono što osiguranik želi, treba tražiti dopunsko osiguravajuće pokriće i odgovarajuće isključenje.

Osiguranjem od odgovornosti za proizvode isključeni su troškovi za neovlašćene reprodukcije, kao i menjanja proizvoda. Proizvođači proizvoda na tržištu stalno su izloženi riziku od neovlašćenog reprodukovanja njihovih proi-

zvoda, kao i smanjenju svojstava njihovih proizvoda. Poznat je slučaj povlačenja vode „Perrier“, poznate marke flaširane vode francuskog proizvođača, koji je bio suočen s pojavom istog proizvoda drugog proizvođača bez ovlaštenja, zbog čega je ova kompanija morala da povuče sve proizvode s tržišta i nekvalitetne reprodukcije uništi. Moguće je ugovoriti osiguranje i za ovakav rizik, uključujući povlačenje proizvoda i uništavanje svih reprodukcija koje ne odgovaraju standardu, ugovaranjem osiguravajućeg pokrića koje se daje s posebnom polisom osiguranja, uz osnovno osiguranje za proizvode s nedostatkom. Povlačenje takvog proizvoda koji se pojavio na tržištu nužno je jer će javnost smatrati proizvod nedovršenim, odnosno kao da ima drugačija svojstva od izvornih. Pokriće bi se moglo odnositi i na naučne analize proizvoda radi utvrđivanja promene sastava kako bi se mogao povući sa tržišta, na troškove uništavanja, oglašavanja i odgovora kupcima originalnog proizvoda u medijima, kao i na troškove kampanje uveravanja potrošača.

Posebno pitanje predstavlja isključivanje troškova povlačenja neispravnih proizvoda. Naime, troškovi povlačenja proizvoda s nedostacima sa tržišta mogu da budu veoma veliki i reč je o troškovima koji su pokriveni osnovnom polisom osiguranja od odgovornosti za proizvode, iako efikasno povlačenje takvih proizvoda smanjuje rizik od nastanka povreda, pa tako i odštetnih zahteva koji su pokriveni osiguranjem. Uobičajena klauzula o isključenju glasi da osiguravajuće društvo osiguraniku neće nadoknaditi štetu koja bi se dogodila na samom proizvodu, a to važi i za troškove povlačenja proizvoda, refundacije već plaćenog proizvoda, popravke, zamene, obnove, kao i za troškove smanjenja vrednosti bilo kog proizvoda ili isporučene stvari koju je instalirao ili montirao osiguranik – ako je do toga došlo zbog nedostatka u samom proizvodu ili zbog njegovog opasnog svojstva ili neprikladnosti za upotrebu. Troškove osiguranja povlačenja proizvoda moguće je osigurati dodatnim ugovaranjem, i privredni subjekti koji se u svom poslovanju bave proizvodima trebalo bi da razmatraju pribavljanje ovog dodatnog pokrića u okolnostima kada je to od interesa za obe ugovorne strane – osiguranika i osiguravajuće društvo. Dakle, ukoliko je posebno ugovoreno, i troškovi povlačenja proizvoda mogu se obuhvatiti; drugim rečima, dopunskim pokrićem mogu se obuhvatiti troškovi ponovnog oglašavanja i objavljivanja informacija o tome da se proizvod povlači; tu su i direktni manipulativni troškovi, kao što su troškovi transporta za povratak ili uništenje proizvoda, i troškovi povezani sa zamenom proizvoda sa nedostatkom koji se povlači sa tržišta. Ovim dopunskim pokrićem ne pokrivaju se troškovi izgublje-

ne dobiti ili izgubljene pozicije na tržištu, ili bilo koja posledična šteta povezana sa opozivom proizvoda s nedostatkom sa tržišta. Takođe, isključeni su troškovi obaveznog povlačenja neispravnog proizvoda zbog zakonskih odredbi. Relativno novija isključenja iz osiguranja jesu ona koja se odnose na štete u vezi sa konzumacijom duvana, kao i štete koje se odnose na elektromagnetsko polje koje stvara upotreba mobilnih telefona a koje dovodi do štetnih posledica po zdravlje korisnika. Kontinuirano praćenje naučnih istraživanja u području odgovornosti za proizvode i njihove štetne posledice izuzetno je značajno za osiguravajuća društva jer eliminisanje određenih rizika čiji je nastanak moguć kod određenih proizvoda u određenim slučajevima ne može biti važeća odbrana od šteta.

Sumarno posmatrano, sva isključenja iz osiguranja mogu se grupisati u tri grupe:⁹

- Apsolutna isključenja koja uključuju sledeće:
 - štete nastale kod osiguranika
 - štete nastale po osnovu ugovorne odgovornosti, preduzetničkih rizika ili garancija
 - namerno prouzrokovane štete
 - štete po osnovu auto-odgovornosti, odgovornosti vazduhoplova, broda-
ra kao i odgovornosti za štete usled nuklearnog dejstva
 - štete nastale na zaposlenim radnicima u toku obavljanja poslovanja
 - štete uzrokovane davanjem profesionalnih saveta.
- Relativna isključenja (koja u određenim slučajevima mogu biti uključena u osiguravajuće pokriće) uključuju isključenja za sledeće:
 - čisto finansijske štete
 - negu, starateljstvo i kontrolu
 - štete nastale na okolini uzrokovane upotrebom proizvoda.
- Isključenja koja se odnose na razdvajanje pojedinih vrsta osiguranja:
 - štete nastale na samom proizvodu sa nedostatkom
 - troškovi popravke, povlačenja sa tržišta i zamene proizvoda sa nedostatkom
 - proizvodi namenjeni upotrebi u avionima.

U osiguranju od odgovornosti za proizvode – osim odbitne franšize koja se kreće u visinama od 5.000 evra u Evropi i u rasponu od 10.000 evra u SAD i

⁹ Diversity, modern aspects and new emphasis of liability covers, „Swiss Re“ seminar, Belgrade, 16/17 May, 2001, str. 14-15

Kanadi, koja se ugovara kako bi se stimulisali interesi osiguranika u pogledu predmeta osiguranja i koja je predmet kvaliteta poslovnih operacija, finansijske snage i statističkih podataka vezanih za verovatnoću nastanka i veličinu odštetnih zahteva povezanih sa osiguranikom – uvek postoji određen agregatni limit za bilo koji period osiguranja. To predstavlja maksimalnu obavezu osiguravajućeg društva nezavisno od ukupnog broja prijavljenih šteta u određenom vremenskom rasponu. Saznanje o tome šta je pokriveno osiguranjem od odgovornosti za neispravne proizvode bitno je za privredne subjekte kao ugovarače osiguranja i osiguranike, ali i osiguravajuća društva čak i onda kada su detalji o riziku koji je predmet osiguranja poznati obema ugovornim stranama. U tom kontekstu potrebno je imati poznate odgovore na sledeća pitanja:

- Da li je proizvođač ugovaračima osiguranja dao tačne podatke o vrsti proizvodnje, prošlim štetama, poznatim rizicima od proizvoda i sve ostale materijalne činjenice koje mogu biti od uticaja na odluku o preuzimanju rizika u osiguranje?
- Da li može nastupiti šteta koja nije obuhvaćena predmetom osiguranja?
- Da li je agregatni limit obezbeđen osiguravajućim pokrićem dovoljan? Ovo pitanje je posebno značajno za proizvođače proizvoda koji mogu imati veliki broj šteta u malom vremenskom rasponu.
- Da li je adekvatno geografsko pokriće?
- Da li su nedostaci zbog dizajna ili nedostataka u informacijama isključeni iz pokrića?
- Da li osiguranik ima ugovorne odnose s drugima koji ne ulaze u svrhu pokrića polise osiguranja?
- Do kojeg su iznosa pokriveni čisto finansijski gubici?
- Do kojeg su nivoa štete povezane s popravljanjem, zamenom ili opozivanjem proizvoda pokriveno osiguranjem?
- Da li je proizvođač izložen namernom izazivanju nedostatka na proizvodu i da li je osiguranje moguće?

Isključenje garancija, odnosno odštetnih zahteva po osnovu garancija u praksi evropskih osiguravača sasvim je uobičajeno. Slična situacija postoji i u slučaju pokrića štete od upotrebe. Međutim, situacija se u SAD razlikuje jer su štete usled upotrebe pokriveno i pokriće za odštetne zahteve po osnovu garancija takođe može biti uključeno kao dopunsko na osnovnu polis osiguranja od odgovornosti za proizvode. Takođe, u većini evropskih zemalja osiguravajuća društva često primenjuju šira ili uža isključenja odštetnih zahteva koja proizlaze

iz odlaganja ili neispunjenja ugovora. Troškovi povlačenja proizvoda sa tržišta u praksi poslovanja osiguravajućih društava uglavnom su isključeni iz osiguravajućeg pokrića. U Španiji se ovi troškovi obuhvataju u kontekstu prevencije nastanka šteta, dok u Velikoj Britaniji, Švajcarskoj, Nemačkoj i SAD postoji mogućnost zaključivanja dopunskog pokrića za ovaj rizik. Izuzimanje odštetnih zahteva za štete nastale zahvaljujući nedovoljnom testiranju proizvoda postoji samo u Nemačkoj i odnosi se na imovinske i čiste finansijske štete.

Kada je reč o praksi osiguravajućih društava u pogledu limitiranja osiguravajućeg pokrića, i u Evropi i u SAD pokrića se obično zasnivaju na nastanku štetnog događaja, dok se za velike industrijske rizike primenjuje klauzula Claims made. Diferencijacija u pogledu uobičajeno utvrđenih suma osiguranja razlikuje se od zemlje do zemlje u zavisnosti od ekonomske važnosti rizika, na primer podela između malih, srednjih i velikih kompanija. Značajna razlika između zemalja postoji u pogledu različitih nivoa obeštećenja. U gotovo svim zemljama polise osiguranja od odgovornosti za proizvode zasnivaju se na godišnjem agregatnom limitu pokrića u različitim iznosima, osim u Španiji gde se ovakav pristup samo delimično upotrebljava. Ugovaranja dopunskog pokrića uobičajena su u svim zemljama uz obaveznost plaćanja dodatnog iznosa premije osiguranja. Konačno, nivoi zadržavanja rizika, determinisani formalno u obliku veličine odbitne franšize, variraju od zemlje do zemlje, pri čemu u nekim slučajevima mogu biti izuzetno značajni, kao što je slučaj sa Italijom, SAD i Kanadom, dok je opštevažeća situacija da su u Evropi ova učešća osiguranika u potencijalnim štetama znatno manja u apsolutnim iznosima nego u SAD i Kanadi.

Zaključak

Dešavanja na međunarodnom nivou u pogledu odgovornosti za proizvode praćena razvojem regulative koja se odnosi na zaštitu potrošača ukazuju na ogroman značaj koji rizik od odgovornosti za upotrebu neispravnih proizvoda i prateće osiguravajuće pokriće za ovaj rizik imaju za privredne subjekte i osiguravajuća društva u razvijenim zemljama tržišne ekonomije. Osiguranje od odgovornosti za proizvode zaključuju privredni subjekti radi zaštite od izvora opasnosti za njihove poslovne aktivnosti koje proističu iz proizvedenih i prodatih proizvoda i usluga. U Evropskoj uniji Direktivom o odgovornosti za

proizvode (EC Directive on Product Liability (25/7/85)) privredni subjekti su po sili zakona obavezni da imaju zaključene određene oblike osiguravajućeg pokrića od odgovornosti za proizvode. Štete na trećim licima i njihovoj imovini izazvane su defektnostima u proizvodima, a te defektnosti mogu proizlaziti iz koncepcije proizvoda, dizajna, proizvodnje, pakovanja, označavanja, skladištenja, transporta ili grešaka u uputstvima za upotrebu. Dakle, u većini razvijenih zemalja, osiguranjem od odgovornosti za proizvode imaoci industrijskih, uslužnih, poljoprivrednih i drugih preduzeća osiguravaju se od odgovornosti prema trećim licima koja može nastupiti usled isporuke neadekvatnih proizvoda.

U novije vreme svedoci smo otvaranja domaće privrede prema inostranstvu, sve češćeg uključivanja domaćih privrednih subjekata u međunarodnu robnu razmenu, kao i uvođenja Zakona o zaštiti potrošača iz 2005. godine kojim je stvoren pravni okvir za regulaciju ove oblasti i precizirano da je jedno od osnovnih prava potrošača „zaštita od proizvoda, proizvodnih procesa i usluga štetnih po život i zdravlje“. Sve ovo nameće potrebu privrednih subjekata ne samo za uobičajenom i u domaćoj praksi jedino odomaćenom komercijalnom vrstom osiguranja od odgovornosti iz delatnosti, već i za novim oblicima osiguravajućeg pokrića – osiguranja od odgovornosti za proizvode i osiguranja za rizik od povlačenja proizvoda sa tržišta. Shodno ovim potrebama, može se očekivati da će i domaća osiguravajuća društva pratiti svetske trendove i privrednim subjektima u zemlji ponuditi mogućnost zaključivanja osiguravajućeg pokrića i za navedene rizike.

Literatura

- AXA Group - http://www.axa-insurance.co.uk/businessinsurance/docs/Public_and_Product_Liability_Summary_of_Cover.pdf
- Council Directive 92/59/EEC of 29 June 1992 on general product safety, Official Journal of the European Communities, L 228, 11/08/1992
- Council directive of 25 July 1985 on the approximation of the laws, regulations and administrative provisions of the Member States concerning liability for defective products, (85/374/EEC), Official Journal of the European Communities, no. L 210, 7.8.1985
- Directive 2001/95/EC of the european parliament and of the council of 3 december 2001 on general product safety, Official Journal of the European

Communities, L 11/4, 15.1.2002

- Diversity, modern aspects and new emphasis of liability covers, Swiss Re seminar, Belgrade, 16/17 May, 2001
- European Commission - http://ec.europa.eu/consumers/safety/rapex/index_en.h
- Hodges, Christopher J.S.: Product Liability Laws and Practice, Sweet and Maxwell, London 1993
- Spuhler, Jurg: Emerging risks: a challenge for liability underwriters, Swiss Reinsurance Company, Zurich, 2003
- Tebbens, Harry Duintjer: International Product Liability, BRILL, T.M.C. Asser Institute, The Hague, Netherlands, 1980

Summary

Product Liability Risk Management and the Role of Insurance

Vladimir Njegomir, Ph.D.

Liability insurance, as a part of nonlife insurance, has a special role in developed economies. In the area of product liability, risk management as well as insurance emerged relatively recently. The reason lies in the fact that the very existence of this risk has been neglected for a long time. However, in developed economies, first in the USA then in Europe and Japan, more and more attention is being drawn to this risk and to the issue of consumer protection. Despite the underdevelopment of this type of risk management and insurance in Serbia, we think that placing focus on both global and European trends in this area is important. The paper presents two EU Directives related to this area, the available forms of product liability risk protection and characteristics of insurance coverage for this type of risk.

Translated by: Jasna Popović

Mr Slobodan N. Ilijić,

član Predsedništva Udruženja pravnika Srbije

OBAVEZNO OSIGURANJE STEČAJNIH UPRAVNIKA U REPUBLICI SRBIJI

U radu se razmatra prilagođavanje domaćeg stečajnog prava regulativi Evropske unije. Težište je na povezivanju stečajnog upravnika – fizičkog lica – i regulative osiguranja u domaćem stečajnom pravu. Važeći zakon u Srbiji predviđa obavezno osiguranje od profesionalne odgovornosti. Takođe, Zakon uvodi dobrovoljno osiguranje od profesionalne odgovornosti, kao i osiguranje imovine stečajnog dužnika. Autor zaključuje da je sudska praksa prihvatila obavezno osiguranje od profesionalne odgovornosti. S druge strane, kolektivni stečajni upravnici u važećim zakonima nemaju obavezu da se osiguraju. Autor predlaže da se kolektivni stečajni upravnici transformišu u kolektivne stečajne upravnike – privredna društva.

Ključne reči: stečajni upravnik – fizičko lice; kolektivni stečajni upravnik; osiguranje od profesionalne odgovornosti; osiguranje imovine.

1. Uvod

1.1. U Republici Srbiji teče reforma pravnog sistema, kojom se domaće pravo prilagođava pravu Evropske unije, pa se to čini i u oblasti stečajnog prava. U sklopu reforme stečajnog prava zakonima je regulisan pravni položaj stečajnih upravnika, ali i nova pojava – povezivanje stečajnog upravnika s pravom osiguranja. Karakteristično je da su u različitim važećim zakonima predviđene dve grupe stečajnih upravnika. Prvu čine individualni stečajni upravnici ili stečajni upravnici – fizička lica – s tim što je zakonski preduslov da ta fizička lica budu registrovana kao preduzetnici ili članovi društva lica. Drugu grupu

čine kolektivni stečajni upravnici kao pravna lica. Ova savremena podela nije se predviđala u zakonodavstvu druge Jugoslavije. Stoga, ovaj rad pre svega razmatra novu pojavu u važećim zakonima u Srbiji – povezanost individualnog stečajnog upravnika (fizičkog lica) sa osiguravajućom regulativom putem obaveznog osiguranja, kao i uslove pod kojima bi kolektivni stečajni upravnici mogli da budu povezani s pravom osiguranja, pa i putem obaveznog osiguranja. Uporedo sa uvođenjem obaveznog osiguranja od profesionalne odgovornosti, važeći zakon iz oblasti stečajnog prava u Srbiji predvideo je dobrovoljno osiguranje od profesionalne odgovornosti, kao i dobrovoljno osiguranje imovine stečajnog dužnika. Ovi oblici dobrovoljnog osiguranja neće biti predmet ovog rada.

1.2. Prvi put u državi Srbiji za vreme važenja Zakona o stečajnom postupku¹ (skraćeno: ZSP) bila je predviđena mogućnost da se povežu stečajni upravnik – fizičko lice – i pravo osiguranja, ali u okviru te mogućnosti ZSP nije predviđao uvođenje obaveznog osiguranja. ZSP je prestao da važi 23. januara 2010. godine. Od tada do danas na pravnoj snazi je Zakon o stečaju² (skraćeno: ZS). ZS je celovito regulisao stečajni postupak. Razume se, regulisao je i položaj stečajnog upravnika i povezo ga, kao fizičko lice, s pravom osiguranja, pre svega u smislu obaveznog osiguranja. Otuda, uvođenje obaveznog osiguranja individualnog stečajnog upravnika ili stečajnog upravnika – fizičkog lica – razmatra se na osnovu ZS u vezi sa Zakonom o licenciranju stečajnih upravnika.

1.3. Sa tranzicijom privrede, a naročito s razvojem privatizacije u Srbiji, u pravnom sistemu došlo se do zakonskog konstituisanja dva kolektivna stečajna upravnika (za sada). Najpre je na osnovu zakona³ Agencija za privatizaciju postala kolektivni stečajni upravnik, a zatim je drugi zakon⁴ istu ulogu poverio Agenciji za osiguranje depozita. Naime, po mišljenju aktuelnog komentatora stečajnog zakonodavstva u Srbiji,⁵ Agencija za privatizaciju postala je stečajni upravnik na osnovu člana 5. stav 2. Zakona o privatizaciji. Obrazlažući rešenje iz citiranog člana Zakona o privatizaciji, aktuelni komentator precizirao je da postoji niz specifičnosti stečajnog postupka nad pravnim licem u većinskoj dr-

1 Službeni glasnik RS, br. 84/2004 i 85/2005 – dr. zakon.

2 Službeni glasnik RS, br. 104/2009.

3 Službeni glasnik RS, br. 38/2001, 18/2003, 45/2005 i 123/2007.

4 Službeni glasnik RS, br. 61/2005.

5 Dr Vladimir Kozar: Komentar stečajnih zakona (Zakona o stečaju i Zakona o stečaju i likvidaciji banaka i društava za osiguranje), prvo izdanje, Poslovni biro d.o.o, Beograd, 2010, str. 21-22.

žavnoj ili društvenoj svojini, koje su zahtevale da stečajni sud imenuje Agenciju za privatizaciju za stečajnog upravnika. Što se, pak, tiče Agencije za osiguranje depozita, ona je na osnovu člana 3. stav 2. Zakona o osiguranju depozita stekla svojstvo stečajnog upravnika u stečajnom postupku banke i društva za osiguranje, kao i svojstvo likvidacionog upravnika u postupku likvidacije banke i društva za osiguranje. Obema agencijama svojstvo kolektivnog stečajnog upravnika nije osnovna nadležnost, već jedna od zakona predviđenih nadležnosti. Podela u ovom radu na dve grupe stečajnih upravnika izvršena je iz ugla nove pojave – povezivanja stečajnog upravnika sa pravom osiguranja putem oblika obaveznog osiguranja.

2. Pravni položaj stečajnog upravnika u stečajnom postupku

2.1. Jedna od ključnih poruka domaće nauke o stečajnom procesnom pravu u odnosu na pravni položaj stečajnog upravnika jeste to da je stečajni upravnik centralna i najvažnija pravna ustanova, ali i da je ličnost.⁶ Objašnjavajući ovu poruku, citirani autori istakli su da od sposobnosti, savesnosti i ispravnosti u postupanju stečajnog upravnika u velikoj meri zavisi i uspeh samog stečajnog postupka, pa se zato za stečajnog upravnika traže kvalifikacije i stručna sprema neophodna za dalje vođenje započelih dužnikovih poslova. Najzad, citirani autori naveli su da poseban značaj imaju lične osobenosti i moralni kvaliteti stečajnog upravnika, a u tome naročito njegova pouzdanost, tačnost, preciznost, poštenje, pravičnost. Dakle, pravna nauka u Srbiji kreativno je tretirala pravni položaj stečajnog upravnika u stečajnom postupku.

2.2. Izloženo viđenje pravnog položaja stečajnog upravnika iz nauke procesnog stečajnog prava moglo je domaćem zakonodavcu da pruži niz inspiracija. Domaći zakonodavac pretočio je neke od tih inspiracija u regulativu, po kojoj će za vreme trajanja stečajnog postupka celokupna briga i nadzor nad pravilnim i zakonitim radom obe grupe stečajnih upravnika biti povereni jednom javnom telu, ugrađenom u državnu upravu. Reč je o Agenciji za licenciranje stečajnih upravnika, kojoj je poseban zakon poverio određen broj upravnih ovlašćenja u stečajnom postupku. Naime, na osnovu člana 3. Zakona o Agen-

⁶ Prof. dr Gordana Stanković i prof. dr Nevena Petrušić: Stečajno procesno pravo, „Službeni list SCG”, Beograd, 2006, str. 81.

ciji za licenciranje stečajnih upravnika,⁷ među najvažnija upravna ovlašćenja te agencije spada sledeće: (1) da izdaje i obnavlja licencu za obavljanje poslova stečajnog upravnika; (2) da vrši nadzor nad radom stečajnog upravnika, da oduzima licencu i da izriče druge mere propisane tim zakonom i zakonom kojim se uređuje stečaj; (3) da izdaje obavezujuća uputstva stečajnim upravicima kad je to potrebno radi ujednačavanja primene propisa kojima se uređuje stečaj; (4) da vodi imenik stečajnih upravnika; (5) da organizuje i sprovodi polaganje stručnog ispita za dobijanje licence za obavljanje poslova stečajnog upravnika. Iz citiranih upravnih ovlašćenja navedene agencije proizlazi da joj je poveren zbir velikih javnih ovlašćenja, čak više nego što ih ima stečajni sud. Drugim rečima, navedena agencija široko je ovlašćena da u ime države nadzire celokupan rad svih stečajnih upravnika i svakog od njih pojedinačno, bez obzira na to da li se radi o individualnom ili kolektivnom stečajnom upravniku. Dakle, na navedenoj agenciji leži velika javna odgovornost za pravilan i zakonit rad stečajnih upravnika u stečajnom postupku u Srbiji, pa samim tim i uspeh tog postupka u svakom konkretnom stečajnom predmetu.

3. Pravno povezivanje stečajnog upravnika sa pravom osiguranja

3.1. U prošlosti, domaći zakonodavci poveravali su stečajnom upravniku različite procesne zadatke u stečajnom postupku, čak i simultano vršenje različitih uloga. Ipak, prvenstveni zadatak stečajnog upravnika bio je da zastupa stečajnog dužnika, da štiti njegove interese sve do okončanja stečajnog postupka. Međutim, zakonsko konstituisanje pojave povezivanja stečajnog upravnika sa pravom osiguranja putem obaveznog osiguranja počelo je stupanjem na snagu ZS-a, tačnije 1. jula 2010. godine, kada je počeo i da se primenjuje član 30. ZS. Karakteristično je da je u fazi javne diskusije o Prednactru zakona o stečaju radnoj grupi za izradu tog zakona postavljeno pitanje da li je ugradnja obaveznog osiguranja stečajnih upravnika u ZS imala uzor u nekom od propisa EU iz oblasti stečajnog prava, ili je uzor postojao u nekoj međunarodnoj multilateralnoj konvenciji. Radna grupa dala je negativan odgovor⁸ na postavljene

⁷ Službeni glasnik RS, br. 84/2004 i 104/2009.

⁸ Mr Slobodan Ilijić: Prednactr zakona o stečaju, list „Osiguranje“ Kompanije „Dunav osiguranje“ a.d.o. br. 351/2009, str. 58-59.

no pitanje. Pojava povezivanja stečajnog upravnika – fizičkog lica – sa pravom osiguranja, putem obaveznog osiguranja, donela je stečajnom upravniku kao fizičkom licu novu ulogu. Ta nova uloga različita je od ostalih njegovih uloga u važećem stečajnom procesnom pravu, a manifestuje se pri zastupanju stečajnog dužnika. Dakle, stečajni upravnik kao fizičko lice zaključivao je ugovor o obaveznom osiguranju od profesionalne odgovornosti na osnovu ovlašćenja iz ZS, ali je bio pod nadzorom Agencije za licenciranje stečajnih upravnika s jedne strane, i stečajnog sudije s druge strane, što će reći da je bio pomno praćen i dvostruko kontrolisan.

3.2. Što se pak tiče navedenih agencija, odnosno kolektivnih stečajnih upravnika, aktuelni komentator stečajnog zakonodavstva⁹ istakao je da fizičko lice, koje za račun određene agencije obavlja poslove stečajnog upravnika u stečajnom postupku, to jest preduzima procesne radnje u ime agencije, mora da ima licencu za obavljanje poslova stečajnog upravnika. Štaviše, citirani autor naglasio je da nije dovoljno da to fizičko lice bude samo zaposleno u jednoj od dve navedene agencije i da je određeno kao „poverenik” koji zastupa konkretnu agenciju u pojedinom stečajnom predmetu, već je neophodno da ima licencu stečajnog upravnika. Iz navedenog rezonovanja citiranog autora, po mišljenju potpisnika ovog rada, sledi da taj „poverenik” (stečajni upravnik) podleže kako nadzoru Agencije za licenciranje stečajnih upravnika tako i nadzoru stečajnog sudije. To dalje znači da pred Agencijom za licenciranje stečajnih upravnika „poverenik”, budući stečajni upravnik, polaže ispit, od nje stiče i gubi licencu. Agencija za licenciranje stečajnih upravnika može da ima neposredan uvid u akte, poslovne knjige, izvode iz računa, korespondenciju stečajnog upravnika kao poverenika, da ga sasluša radi utvrđivanja pravilnosti i zakonitosti njegovog rada i drugo. Drugim rečima, odgovornost za radnje u stečajnom postupku „poverenika” u svojstvu stečajnog upravnika ne razlikuje se od odgovornosti za radnje u stečajnom postupku stečajnog upravnika kao fizičkog lica koje nije zaposleno u dvema pomenutim agencijama. Time se dolazi do protivrečnosti u pravnom sistemu Srbije između stečajnog upravnika kao fizičkog lica i stečajnog upravnika kao „poverenika”. Za stečajnog upravnika kao fizičko lice ZS je predvideo da mora obavezno da se osigura od profesionalne odgovornosti, čime je trećim licima, oštećenim njegovim radnjama u stečajnom postupku, omogućeno da od osiguravača traže naknadu štete. Za „poverenika” – stečaj-

⁹ Videti fusnotu br. 5.

nog upravnika, ni važeći zakoni o navedenim agencijama ni ZS nisu predvideli da mora da se osigura od profesionalne odgovornosti, tako da treća lica, oštećena radnjama tog „poverenika“ u stečajnom postupku ne mogu da traže naknadu štete od osiguravača, već od države i počinioca štete. Pri tome, nesporno je da u stečajnom postupku i jedan i drugi mogu da pogreše na štetu stečajnog dužnika i njegovih poverilaca, ili prema ma kom trećem licu. Dakle, neophodno je otkloniti protivrečnost u pravnom sistemu i uvesti obavezno osiguranje od profesionalne odgovornosti, kako za „poverenika“ – stečajnog upravnika, koji zastupa stečajnog dužnika sa većinskim državnim ili društvenim kapitalom, tako i za „poverenika“ – stečajnog upravnika, koji zastupa banku u stečaju ili društvo za osiguranje u stečaju.

3.3. U pravu osiguranja¹⁰ poznato je da država zakonom pristupa uvođenju obaveznog osiguranja, a naročito obaveznog osiguranja od profesionalne odgovornosti ili pak od odgovornosti iz delatnosti – ako oceni da tokom redovnog obavljanja neke profesije ili delatnosti može da dođe do znatnih šteta kod većeg broja ljudi, te da štete prevazilaze vrednost imovine štetnika, osiguranika. Zaključenim osiguranjem od profesionalne odgovornosti pokrivena su treća lica ako stečajni upravnik u stečajnom postupku svojim propustom ili greškom prouzrokuje štetu trećem licu. U jednom delu uporednog prava, na primer u nekim republikama bivše države SFRJ, uvedeno je obavezno osiguranje od profesionalne odgovornosti stečajnih upravnika, vremenski znatno pre negoli u Srbiji. To je bio slučaj sa Hrvatskom,¹¹ Republikom Srpskom¹² i dr. U delu uporednog prava mogu da se nađu primeri država u kojima nije uvedeno obavezno osiguranje od profesionalne odgovornosti stečajnog upravnika. U tu grupu država mogla je da se svrsta Nemačka,¹³ a od republika bivše SFRJ Slovenija.¹⁴ Dakle, što se tiče uvođenja pravnog povezivanja stečajnog upravnika

¹⁰ Prof. dr Predrag Šulejić: Pravo osiguranja, prvo izmenjeno i dopunjeno izdanje, Dosije, Beograd, 2005, str. 69-73.

¹¹ Stečajni zakon Hrvatske (Narodne novine, br. 44/1996, 29/1999, 129/2000, 123/2003 i 82/2006).

¹² Zakon o stečajnom postupku Republike Srpske (Službeni glasnik RS, br. 67/2002, 77/2002, 4/2003 i 96/2003), citirano prema prof. dr V. Čoloviću: Obavezno osiguranje od odgovornosti stečajnog upravnika, Zbornik radova Privrednog savetnika a.d. iz Beograda sa 4. savetovanja o pravosuđu „Vršac 2007“, održanog marta 2007. u Vršcu, na opštu temu „Stečaj i privatizacija“, str. 131-153.

¹³ Mr Nikola Mijatović, asistent Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu: Slobodne profesije (u Nemačkoj sa stanjem 1. januara 2002.), hrvatski časopis za teoriju i praksu osiguranja „Osiguranje“, br. 12/2003, str. 37-40.

¹⁴ Sergej Simoniti, AD za reosiguranje „Sava“ Ljubljana: „Uvođenje obaveznih osiguranja

sa pravom osiguranja, zakonodavna praksa u uporednom pravu je različita, a naročito u pogledu uvođenja obaveznog osiguranja od profesionalne odgovornosti stečajnih upravnika.

4. Oblik obaveznog osiguranja u važećem stečajnom pravu Srbije

4.1. U kontinentalnom pravu, po pravilu, zakonom se uvodi obavezno osiguranje, ali je, u zavisnosti od materije zakona, krug tih zakonskih elemenata i okolnosti različito određen, definisan. To je naročito vidljivo u uslovima tranzicije, tako da se u svakom pojedinom zakonu moraju pažljivo analizirati odredbe tog zakona kako bi se pouzdano zaključilo da li je konstituisan oblik obaveznog ili dobrovoljnog osiguranja. Otuda je zakonodavnopравни pojam oblika obaveznog osiguranja poprimio obeležja drukčija od onih kakva su postojala ili postoje u razvijenim privredama Evrope i sveta. To znači da bi se u tim i takvim uslovima moglo uzeti da se pod oblikom obaveznog osiguranja podrazumevaju zakonske i eventualno podzakonske odredbe donete na osnovu zakona, u kojima je izričito propisana obaveza adresata da sa osiguravačem, po svom izboru, zaključi ugovor o obaveznom osiguranju, kao i određen broj propisom predviđenih elemenata i drugih okolnosti tog ugovora, a sve radi legalnog i legitimnog realizovanja određene profesionalne delatnosti, poslova ili neke aktivnosti.¹⁵ U skladu sa ovom definicijom, oblik obaveznog osiguranja u važećem stečajnom pravu Srbije treba tražiti u članu 30. ZS, a zatim odredbe tog člana povezivati kako sa ostalim odredbama ZS tako i sa odredbama Zakona o Agenciji za osiguranje stečajnih upravnika.

4.2. Prvi putokaz za nalaženje obaveznog osiguranja u ZS jeste nadnaslov iznad člana 30. ZS, koji glasi Obavezno osiguranje. U svakom zakonu smisao nadnaslova jeste da uputi čitaoca gde šta može da nađe već na prvi pogled. Inače, član 30. ZS vrlo je opširan jer sadrži ukupno četiri stava, pa je nužno da se svi stavovi citiraju. U stavu 1. člana 30. ZS predviđeno je da je aktivni stečajni

– Evropska unija i slovenačka iskustva“, Zbornik radova Udruženja za pravo osiguranja Srbije sa savetovanja održanog aprila 2008. na Paliću, na opštu temu „Evropski put prava osiguranja Srbije, posebno ugovora o osiguranju“, Palić, 2008, str. 70-96.

¹⁵ Mr Slobodan Ilijić: Oblici obaveznog osiguranja u važećem zakonodavstvu Srbije, Stručno-informativni čas. „Pravni informator“, Software & Communications Intermex-a, Beograd, br. 7-8/2008, str. 69-74.

upravnik dužan da u svoje ime i za svoj račun sa osiguravajućim društvom zaključi ugovor o obaveznom osiguranju od profesionalne odgovornosti, sa osiguranom sumom u iznosu od najmanje 30.000 evra u dinarskoj protivvrednosti na dan zaključenja ugovora, za sve rizike povezane sa obavljanjem poslova stečajnog upravnika. U stavu 2. člana 30. ZS predviđeno je da odbor poverilaca u bilo kom trenutku od stečajnog upravnika može zahtevati da zaključi ugovor o dodatnom osiguranju od profesionalne odgovornosti za konkretni stečajni postupak i na iznos veći od iznosa iz stava 1. ovog člana, a stečajni upravnik dužan je da takvo osiguranje ugovori, osim ukoliko ne dokaže da nije u mogućnosti da to učini. U stavu 3. člana 30. ZS predviđeno je da iznos iz stava 2. ovog člana određuje odbor poverilaca s obzirom na visinu stečajne mase i posebne okolnosti, kao postojeće ili moguće rizike, s tim što stečajni sudija, postupajući po službenoj dužnosti ili po zahtevu zainteresovanog lica, može naložiti umanjnjenje tog iznosa ili u potpunosti zabraniti preuzimanje dodatnog osiguranja ako proceni da su troškovi premije dodatnog osiguranja neopravdano visoki. U stavu 4. člana 30. ZS predviđeno je da premija dodatnog osiguranja iz stava 2. ovog člana predstavlja obavezu stečajne mase. Čitaoca koji je manje upućen u pravnu struku i tumačenje prava nadnaslov iznad člana 30. ZS i broj odredaba njegovih stavova mogu da navedu na pomisao da su odredbe svih stavova člana 30. ZS posvećene samo obaveznom osiguranju. Na takvu pomisao vuče pre svega nadnaslov ovog člana – Obavezno osiguranje – ali to je tako samo na prvi pogled. Po mišljenju potpisnika ovog rada, posle ponovnog pažljivijeg čitanja svakog stava pojedinačno, a zatim svih zajedno, otkriva se da je oblik obaveznog osiguranja od profesionalne odgovornosti sadržan samo u stavu 1. člana 30 ZS. Ostale odredbe u st. 2, 3. i 4. člana 30. ZS regulišu dobrovoljno osiguranje, i to oblik dobrovoljnog osiguranja od profesionalne odgovornosti stečajnog upravnika, koji se iz ugla prava osiguranja veoma razlikuje od oblika obaveznog osiguranja. Istina je da se u zakonodavstvu ne događa često da se u istom zakonu jedan oblik osiguranja propiše najpre kao obavezan, a zatim kao dobrovoljan, ali se ta retkost upravo dogodila u članu 30. ZS. U stvari, stavovi ovog člana krcati su elementima i okolnostima značajnim za zaključivanje i jednog i drugog ugovora. Štaviše, nadnaslov člana 30. ZS – Obavezno osiguranje – pomaže da se i odredbe stava 1. člana 30. ZS i odredbe st. 2, 3. i 4. člana 30. ZS još više razluče, izdiferenciraju u oba pravca, te tada postanu lakše za komentarisanje. Dakle, nadnaslov iznad člana 30. ZS – Obavezno osiguranje – ne treba shvatiti kao grešku ili previd zakonopisca ili redaktora, već kao putokaz gde u

ZS sa ukupno 212 članova treba tražiti oblik obaveznog osiguranja stečajnih upravnika, i ništa više od toga.

4.3. Adresat je lice, fizičko ili pravno, na koje su upravljene odredbe nekog zakona. Adresat u ZS jeste stečajni upravnik – fizičko lice – koji ima zakonsku obavezu da zaključi ugovor o obaveznom osiguranju od profesionalne odgovornosti. Adresat je prvi element ovog oblika obaveznog osiguranja. Međutim, stav 1. člana 30. ZS ne razlikuje individualne i kolektivne stečajne upravnike, o čemu je bilo reči u ovom radu. Stav 1. člana 30. ZS za adresata ovog oblika obaveznog osiguranja rezervisao je zakonski izraz – aktivni stečajni upravnik. Za odgovor na upit šta obuhvata izraz aktivni stečajni upravnik merodavan je član 25. ZS. Taj propis predvideo je da se stečajni upravnik vodi u imeniku stečajnih upravnika ili kao aktivni ili kao neaktivni stečajni upravnik, pri čemu je ovaj drugi na listi čekanja za aktivnog stečajnog upravnika. Status aktivnog stečajnog upravnika stiče lice koje poseduje licencu za obavljanje poslova stečajnog upravnika, koje dostavi dokaz o postojanju obaveznog osiguranja od profesionalne odgovornosti i koje je registrovano kao preduzetnik ili član društva lica. Drugim rečima, da bi neko lice bilo upisano u imenik aktivnih stečajnih upravnika, nužno je da ispuni kumulativno sva tri navedena zakonska uslova pred Agencijom za licenciranje stečajnih upravnika, u čijem je delokrugu da vodi pomenute imenike stečajnih upravnika. Iz citiranih odredaba ZS proizlazi da stečajni upravnik kao fizičko lice, tj. aktivni stečajni upravnik, zaključuje ugovor o ovom obliku obaveznog osiguranja pre no što efektivno počne da vrši dužnosti iz delokruga stečajnih upravnika propisanog u ZS. U poređenju sa rešenjima ZS-a u susjednim državama, ima drukčijih zakonodavnopравниh rešenja. Prema stečajnom pravu Republike Srpske¹⁶ i Hrvatske,¹⁷ stečajni upravnik dužan je da neposredno nakon preuzimanja službe zaključi ugovor o obaveznom osiguranju od odgovornosti. Prva posledica rešenja u ZS da se pribavi polisa ovog oblika osiguranja pre efektivnog početka rada stečajnog upravnika u stečajnom postupku jeste činjenica da zaposleni kod stečajnog upravnika u Srbiji nisu pokriveni ovim oblikom obaveznog osiguranja, jer pre početka efektivnog rada stečajnog upravnika nisu poznati, dakle još pravno ne postoje.

16 Nedeljko Milijević, sudija Osnovnog suda u Banjaluci: „Stečajni postupak u Bosni i Hercegovini“, zbornik radova Udruženja pravika Republike Srpske sa savetovanja „Oktobarski pravnički dani“, održanog oktobra 2007. u Banjaluci, na opštu temu „Izgradnja i funkcionisanje pravnog sistema“, Banjaluka, god. 4, br. 10/2007, str. 529-540.

17 Član 15. i dr. Hrvatskog stečajnog zakona.

Samim tim precizno utvrđivanje adresata u zakonom uvedenom obaveznom osiguranju prvi je važan elemenat na putu sagledavanja konkretnog oblika obaveznog osiguranja.

4.4. Do sledećeg elementa oblika obaveznog osiguranja dolazi se odgovorom na pitanja ko i kakav ugovorni status ima u ovom obliku obaveznog osiguranja. Odgovor na postavljeno pitanje u stavu 1. člana 30. ZS daje zakonska formula, koja predviđa da stečajni upravnik zaključuje ugovor o obaveznom osiguranju „u svoje ime i za svoj račun“. U nauci o pravu osiguranja¹⁸ smatra se da ova zakonska formula znači da se isto lice pojavljuje i kao ugovarač i kao korisnik osiguranja. Citirani autor istakao je da je ovo lice u isto vreme osiguranik, strana ugovornica, sa pravima i obavezama iz ugovora, ali i lice u čijoj se imovinskoj masi realizuje ekonomski efekat ovog ugovora. Drukčije rečeno, navedena zakonska formula znači da će aktivni stečajni upravnik u svakom konkretnom slučaju biti dužan da uplati premiju obaveznog osiguranja iz ličnih sredstava, a osiguravač sa kojim je bio zaključen ugovor biće dužan da isplati trećem, oštećenom licu naknadu štete, koju je svojim činjenjem ili nečinjenjem prouzrokovao aktivni stečajni upravnik u stečajnom postupku. Tokom javne diskusije o Prednacrtu ZS,¹⁹ Radna grupa predočila je da je jedan od ciljeva za donošenje tog zakona bio da se skрати trajanje stečajnog postupka, pa je u tom cilju predviđeno da stečajni upravnik iz svojih, ličnih sredstava uplaćuje premiju ovog osiguranja, čime je mogao da stekne lični interes da se stečajni postupak što brže okonča. Eventualno nepoštovanje pravila da stečajni upravnik iz ličnih sredstava plaća premiju obaveznog osiguranja imalo bi za posledicu da Agencija za licenciranje stečajnih upravnika kazni upravnika zbog takvog ponašanja. U uporednom pravu ima i drukčijih rešenja. Na primer, hrvatski zakonodavac uveo je za stečajne upravnike obavezno osiguranje od profesionalne odgovornosti, s tim što je stečajni upravnik stekao pravo da premiju osiguranja plati iz stečajne mase, kao trošak stečajnog postupka. U svakom slučaju, ugovorni status stečajnog upravnika u ZS-u u skladu je sa jednim od ciljeva zbog kojih je donet taj zakon.

4.5. Jedan od najpoželjnijih elemenata svakog oblika obaveznog osigu-

¹⁸ Prof. dr Predrag Šulejić: „Osiguranje od odgovornosti organa pravnog lica – pravna priroda i primena“, zbornik radova Udruženja za pravo osiguranja Srbije sa 12. savetovanja, održanog aprila 2011. na Paliću, na opštu temu „Promene u pravu osiguranja Srbije u okviru evropskog (EU) razvoja prava osiguranja“, Palić, 2011, str. 284-299.

¹⁹ Videti fusnotu br. 8

ranja jeste da se zakonom utvrdi minimalna suma osiguranja. U stavu 1. člana 30. ZS propisano je da se ugovor o obaveznom osiguranju od profesionalne odgovornosti zaključuje na iznos od najmanje 30.000 evra u dinarskoj protivvrednosti na dan zaključenja tog ugovora. Istine radi, u stavu 1. člana 30. ZS izostavljene su reči koje bi ukazivale po kome se kursu utvrđuje dinarska protivvrednost iznosa od 30.000 evra. Izostavljene reči su „po srednjem kursu Narodne banke Srbije“. Međutim, ta primedba se može rešiti dopunom ugovorne klauzule, tj. pozivanjem na srednji kurs NBS na dan zaključenja ugovora. Važnija od te primedbe jeste konstatacija da je ZS na nedvosmislen način utvrdio minimalnu sumu ovog oblika obaveznog osiguranja. To je značajna zakonodavno-pravna prednost ZS-a u odnosu na uporednopravna zakonska rešenja koja su predviđala arbitraran način utvrđivanja minimalne sume osiguranja za obavezno osiguranje stečajnih upravnika. Na primer, u hrvatskom stečajnom pravu visinu sume osiguranja kod obaveznog osiguranja od profesionalne odgovornosti stečajnog upravnika određuje stečajni sudija uzimajući u obzir veličinu stečajne mase i predviđenu složenost stečajnog postupka²⁰. Isti ili sličan način utvrđivanja sume osiguranja može da se nađe i u zakonima drugih država. Zakonsko rešenja po kome stečajni sudija utvrđuje sumu osiguranja za osiguranje stečajnog upravnika, uzimajući u obzir veličinu stečajne mase i predviđenu složenost stečajnog postupka, protivi se pravilima struke osiguranja jer stečajni sudija nema stručno znanje iz aktuarstva bez angažovanja veštaka te struke, a angažovanje veštaka nije predviđeno u ovakvim slučajevima u svim zakonima. Naime, prema pravilima struke osiguranja, suma osiguranja utvrđuje se uz primenu aktuarske matematike i aktuarske veštine, a sve to počiva na višegodišnjim statistikama o štetama koje su pričinili stečajni upravnici u stečajnom postupku, tako da se, u odnosu na navedeno rešenje iz uporednog prava, rešenje ZS-a pojavljuje kao rešenje skladno pravilima struke osiguranja i kao povoljnije za treća oštećena lica.

4.6. Važan elemenat kod svakog oblika obaveznog osiguranja od profesionalne odgovornosti ZS jeste predmet osiguranja. Predmet ovog oblika obaveznog osiguranja od profesionalne odgovornosti utvrđen je na kraju stava 1. člana 30. ZS. Predviđeno je da predmet ovog oblika obaveznog osiguranja pokriva „sve rizike povezane sa obavljanjem poslova stečajnog upravnika“. U hrvatskom stečajnom pravu²¹ predmet osiguranja može da se izvede iz odgovor-

20 <http://crosig.hr/osiguranja>.

21 Videti fusnotu br. 20.

nosti za štete koju prouzrokuje osiguranik (stečajni upravnik) svim sudeonicima u stečajnom postupku, ako je skrivljeno povredio ma koju od svojih dužnosti utvrđenih Stečajnim zakonom. Prema stečajnom pravu Republike Srpske,²² stečajni upravnici dužni su da se osiguraju od odgovornosti za sve rizike povezane s njegovim poslovanjem u stečajnom postupku. Citirani autor primetio je da navedene odredbe stečajnog prava Republike Srpske nisu sprovedene u praksi zato što nije bila utvrđena lista stečajnih upravnika, što nije bio donet pravilnik o naknadama i nagradama za rad stečajnog upravnika i što osiguravači nisu bili zainteresovani za osiguranje stečajnih upravnika. Treba konstatovati da je u Srbiji, u praksi stečajnog procesnog prava prihvaćen oblik obaveznog osiguranja od profesionalne odgovornosti stečajnih upravnika kao fizičkih lica, pored ostalog i zahvaljujući interesu osiguravača za premiju iz ove vrste osiguranja. Izreka predmeta obaveznog osiguranja iz ZS-a konkretizovana je u izvesnoj meri Zakonom o Agenciji za licenciranje stečajnih upravnika u tom smislu što je razrađen disciplinski postupak protiv stečajnog upravnika pred disciplinskim organom Agencije za licenciranje stečajnih upravnika. Odluka o krivici u disciplinskom postupku može da bude od značaja za oštećenog kome je taj stečajni upravnik pričinio štetu. To je jača strana disciplinskog postupka propisanog Zakonom o Agenciji za licenciranje stečajnih upravnika. Slaba strana odredaba o disciplinskom postupku protiv aktivnog stečajnog upravnika, propisanog u navedenom zakonu, ogleda se u tome što nije predviđen rok u kome se započeti disciplinski postupak mora okončati. Drugim rečima, nije izvesno koliko dugo bi oštećeni, koji je pretrpeo štetu nepravilnim ili nezakornitim radom stečajnog upravnika, morao da čeka na ishod disciplinskog postupka protiv aktivnog stečajnog upravnika. U svakom slučaju, propisani disciplinski postupak protiv aktivnog stečajnog upravnika samo je jedan od postupaka u kome se može utvrditi odgovornost aktivnog stečajnog upravnika za štetu pričinjenu trećem, oštećenom licu u stečajnom postupku.

4.7. Analizirani elementi oblika obaveznog osiguranja od profesionalne odgovornosti aktivnog stečajnog upravnika ili stečajnog upravnika kao fizičkog lica iz stava 1. člana 30. ZS ukazali su da je ZS na relativno svestran i sveobuhvatan način regulisao ovaj oblik obaveznog osiguranja. Ustavnopravno, nužno

²² Nedeljko Milijević, sudija Osnovnog suda u Banjaluci: „Stečaj poslovnih subjekata u Bosni Hercegovini“, Zbornik radova Udruženja kopaoničke škole prirodnog prava sa 20. susreta, održane decembra 2007. na Kopaoniku, na opštu temu „Pravo i sloboda“, časopis za pravnu teoriju i praksu Udruženja pravnika Srbije, „Pravni život“, Beograd, 2007, tom 4, br. 12/2007, str. 303-312.

je da se primena odredaba ZS o ovom obliku obaveznog osiguranja proširi i na „poverenike“ – stečajne upravnike iz Agencije za privatizaciju i iz Agencije za osiguranje depozita. Optimalno sistemsko rešenje bilo bi da obe agencije postanu privredna društva (neprofitna) i tada bi bilo lakše sprovesti uvođenje obaveznog osiguranja od profesionalne odgovornosti dotadašnjeg „poverenika“ – stečajnog upravnika.

Zaključci

1) Zakon o stečaju je na relativno svestran i sveobuhvatan način regulisao uvođenje obaveznog osiguranja od profesionalne odgovornosti stečajnog upravnika kao fizičkog lica, koji je stekao status preduzetnika ili člana društva lica. U odnosu na oblik obaveznog osiguranja od profesionalne odgovornosti, Zakon o stečaju primenjuje se već više od godine dana i u tom periodu zaključeni su i prvi ugovori o ovom obliku obaveznog osiguranja.

2) Ustavnopravno, nužno je da se otkloni protivrečnost u pravnom sistemu Srbije na taj način da se na „poverenike“ u stečajnom postupku iz Agencije za privatizaciju i iz Agencije za osiguranje depozita proširi obavezno osiguranje od profesionalne odgovornosti za štetu pričinjenu trećim licima u stečajnom postupku. Ti „poverenici“ – stečajni upravnici imaju iste uloge u stečajnom postupku kao i stečajni upravnici kao fizička lica, koji su već po osnovu Zakona o stečaju obuhvaćeni obaveznim osiguranjem od profesionalne odgovornosti.

Summary

Compulsory Bankruptcy Trustee Insurance in the Republic of Serbia

Slobodan Ilijić, L.L.M

The article deals with harmonization of domestic Bankruptcy Law with EU regulations. The focus has been placed on linking trustee in bankruptcy – a physical person with Insurance Law in domestic bankruptcy law. The current

law stipulates compulsory professional liability insurance. Also, the current law introduces voluntary professional liability insurance and bankruptcy debtor's assets insurance. The author concludes that the court practice has accepted compulsory professional liability insurance. On the other hand, collective trustees in bankruptcy are not insured under existing laws. The author proposes that the collective trustees in bankruptcy should be transformed into joint stock companies.

*Translated by: **Jasna Popović***

Nebojša Z. Stevanović,

*dipl. pravnik, pravni zastupnik u Kompaniji „Dunav osiguranje“, Region Zapad,
GFO Valjevo*

UGOVOR O OSIGURANJU ŽIVOTA (POLISA) I KLAUZULE KOJE ŠTITE OSIGURANIKE

Prema svojoj prirodi, ugovor o osiguranju života adhezioni je ugovor, to jest ugovor po pristupu. To znači da ugovarač osiguranja ima mogućnost da prihvati ili da odbije, ali ne i da menja sadržinu, to jest odredbe ugovora. U našem pravu ugovori o osiguranju života regulisani su Zakonom o obligacionim odnosima, opštim uslovima, kao i posebnim uslovima osiguranja koji bliže uređuju sadržinu ugovora.

Ključne reči: *ugovor o osiguranju, zakon, klauzula, uslovi.*

Ugovor o osiguranju života – polisa – sadrži obavezne elemente kao što su ugovorne strane, ime i prezime lica koje se osigurava, datum rođenja, trajanje osiguranja, period pokrivanja, suma osiguranja, premija, datum izdavanja, potpis stranaka, kao i naznaka pod kojim se uslovima može zahtevati isplata osigurane sume.

Osim tzv. obaveznih, ugovor ili polisa sadrži odredbe koje nemaju osobinu opšteobaveznih i rezultat su borbe osiguravajućih kuća za tržište.

Prilikom zaključenja ugovora, osiguravajuća kuća i osiguranik odnosno ugovarač nisu u istoj poziciji jer osiguravajuća kuća u tom transakcionom odnosu raspolaže sa više podataka i informacija negoli osiguranik. S druge strane, javlja se i mogućnost da osiguranik ima više informacija od osiguravajuće kuće, kao i da postoji sklonost osiguranika ka promeni ponašanja posle prijema u osiguranje. Ovakva situacija rešava se uvođenjem klauzula kojima se štite i osiguravajuće kuće i ugovarači osiguranja ili osiguranici.

Klauzula neosporivosti

Ova klauzula upućuje na to da se ne može postaviti pitanje pravne valjanosti ugovora pošto je istekao određeni vremenski raspon, i to najčešće dve godine od zaključenja. Ovaj je period od značaja zato što je osiguravajućim kućama ostavljeno da utvrde valjanost ugovora o osiguranju života, pa ako se u tom periodu ne pojave okolnosti koje utiču na valjanost ugovora, takav ugovor ostaje na snazi i po isteku tog vremenskog raspona. Dakle, osiguravač neće moći da odbije isplatu osigurane sume ukoliko on sam nije preduzeo određene mere za poništaj ugovora, a dospele premije uredno su plaćene i nije bilo drugih povreda ugovora.

Ova klauzula primarno štiti interes osiguravača, a sekundarnu zaštitu pruža i korisniku osiguranja. Korisnika osiguranja štiti tako što je osiguravač, posle nastupanja osiguravajućeg slučaja, dužan da korisniku isplati osiguranu sumu, bez obzira na valjanost informacija koje su postojale u momentu zaključenja polise iliti ugovora o osiguranju. Značaj ove klauzule u tome je što štiti i javni interes, koji podrazumeva zaštitu korisnika osiguranja nakon osiguranikove smrti.

Zakon o obligacionim odnosima (član 907, čl. 908, čl. 909. i čl. 910.) reguliše pitanje namerne i nenamerne netačne prijave okolnosti od značaja za ocenu rizika. Ako postoji namerna netačna prijava, tj. prećutkivanje okolnosti, osiguravač može tražiti poništenje ugovora. Naime, da je znao pravo stanje stvari, ugovor ne bi ni zaključio. Osiguravač može da zahteva poništenje ugovora tokom tri meseca od dana saznanja o netačnosti prijave ili prećutkivanja.

Ukoliko ugovarač osiguranja nije namerno sačinio netačnu prijavu ili nije namerno propustio da pruži dužno obaveštenje o okolnostima bitnim za zaključivanje ugovora, osiguravač može, tokom mesec dana od saznanja o netačnosti prijave, zahtevati raskid ugovora ili predložiti uvećanje premije srazmerno većem riziku.

Klauzula o početku

Ugovor o osiguranju života dvostrano je obavezan, što znači da ugovarač mora da plati premiju osiguranja, te nakon toga ugovor počinje da proizvodi dejstvo, pri čemu i obaveza osiguravača nastupa od trenutka uplate premije.

Premija se obično plaća odmah po zaključenju ugovora, a ukoliko se ne plati, ugovor neće proizvoditi pravno dejstvo. Premije se plaćaju prema sporazumu ugovornih strana, a premije koje dospevaju treba platiti o datumu dospeća. Ipak, u praksi su vrlo česte situacije da se kasni sa plaćanjem premije, te se tada dozvoljava tzv. grejs period (*grace period*), to jest poček u okviru kojeg je ugovor punovažan.

Naš zakon o obligacionim odnosima ovu oblast reguliše tako što ostavlja rok od najmanje 30 dana za uplatu dospelih premija, što znači da rok može biti i duži, i u interesu je osiguranika. Ako osiguranik ne plati dospelu premiju, ugovor se neće raskinuti, pod uslovom da su do tada plaćene najmanje tri godišnje premije, a osiguravač je pismenim putem pozvao osiguranika da plati premiju i za to mu ostavio rok od 30 dana.

Zakonsko rešenje da su uplaćene najmanje tri godišnje premije značajno je pošto je vremenski interval od tri godine neophodan za stvaranje matematičke rezerve osiguranja života, koja trpi umanjenje kad osiguranik ne uplati premiju na vreme. Ukoliko tri godišnje premije nisu plaćene, ugovor se raskida, i to se saopštava osiguraniku.

Naše pravo razlikuje „riziko osiguranje života – osiguranje samo za slučaj smrti“ od „mešovitog osiguranja života – osiguranje za slučaj smrti i doživljenja“, koje ima štednu komponentu.

Klauzula otkupne vrednosti

Ugovarač osiguranja života (mešovitog osiguranja) može zahtevati od osiguravača isplatu otkupne vrednosti polise ako su do tada plaćene bar tri godišnje premije. U ugovoru o osiguranju – polisi – moraju se navesti uslovi pod kojima se može zahtevati isplata otkupne vrednosti, kao i način izračunavanja te vrednosti saglasno uslovima osiguranja. Otkupna vrednost najčešće je prikazana na poledini polise, u takozvanoj tabeli otkupne vrednosti.

U našem pravu otkup vrednosti polise regulisan je članom 954. Zakona o obligacionim odnosima.

Klauzula o obnovi ugovora

Ova klauzula vlasniku polise daje pravo da obnovi ugovor o osiguranju života koji je istekao. Obnova povlači ispunjenje određenih uslova. Prvi uslov u vezi je s podacima o osiguraniku, a tiče se zdravstvenog i finansijskog stanja, kao i zanimanja osiguranika. Drugi uslov podrazumeva da su sve zaostale premije osiguranja plaćene.

Prilikom obnove ugovora, osiguravajuća društva, radi sopstvene zaštite, zahtevaju od osiguranika da dostavi različite podatke relevantne za obnovu ugovora o osiguranju života. Jedna od mera koju osiguravajuće kuće primenjuju prilikom obnove ugovora o osiguranju života jeste lekarski pregled osiguranika, čime se eliminiše opasnost od pojave problema negativne selekcije i moralnog hazarda.

Klauzula o netačnoj prijavi životne dobi osiguranika

Prilikom zaključenja ugovora o osiguranju života, ugovarač ili osiguranik dužan je da u ponudi za osiguranje pruži tačne podatke o starosnoj dobi i zdravstvenom stanju, kao i o zanimanju osiguranika.

U ovom slučaju pristupna starost ugovarača ili osiguranika od velike je važnosti za određivanje osiguravajuće premije, pošto su godine života činjenica od značaja za ocenu rizika i prijem u osiguranje.

U pomenutom slučaju, osiguranik može iskazati mnogo manje godina nego što stvarno ima, te na taj način povećati poslovni rizik osiguravajućeg društva. Član 944. u našem zakonu o obligacionim odnosima za netačnu prijavu starosti osiguranika u ugovorima o osiguranju života propisuje sledeća pravila:

- a) Ugovor o osiguranju života ništav je ako su prilikom njegovog zaključenja netačno prijavljene godine starosti, a stvarne godine života prelaze granicu do koje osiguravač vrši osiguranje.
- b) Ukoliko je netačno prijavljeno da osiguranik ima manje godina, a njegove stvarne godine života ne prelaze granicu do koje osiguravač vrši osiguranje života, ugovor je punovažan, a osigurana suma umanjuje se u odgovarajućoj srazmeri ugovorene premije i premije predviđene za njegovu starosnu dob, prema uplaćenim premijama.
- c) Ukoliko osiguranik ima manje godina nego što je prijavljeno prilikom za-

ključenja ugovora, premija se smanjuje na iznos koji odgovara stvarnom broju godina, a osiguravač je dužan da vrati razliku između primljenih premija i premija koje odgovaraju stvarnom broju godina.

Klauzula koja se odnosi na predujam

Ugovarač osiguranja može zahtevati od osiguravajuće kuće isplatu dela osigurane sume do visine otkupne vrednosti polise, a obavezan je da taj iznos kasnije vrati. Ovo je moguće kod polisa životnog osiguranja zaključenih za ceo život osiguranika. Ugovarač je dužan da na primljeni predujam plaća određenu kamatu, a ukoliko zadocni sa plaćanjem dospele kamate, postupa se kao da je ugovarač osiguranja zahtevao otkup.

Kada je u pitanju predujam, u polisi osiguranja moraju se tačno navesti sledeći podaci:

- a) uslovi davanja predujma
- b) visina kamatne stope
- c) posledice neplaćanja dospele kamate
- d) mogućnost da se iznos predujma vrati osiguravaču, sve u skladu sa uslovima osiguranja (Zakon o obligacionim odnosima, član 955).

Klauzula o prenosu prava iz polise osiguranja

Osiguranik, koji je ujedno i vlasnik polise, na drugu osobu može preneti prava iz polise, i to na dva načina:

apsolutni prenos – prenos svih prava na drugu osobu (polisa osiguranja života se poklanja, najčešće članovima porodice)

drugi način prenosa prava iz polise u vezi je sa zalaganjem polise – polisa služi kao sredstvo obezbeđenja za dobijanje kredita; ovim putem prenosi se samo jedan deo prava; prenos je privremenog karaktera, pošto se nakon isplate duga preneti prava vraćaju osiguraniku; ovaj vid prenosa karakterističan je za „riziko osiguranje života samo za slučaj smrti korisnika kredita“.

Zakon o obligacionim odnosima u članu 956. uređuje ovu oblast.

Klauzula o indeksaciji

Pravo zemalja Evropske unije koje reguliše oblast osiguranja života poznaje i pojam indeksacije u takvim ugovorima. Indeksacija znači usklađivanje osiguranih suma sa rastom indeksa maloprodajnih cena, a taj indeks objavljuje Eurostat.

Indeksacija se ugovara prilikom zaključenja ugovora o osiguranju života, a izvršava se svaki put kad je indeks maloprodajnih cena kumulativno porastao za najmanje 10 procenata od poslednje indeksacije, i to na godišnjicu zaključenja polise.

Indeksacija podrazumeva postojanje ponude koja se dostavlja ugovaraču.

Ponuda za indeksaciju sadrži nove osigurane sume, nove premije, kao i rok za dostavljanje potvrde, koji ne može biti kraći od 15 dana od dana prijema ponude.

Saglasnost s ponudom za indeksaciju ugovarač potvrđuje potpisom.

Zaključak

Kod ugovora o osiguranju života ne postoji standardni oblik ove vrste ugovora ili polise kojim bi se zadovoljila njihova forma. Ova vrsta ugovora sadrži odredbe kojima se reguliše odnos osiguravača i osiguranika, ali i odredbe koje pružaju zaštitu korisniku, to jest potrošaču usluga – osiguraniku. Te su odredbe u stvari klauzule, a uređeni skupovi klauzula čine uslove osiguranja, koji su sastavni deo polise.

Literatura

- Zakon o obligacionim odnosima (Službeni list SFRJ, br. 29/78)
- „Evropski put prava osiguranja Srbije, posebno ugovora o osiguranju“ (IX savetovanje, Palić, 2008, Zbornik radova)
- www.Savaosiguranje.rs/media/document
- www.Uniq.hr/rečnik
- [www.Life insurance quotetips.com](http://www.Lifeinsurancequotetips.com)

Summary

Life Insurance Contract (Policy) and Clauses That Protect the Insureds

Nebojša Z. Stevanović, B.L.

In terms of life insurance contracts, there are no standard forms of this kind of contract or policy that would satisfy its form. This kind of contract comprises of provisions that regulate the relationship between an insurer and an insured, but also provisions that provide protection to user, i.e. to service consumer- the insured. Those provisions are in fact clauses, and regulated group of clauses are insurance terms and conditions, which form an integral part of a policy.

*Translated by: **Tijana Petković***

UDK: (048.83)(094.5):347.4:347.77:388.9:368.34+387:368.23+368.22 (497.1)

Dr Zoran D. Radović, doktor pravnih nauka
glavni i odgovorni urednik časopisa „Tokovi osiguranja“, Beograd,
i-mejl: zoran-radovic@hotmail.com

ZAKON O OBLIGACIONIM ODNOSIMA I OSNOVAMA SVOJINSKO-PRAVNIH ODNOSA U VAZDUŠNOM SAOBRAĆAJU

Primena Zakona o obligacionim odnosima i osnovama svojinsko-pravnih odnosa u vazdušnom saobraćaju („Službeni list SRJ” br. 12/1998; dalje „Zakon”), povezana je sa Zakonom o vazdušnom saobraćaju („Službeni list SRJ” br. 12/1998) i Zakonom o pomorskoj i unutrašnjoj plovidbi („Službeni list SRJ” br. 12/1998; dalje ZPUP).

Obligacioni odnosi u vazdušnom saobraćaju su odnosi koji nastaju iz ugovora o prevozu putnika i stvari, ugovora o medicinskom prevozu i pružanju usluga iz vazduha, ugovora o zakupu vazduhoplova, ugovora o osiguranju u vazdušnom saobraćaju, kao i odnosi koji nastaju u slučaju šteta koje se vazduhoplovom u letu pričinje trećim licima. Obligacioni odnosi mogu se ugovorom, odnosno opštim uslovima prevoza i drugačije urediti, ako zakonom to nije izričito zabranjeno.

Odgovornost avio-prevoznika u Zakonu nije na jedinstven način regulisana. Avio-prevoznik odgovara za štetu nastalu zbog smrti, oštećenja zdravlja ili povrede putnika, kao i za štetu nastalu zbog odlaganja, neizvršenja i prekida putovanja ili zakašnjenja u prevozu vazduhoplovom. Avio-prevoznik neće odgovarati ako dokaže da su on ili lice koje je po njegovom nalogu ili za njegov račun radilo na izvršenju prevoza, preduzeli sve mere da se šteta izbegne, ili ako dokaže da nije bilo moguće te mere preduzeti. Avio-prevoznik odgovara za štetu na stvarima, na isti način kako je regulisano za putnike. Za štete koje se vazduhoplovom u letu ili na zemlji pričinje trećim licima, vlasnik i korisnik vazduhoplova odgovaraju za smrt, oštećenje zdravlja ili povrede trećih lica, kao

i za štetu pričinjenu na stvarima koju vazduhoplov prouzrokuje u letu, ili za lica ili stvari koje su ispale ili izbačene iz vazduhoplova u letu ako je šteta direktna posledica činjenice koja je štetu prouzrokovala. Time je uvedena njihova objektivna odgovornost. Zakon omogućava vlasniku i korisniku da izbegnu svoju odgovornost, ako dokažu da je šteta nastala radnjom oštećenog, ili da je vazduhoplov kojim je šteta pričinjena protivpravno koristilo drugo lice, a da je odgovorno lice preduzelo sve potrebne mere da se spreči protivpravno korišćenje vazduhoplova.¹

Vlasnik i korisnik vazduhoplova imaju pravo da ograniče svoju odgovornost. Ukupan iznos naknade koji se može zahtevati od više odgovornih lica za štetu koju pričinji vazduhoplov iz jednog događaja, ne može biti veći od iznosa koji je određen ovim Zakonom, osim ako je šteta prouzrokovana namerno ili krajnjom nepažnjom.

U Zakonu su detaljno regulisane odredbe koje se odnose na ugovore o prevozu putnika, prtljaga, stvari i zakupa vazduhoplova.

U odvojenom delu Zakona sadržane su odredbe o svojinsko-pravnim odnosima na vazduhoplovu. Vazduhoplov je pokretna stvar. Prava na vazduhoplovu se stiču upisom u Registar vazduhoplova. Vlasnik vazduhoplova ima pravo da vazduhoplov drži, da ga koristi i da njime raspolaže u granicama određenim zakonom.

Ugovorno založno pravo na vazduhoplovu je pravo prema kome je poverilac ovlašćen da se namiri iz prodajne cene vazduhoplova ostvarene sudskom prodajom, ako mu obezbeđeno potraživanje ne bude namireno o dospelosti. Za razliku od ZPUP, poverilac ugovornog založnog prava nema mogućnosti da namiri svoje potraživanje iskorišćavanjem vazduhoplova (da izvrši „deposesiju dužnika“). Zakonsko založno pravo na vazduhoplovu postoji za sudske troškove učinjene u zajedničkom interesu svih poverilaca u toku postupka izvršenja ili obezbeđenja radi čuvanja vazduhoplova ili sprovođenja prinudne prodaje; potraživanja koja se odnose na plaćanje koje se duguje po osnovu traganja za vazduhoplovom ili njegovog spasavanja i potraživanja koja se odnose na vanredne troškove nužne za očuvanje vazduhoplova. Potraživanja obezbeđena zakonskim založnim pravom namiruju se pre svih ostalih potraživanja.

Ugovorom u vazdušnom saobraćaju osiguravaju se: vazduhoplov i njegova oprema, kao i stvari koje se vazduhoplovom prevoze ili se na njemu nalaze;

¹ U praksi je nemoguće dokazati da je vlasnik, odnosno korisnik vazduhoplova, preduzeo sve mere da spreči da se teroristi kao putnici ukrcaju u vazduhoplov.

putnici od posledica nesrećnog slučaja; vlasnik odnosno korisnik vazduhoplova od odgovornosti za štetu pričinjenu vazduhoplovom trećim licima. Ugovorom se mogu osigurati prevoznina, vozarina, troškovi osiguranja, očekivana dobit, založno i ostala prava i materijalne koristi koje postoje, ili se opravdano mogu očekivati u vezi sa vazdušnim saobraćajem, a mogu se proceniti u novcu.

Na ugovore o osiguranju u vazdušnom saobraćaju shodno se primenjuju odredbe ZPUP, osim posebnih odredbi o osiguranju brodova, ako ovim zakonom nije drugačije određeno.

U poslednjem delu Zakona sadržane su odredbe o postupku izvršenja i obezbeđenja na vazduhoplovu. Privremena mera zaustavljanja i čuvanja vazduhoplova može se dozvoliti u toku izvršenja javnog prevoza po uređenom redu letenja (redovni, linijski saobraćaj), ako se tome protivi vlasnik, odnosno korisnik vazduhoplova.

Mr Slobodan N. Ilijić,

član Predsedništva Udruženja pravnika Srbije

PRIKAZ SAVETOVANJA

DVADESETČETVRTI SUSRET KOPAONIČKE ŠKOLE PRIRODNOG PRAVA IZ UGLA OSIGURANJA

1. Udruženje kopaoničke škole prirodnog prava organizovalo je 24. susret pravnika na Kopaoniku od 13. do 17. decembra 2011. godine. Opšta tema glasila je „Pravo i odgovornost“. Predsednik Udruženja **akademik prof. dr Slobodan Perović** izložio je uvodni referat pod naslovom „Prirodno pravo i odgovornost“, koji je odštampan na početku zbornika radova. Referat počinje iskazom da su pravo i odgovornost dva stuba kulture razuma te da se u tom dvojstvu prostire polje pozitivnog i prirodnog prava, a završna rečenica referata bila je konstatacija da je blagosloveno samo pravo koje nas bratimi sa svim ljudima sveta. Između ta dva stava u referatu se obrađuju brojna pitanja prirodnog i pozitivnog prava, kao što su odnos građanske i krivične odgovornosti, pitanja štete i njene naknade, pitanja u vezi sa subjektivnom i objektivnom odgovornosti, zaključno sa socijalizacijom odgovornosti. Sve to propraćeno je različitim pravnim teorijama i shvatanjima; zastupljena su i pitanja o komutativnoj i distributivnoj pravdi, čemu je usledilo inspirativno izlaganje o pojmu javnog poretka i analiza brojnih, ali i ključnih međunarodnopravnih izvora sa stanovišta zaštite ljudskih prava i odgovornosti. U referatu je očigledno bogatstvo misli, vatromet ideja i siže različitih pravnih teorija i shvatanja. Između svega toga ovom prikazivaču najupečatljiviji je bio sledeći stav: „Svaki čovek ima jednako i isto prirodno pravo na zdrav i produktivan život, bez obzira na to kojoj generaciji pripada. Nijedan čovek nije ostrvo za sebe, već je, kao deo ove planete, obuhvaćen čovečanstvom, i sa tog aspekta nije bitno u koje je vreme došao i kad je otišao“.

2. Za zaposlene u osiguranju u prvom tomu zbornika radova mogla su da budu interesantna četiri referata, zbog razmatranja pojedinih instituta, elemenata i okolnosti kod novouvedenih oblika obaveznog ili dobrovoljnog osiguranja u Srbiji. Sva četiri referata izložena su u sekciji o zdravlju. 2.1. U vezi sa obaveznim osiguranjem lekara, koje je nedavno uvedeno u Srbiji, interesantan je referat **prof. dr Jakova Radišića** sa naslovom „Disciplinska odgovornost lekara pred sudovima časti u Nemačkoj“. U referatu su prikazani (1) organizacija i sastav sudova časti, (2) pokretanje i tok postupka pred sudom časti, (3) pravni osnov disciplinske odgovornosti, (4) disciplinske mere i oduzimanje dozvole za rad, kao i (5) odnos disciplinske i krivične odgovornosti. Izlaganje iz poslednjeg odeljka ilustrovano je dvama konkretnim primerima iz sudske prakse i prakse sudova časti, posle čega je u zaključcima dominirala teza da je u Nemačkoj disciplinska odgovornost lekara šira od krivične odgovornosti, jer prva štiti ugled lekarske profesije, a druga je zasnovana na metodu enumeracije zakonom propisanih dela. 2.2. Sledeći referat ticao se određenog broja pravnih pravila koja se odnose na odgovornost lekara. **Mr Dragana Maletić** iz Kliničkog centra Srbije razmatrala je temu „Profesionalna sloboda lekara“. Osnovna teza bila je da za lekare postoje dve grupe pravnih pravila ponašanja: (1) pravila medicinske struke, koja donosi lekarski stalež u skladu sa stavovima medicinske nauke i (2) pravila medicinske etike, koja donose nacionalna i internacionalna udruženja lekara. Obe grupe pravnih pravila autor je bliže analizirala u referatu, po izvorima prava i sadržini. 2.3. Viši naučni saradnik Instituta društvenih nauka u Beogradu **dr Vesna Klajn Tatić** obrađivala je temu „Komiteti za etiku koji ocenjuju istraživanja na ljudima sa biomedicinskog, etičkog i pravnog stanovišta“. Iz uporednopravnog ugla, komiteti za etiku obrazuju se kako u zdravstvenim ustanovama u kojima istraživači na ljudima ispituju dejstvo postojećeg ili novog leka, odnosno postupka u lečenju, tako i na nacionalnom ili regionalnom nivou kao filter za ocenu o dozvoljenosti pojedinog kliničkog ispitivanja. Prva vrsta ovih komiteta predviđena je u domaćem zakonodavstvu. Oni, pored ostalog, odlučuju da li će zdravstvena ustanova pristupiti pojedinom kliničkom ispitivanju na ljudima, a u tom sklopu i o adekvatnosti osiguranja lica nad kojima se sprovodi kliničko ispitivanje. Članovi tih komiteta, ističe se u referatu, moraju da budu nezavisni od finansijera ili sponzora kliničkih istraživanja na ljudima. U obradi ove, kod nas pravno neobrađivane teme, referat je obuhvatio sledeće: (1) pojam i oblike komiteta za etiku; (2) nezavisno preispitivanje naučne vrednosti, etičke prihvatljivosti i pravne dopuštenosti predloga planova istraživanja na

ljudima, što čine etički komiteti; (3) kontrolu istraživanja u toku, koju sprovodi komitet za etiku; (4) odgovornost zdravstvene ustanove i samih članova komiteta za etiku u odnosu na ova istraživanja. U četvrtom odeljku referata ističe se teza da se pojedinačna odgovornost članova komiteta za etiku može uspešno pokriti osiguranjem, koja do sada u Srbiji nije bila pokrivena obaveznim premijskim osiguranjem. 2.4. Među aktuelne probleme premijskog osiguranja u Srbiji spada pitanje obezbeđenja uvida u medicinsku dokumentaciju, i to u odnosu među osiguranicima ili između korisnika osiguranja i osiguravača (u osiguranju života, osiguranju lica i drugo). O modalitetima za rešenje tog problema pisao je lekar specijalista, patolog zaposlen u Institutu za patologiju Kliničkog centra u Nišu **dr Ivan Stojanović**, u referatu pod naslovom „Pravo na uvid u medicinsku dokumentaciju“. Strukturu referata čini 17 tačaka (bez podnaslova ili odeljaka). Uvid u medicinsku dokumentaciju razmatra se s obzirom na područje koje gravitira tom kliničkom centru. Posebno, u 16. tački, izložen je primer zdravstvene ustanove u kojoj je rešeno pitanje uvida u medicinsku dokumentaciju i uz to pomenut odnos između osiguravača i osiguranika (pacijenta zdravstvene ustanove) kod premijskog osiguranja.

3. U zborniku radova sa 24. susreta objavljen je određen broj referata u kojima se autori neposredno bave pojedinim poslovima osiguranja i predlažu nove oblike osiguranja ili sagledavaju uslove za njihovu primenu. 3.1. Docent Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu **dr Marija Karanikić Mirić** podnela je referat na temu „Odgovornost vlasnika motornog vozila kao preduslov obaveze osiguravača“. Po tematskoj orijentaciji, referat pripada obaveznom osiguranju od odgovornosti za upravljanje motornim vozilom, a po samom predmetu predstavlja kritiku Uredbe o naknadi štete na licima (Službeni glasnik RS, br. 34/2010), koja je doneta na osnovu Zakona o obaveznom osiguranju u saobraćaju (Službeni glasnik RS, br. 51/2009). U izlaganju, referent je pošla od građanskopravne odgovornosti kao pretpostavke i granice obaveze osiguravača, dalje je razmatrala narušavanje odnosa odgovornosti i osiguranja od odgovornosti, a zatim posmatrala Uredbu kao instrument obaveze osiguravača u pogledu visine pokrića, i na kraju prikazala sudske kriterijume iznosa naknade štete usled smrti, povrede tela ili narušenja zdravlja. Referent je u zaključku istakla da je navedenom uredbom zaobilaznim putem redefinisana pojam štete, i to na način koji se bitno razlikuje od dosadašnje prakse domaćih sudova u primeni Zakona o obligacionim odnosima. U zaključku referata stoga se podvlači da je navedena uredba „osuđena na sudbinu nepodobnog pokušaja, bu-

dući da se njome ne može zaustaviti razvoj sudske prakse na temelju Zakona o obligacionim odnosima, uključujući dalju razradu kriterijuma za odmeravanje moralne štete". 3.2. Ogledalo odgovornosti za materijalne nedostatke stvari u konkretnoj sredini nalazi se u sudskoj praksi. S tim u vezi **Đuro M. Đurić**, istraživač saradnik Instituta ekonomskih nauka u Beogradu, prikazao je u referatu „Aktuelna pitanja materijalnih nedostataka stvari u nemačkoj sudskoj praksi“. Kod svakog od krugova aktuelnih pitanja materijalnih nedostataka stvari, autor je polazio od navođenja odgovarajuće odredbe Nemačkog građanskog zakonika, s tim što je težište referata bilo na poglavlju o nastanku i dokazivanju materijalnih nedostataka kod tipičnih predmeta iz ugovornih obaveza. Pod tipičnim predmetima iz ugovornih obaveza autor je obuhvatio sudsku praksu u vezi sa kupovinom pokretnih stvari. U tom smislu, najpre je prikazao sudsku praksu za materijalne nedostatke kod kupovine motornog vozila, što je interesantno i za osiguranje. Kod kupovine životinja, učestalost materijalnih nedostataka javlja se u sudskoj praksi u zavisnosti od namene zbog koje je životinja kupljena. Najzad, kod kupovine zgrada, građevinski materijal (najčešće azbestne ploče) često se pojavljivao kao materijalni nedostatak stvari, a kod kupovine zemljišta taj nedostatak sastojao se u kvalitetu zemljišta, što je sve vrlo interesantno za osiguranje. Ocena je autora da se u Evropskoj uniji u ovoj problematici sve više teži ka vansudskom rešavanju sporova, a sve manje ka sudskom epilogu spora. 3.3. U regionu Zapadnog Balkana tema položaja advokata postala je hit. **Mr Dinka Šago**, asistent na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Splitu, obradila ju je u referatu „Prekogranično pružanje odvetničkih usluga“. Prikazujući pravni položaj stranih advokata u Hrvatskoj i Sloveniji, referent je konstatovala da se njihov položaj menjao putem zakona u meri u kojoj su se te države približavale EU, ali je polisa osiguranja od profesionalne odgovornosti redovno bila jedan od uslova za upis u imenik domaćih advokata. Posebno je prikazano delovanje tzv. evropskih advokata, tj. njihovo pravo na slobodu pružanja prekograničnih usluga i pravo na slobodu osnivanja advokatskih podružnica izvan domicilne države. U zaključku se naglašava da je zakonska dozvola da strani advokati deluju u Republici Hrvatskoj korisna kao ispunjenje jednog od uslova za hrvatsko članstvo u STO, da je njihova registracija kod domaće advokatske komore jedan od značajnih izvora njenih prihoda i način da ona stiče osnov da pokrene postupak za kažnjavanje stranih advokata koji rade u RH a nisu registrovani u domaćoj komori. Ocenjeno je da će se strani advokati u RH ubuduće baviti pre svega pravom EU i međunarodnim pravom, a u manjoj meri domaćim pravom.

3.4. Regionalna tema o položaju advokata imala je odraz u Srbiji u zakonskom uvođenju obaveznog osiguranja od profesionalne odgovornosti advokata. Referat docenta Pravnog fakulteta u Beogradu **dr Nataše Petrović Tomić** na temu „Osiguranje od profesionalne odgovornosti advokata (predlog rešenja u srpskom pravu)” raspoređen je u zborniku radova u sekciju pod nazivom Ugovor i odgovornost za štetu. Referat je podnet po objavljivanju novog zakona o advokaturi (Službeni glasnik RS, br. 31/2011) i Zakona o zaštiti potrošača (Službeni glasnik RS, br. 73/2010), što se vidi iz fusnota. U vrlo obimnom referatu zastupljena su sledeća poglavlja: (1) razlozi nerazvijenosti osiguranja od profesionalne odgovornosti u našem pravu; (2) rizik od odgovornosti advokata za profesionalnu grešku; (3) osiguranje od profesionalne odgovornosti advokata u srpskom pravu. Drugo poglavlje referata sastoji se iz dva odeljka: (1) uopšte o rizicima odgovornosti advokata za profesionalnu grešku; (2) za šta sve advokati mogu biti odgovorni. Treće poglavlje obuhvata sledeće odeljke: (1) obaveza zaključenja ugovora, lica na kojima leži ta obaveza i momenat nastanka obaveze; (2) ugovorne strane i druga lica u ugovoru; (3) treća (oštećena) lica; direktna tužba protiv osiguravača, krug trećih oštećenih lica; (4) forma ugovora; (5) obim pokrića (pokrivene štete); predmet osiguranja, čisto imovinske štete, proširenje pokrića; (6) lica čija je odgovornost obuhvaćena pokrićem; (7) osiguravajući slučaj; (8) minimalna suma osiguranja i franšiza; (9) isključene štete; (10) teritorijalno važenje pokrića; (11) okolnosti od značaja za utvrđivanje premije osiguranja. U zaključku, referent je najpre istakla negativne strane novog zakona, tj. da je zakonodavac s jedne strane „vrlo površno regulisao osiguranje od odgovornosti advokata”, te da „takav propust može imati za posledicu srozavanje zakonom propisane osiguravajuće zaštite”. Negativne strane novog zakona zaokružene su u zaključku predlogom da se utvrdi model opštih uslova ovog osiguranja, kao i predlogom deset teza koje bi valjalo ugraditi u taj model. Posle ovih negativnih, u zaključku su navedene i pozitivne strane novog zakona, tj. da „uvođenje ovog osiguranja predstavlja korak dalje ka vršenju advokatske profesije u skladu sa osnovnim principima i standardima EU”. Najzad, u zaključku se naglašava da će uspeh ovog zakona zavisi od brzine i obima isplate naknade šteta osiguravača i minimalne sume osiguranja, koju po zakonu utvrđuje advokatska komora.

4. U određenom broju referata, objavljenih u zborniku radova, autori su tretirali važna pravno-poslovna pitanja ili nastojali da reše aktuelne probleme od vitalnog značaja za delatnost osiguravača. 4.1. Nedavno je donet Zakon o

zaštiti korisnika finansijskih usluga (Službeni glasnik RS, br. 36/2011), koji se, nesumnjivo, odnosi i na osiguravajuća društva, preciznije na zaštitu osiguranika kao korisnika finansijskih usluga tih društava. Pravni savetnik Agencije „Medo“ iz Beograda **Nikola Cicmil** komentarisao je taj zakon i njegove institute u referatu pod naslovom „Zaštita korisnika finansijskih usluga“. 4.2. Jedan od aktuelnih problema regulative osiguranja u Srbiji odnosi se na zastupnike i posrednike u osiguranju. Zakon o osiguranju iz 2005. godine najavio je da će materija posrednika i zastupnika u osiguranju biti posebno zakonom regulisana, ali takav zakon ni posle sedam godina nije donet. Profesor na Pravnom fakultetu Univerziteta Crne Gore **dr Snežana Miladinović** prikazala je u referatu pravni institut zastupanja u odredbama načela evropskog ugovornog prava, što pri usaglašavanju domaćeg prava sa pravom EU može da bude od značaja za našeg budućeg zakonodavca u materiji posrednika i zastupnika u osiguranju. 4.3. U poslovnoj praksi u Srbiji, pa samim tim i u osiguravajućoj praksi, već duže vreme ukazivalo se na potrebu revizije Zakona o visini stope zatezne kamate (Službeni list SRJ, br. 9/2001 i Službeni glasnik RS, br. 31/2011), a u 2012. godini doneta je o tome i odluka Ustavnog suda Srbije. Budući da se u toj materiji priprema potpuno nov zakon, na 24. susretu pravnika o problematici zatezne kamate podneta su dva referata, s tim što su oba završena pre navedene odluke Ustavnog suda Srbije. Kraći referat podneo je dugogodišnji sudija Višeg privrednog i Višeg trgovinskog suda Srbije **Milan Milović** pod naslovom „Novine u propisima o visini stope zatezne kamate“, a duži i obuhvatniji referat podneo je **prof. dr Đorđe L. Nikolić** sa Pravnog fakulteta Univerziteta u Nišu, pod naslovom „Zatezna kamata i stopa zatezne kamate u pravu Srbije“. 4.4. Odredbama novog zakona o zaštiti potrošača (Službeni glasnik RS, br. 73/2010) regulisan je položaj potrošača, s tim što je osiguranik istovremeno potrošač u smislu tog zakona. **Dr Dragan Vujsić**, profesor Pravnog fakulteta Univerziteta u Kragujevcu, podneo je referat pod naslovom „Pravo potrošača na jednostrani raskid ugovora“. 4.5. O važnim pravno-poslovnim pitanjima iz domena uporednog prava kao što su pravni aspekti poslovne odluke, kao i pojmovi dužne pažnje, informisanosti pri odlučivanju, savesnosti, interesa privrednog društva i nepostojanja sukoba ličnog interesa sa interesom društva, zainteresovani čitalac može da se obavesti u referatu **akademika dr Mirka Vasiljevića**, profesora Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu. Naslov teme bio je „Građansko pravo i Business Judgment Rule“.

5. Dvadeset četvrti susret pravnika Udruženja kopaoničke škole prirodnog prava održao se, kao i prethodni susreti, u redovnom vremenskom terminu

i na uobičajenom mestu, što je u uslovima finansijskih teškoća države možda najveći uspeh tog udruženja. U okviru šest katedri i 24 sekcije u zborniku radova publikovano je 240 referata, koji su odštampani u četiri toma i na oko četiri hiljade stranica u časopisu za teoriju i praksu osiguranja Udruženja pravnika Srbije „Pravni život”. Posle dužeg razdoblja u kome je sekcija Osiguranje bila redovno zastupljena, na 24. susretu izostalo je održavanje sekcije posvećene osiguranju. Međutim, iz ovog prikaza može da se zaključi da su na 24. susretu ipak bili zastupljeni referati iz oblasti prava osiguranja ili referati vrlo bliski toj materiji. U državama regiona Zapadnog Balkana nema ovako redovnih masovnih susreta pravnika, niti susreta s tradicijom dugom više od dvadeset godina, pa Udruženje kopaoničke škole prirodnog prava u tom smislu zaslužuje sve pohvale.

Dr Radmila L. Trifunović

PRIKAZ KNJIGE

„REOSIGURANJE“

Autori: **prof. dr Boris Marović,**
doc. dr Radenko Purić,
doc. dr Vladimir Njegomir

Izdavač: „Precision“ d.o.o, Čačak

Obim: 434 str.

U knjizi „Reosiguranje“ obrađeni su svi relevantni faktori iz oblasti teorije i prakse reosiguranja. Kao literatura, ovo delo namenjeno je studentima ekonomije i menadžmenta, zaposlenima u osiguravajućim društvima i svim čitaocima zainteresovanim za suštinu i funkciju poslova reosiguranja. Pored toga, recenzenti knjige preporučuju je i kao udžbenički izvor.

Obimna studija „Reosiguranje“ rezultat je dugogodišnjih istraživanja autora u predmetnoj oblasti i uglavnom se zasniva na već objavljenim člancima i knjigama prof. dr Borisa Marovića, na istraživanjima i delu doc. dr Radenka Purića, te na objavljenim člancima i knjigama doc. dr Vladimira Njegomira.

U knjizi su detaljno obrađeni svi aspekti prirode i uloge reosiguranja, od osnovnih principa do praktičnih primera. S obzirom na to da se radi o delu autora poznatih i u obrazovanju i u poslovnoj praksi osiguranja i reosiguranja, uz činjenicu da udžbenik iz ove oblasti ne postoji, „Reosiguranje“ može uspešno da posluži i za svakodnevnu primenu i za stručno usavršavanje.

Sadržaj knjige tematski je podeljen u 13 poglavlja:

1. Predgovor
2. Upravljanje rizikom i uloga osiguranja
3. Upravljanje rizikom u osiguravajućim društvima
4. Saosiguranje

5. Pojam i značaj reosiguranja
6. Tržište reosiguranja i retrocesije
7. Karakteristike poslovanja reosiguravača
8. Pravni aspekti reosiguranja
9. Dokumenti u reosiguranju
10. Metode reosiguranja
11. Ugovor o reosiguranju
12. Alternativne metode transfera rizika osiguravajućih društava
13. Savremeni trendovi.

Dobar deo knjige posvećen je pojmovnom objašnjenju rizika i upravljanju osiguravajućim rizicima, što znači da se autori ne ograničavaju na reosiguranje, već obrađuju i opšte principe upravljanja rizicima, kao i raspoložive alternative koje društva za osiguranje mogu koristiti. Tu pre svega spadaju principi, metode, pravni aspekti, karakteristike ugovora i dokumenata u reosiguranju, poslovi saosiguranja i ostali oblici transfera rizika osiguravajućih društava.

Posebno obeležje knjige predstavljaju praktični primeri izneti sa ciljem da se olakša razumevanje složene problematike transfera osiguravajućeg rizika. Bez obzira na ustaljene principe reosiguranja, reosiguravajuća teorija i praksa podložne su promenama, shodno savremenim ekonomskim i društvenim tokovima, što su autori knjige takođe imali u vidu.

PRIKAZ INOSTRANOG ČLANKA

POMEŠANA OSEĆANJA I RIGIDNI POGLEDI NA SOLVENTNOST II

Niske kamatne stope i preteći japanski ekonomski scenario dovode u pitanje osnove modela poslovanja osiguravača života. Kroz prizmu direktive Solventnost II, problem se samo zaoštrava. Nevolja je toliko evidentna da se u struci već pominju mere koje bi trebalo da preduzme nemačka vlada. Njihov argument glasi: Ukoliko Vlada želi privatne oblike zbrinjavanja za starost koji su funkcionalni, relevantni okviri moraju se pooštriti. Sve manja fleksibilnost, u kombinaciji sa skrivenim sredstvima (rezervama), sugerišu predstavnicima struke da je neophodno izraditi plan. Glavobolju im zadaju i nerealne cene obveznica s dužim periodom dospeća. „Potrebno je lobirati“, rekao je Michael Renz na jednom od diskusionih panela koje je organizovala bonitetna agencija „Standard & Poor’s“ u Frankfurtu. „Šta bi moglo da uveća snosivost rizika preduzeća? Ona ne mogu mnogo da utiču na ove modele“. Renz je matematičar, predsedavajući Nemačkom udruženju aktuara i član odbora „Zuricha“. Njegova se preduzeća bave prodajom preko šaltera „Dojče banke“ i u međuvremenu su se gotovo isključivo ograničila na osiguranje života povezano sa ulagačkim fondovima. Njihova prednost u tome je što klijent snosi investicioni rizik.

Osiguravači života udaljavaju se od svojih tradicionalnih usluga

Investicije su evoluirale od dinamičnog izvora prihoda do prerastanja u veliki problem, naročito u svetlu aktuelnog pada prinosa za hartije od vrednosti s fiksnom kamatom. Posledica toga jeste da se osiguravači života ne osećaju prijatno sa svojim tradicionalnim uslugama. Sve više privrednih društava želelo bi da se reši investicionih rizika i da polise forsira preko fondova (Fondspolice). S obzirom na to da usluge bez garancija po izbujanju finansijske krize nisu više

pogodne za prodaju, osiguravači svoje usluge opremaju brojnim propratnim garancijama, koje potiču od investicionih kompanija i banaka, a stvaraju se uz pomoć usluga tržišta kapitala.

Da li je beg osiguravača života iz oblasti njihovih tradicionalnih usluga neophodan i smislen? Za razliku od anglosaksonskih zemalja, garancije u klasičnom nemačkom osiguranju života nisu akcionarski kapital niti kapital koji je akcionar pripremio, već su stvorene sredstvima uračunatim u osiguravajućem kolektivu. Koje su prednosti nemačkog sistema, pokazuje se u vreme finansijske krize. Dok su na tržištu kapitala troškovi garancija bili previsoki, mnogi su životni osiguravači oštećeni. Finansijski koncern ING čak je doživeo krah u svom poduhvatu sa varijabilnim rentama. I nemački životni osiguravači bili su snažno opterećeni u toku krize. Manji pretkolaps predstavljao je, međutim, izuzetak.

Problem klasičnog životnog osiguranja u rigidnoj je konstrukciji, koja više ne odgovara društvenim odnosima. „Poštovanje rokova od 20 do 30 godina prevelik je zahtev”, primetio je Danijel fon Borijes na frankfurtskom simpozijumu. Fon Borijes je u Savetu direktora „Ergo grupe” zadužen za životno osiguranje. Jak znak u tom pravcu jeste poslovni trend usmeren protiv jednokratne premije. „Bejbi-bumeri će se starati o tome da biznis s jednokratnim premijama opstane”, ubeđen je Borijes.

Kao posledica ovoga trenda, prihvodi osiguravača života veoma će mnogo varirati. „Pravimo nestalne kalkulacije, pre svega u životnom osiguranju”, rekao je Imo Kverner na frankfurtskom skupu. Finansijskom direktoru „Talanxa” glavobolje najpre priređuje udeo ugovarača osiguranja u skrivenim sredstvima (rezervama). Rajnard Kunc, predstavnik „Alten Leipziger Lebena”, zalaže se za izmenu člana 153. nemačkog zakona o ugovoru o osiguranju. Zakon propisuje da ugovaraču osiguranja u slučaju otkazivanja njegovog ugovora treba dati polovinu uračunatih valorizovanih rezervi. „Raspodela procenjenih rezervi trebalo bi da bude korigovana u zavisnosti od kamatnih praznina” („Zinsgaps”), rekao je Kunc. Solventnost II jača pritisak na klasično životno osiguranje. „Standard & Poor’s” u svoje evaluacije uključuje risk-menadžment. Pri tom, izgleda da ni najbolji menadžment ne štiti društva od propadanja. Na primer, iako je ING risk-menadžment S&P odlično ocenio, firma je doživela krah. U susretu sa ovakvim defektom, mnogi u pitanje dovode projekat Solventnost II. „Solventnost I u praksi je uvek funkcionisala”, primećuje Aksel Veling. „Solventnosti II i dalje nešto fali.” Veling je član Izvršnog odbora GDV-a (Nemačka osiguravajuća asocijacija), koji zastupa interese i malih i velikih osiguravača. „Složenost je do-

stigla takav stepen da se više ne može raditi”, rekao je Veling, mada istovremeno misli i da takva složenost dugoročno predstavlja trend koji postavlja standarde sistema.

Solventnost II: složena i nerealna

„Daleko smo od sistema kojim se može upravljati”, slaže se Borijes. Početkom 2013. godine projekat će početi da se sprovodi iako još postoji dosta materijala za diskusiju. Nakon uvođenja Solventnosti II od osiguravača se neće tražiti rizik kapitala prilikom investiranja u državne hartije od vrednosti, svejedno da li se radi o nemačkim, grčkim ili irskim obveznicama. Dugoročne obaveze i njihovo pokriće preko investicija trebalo bi, s druge strane, da bude određeno na osnovu tržišne vrednosti. Međutim, realna tržišna vrednost ne postoji ni za jedno ni za drugo. „Nelikvidnost pri dužim periodima (otplate) predstavlja problem”, objašnjava fon Borijes. „Rizici iz dugogodišnjeg posla se nadosiguravaju”, primećuje Veling.

Menadžeri na frankfurtskom podijumu saglasni su u pogledu jedne stvari: marže erodiraju (opadaju) u poslu sa životnim osiguranjima. Preduzeća će stoga morati dodatno da režu troškove. Naime, životno osiguranje Nalcima je nekad bilo i drago i skupo.

Izvor

- Versicherungswirtschaft (23), 1. decembar 2010, „Mit gemischten Gefühlen und dem starren Blick auf Solvency II”, str. 1661.

*Preveo i priredio: **Miloš M. Petrović, LL.M.***

PRIKAZ INOSTRANOG ČLANKA

POLUGODIŠNJI IZVEŠTAJ EIOPA O FINANSIJSKOJ STABILNOSTI

Slaba ekonomska perspektiva, narasli ekonomski disbalansi i izvesnost prolongiranja niskih kamatnih stopa stvaraju vrlo negativne srednjoročne izgledе za finansijsku stabilnost osiguravajućeg i penzijskog sektora. Mada stope profitabilnosti i kapitala osiguravajućih društava generalno ostaju na zadovoljavajućem nivou, trenutna regulatorna mreža (Solventnost I) ne dozvoljava supervizorima da steknu celovit uvid i da adekvatno nadziru relevantne tržišne i kreditne rizike. Profitabilnost reosiguravača u narednim mesecima najverovatnije će ostati pod pritiskom usled viška kapaciteta na tržištu i umanjene potražnje za uslugama reosiguranja, kao rezultat slabih globalnih makroekonomskih pokazatelja. Od 2011. godine, institucije za obavezne penzijske fondove (IORPs), usled smanjenih prihoda, suočene su sa zabrinjavajućim padom prilikom obezbeđivanja sredstava.

Evropska agencija za osiguranje i penzije (EIOPA) objavila je 14. decembra drugi polugodišnji izveštaj za 2012. godinu o finansijskoj stabilnosti sektora osiguranja i institucija za obavezne penzijske fondove (IORPs) u Evropskoj ekonomskoj zoni (EEA). Evropsku ekonomsku zonu čini 27 država članica Evropske unije, uz Island, Lihtenštajn i Norvešku, a EIOPA je nezavisno savetodavno telo u službi Evropskog parlamenta i Saveta Evropske unije, ustanovljeno u okviru reformisanja strukture nadzora finansijskog sektora u EU, zarad obezbeđivanja transparentnijeg tržišta, zaštite osiguranika i korisnika penzijskih fondova.

EIOPA u izveštaju navodi da bi se finansijska postojanost evropskih osiguravajućih i penzijskih sektora mogla suočiti s vrlo negativnim izgledima na srednji rok zbog makroekonomskih neizvesnosti i krhkog stanja finansijskih tržišta. Uprkos skorašnjim pozitivnim znacima u pogledu zauzdavanja cena, aktivnostima Evropske centralne banke i koordinisanim političkim inicijativama, rizici po finansijsku stabilnost ostaju veliki. To je naročito značajno kad se u obzir uzme sve izvesnija dugotrajnost niskih kamatnih stopa u nekoliko globalno relevantnih tržišta, uz nestalno tržište kapitala.

Uopšteno, u delatnosti osiguranja uočava se rast premije, mada iznosi variraju od kompanije do kompanije. Profitabilnost preduzeća ostaje relativno stabilna i stope kapitala prema Solventnosti I i dalje su na prihvatljivom nivou. Ipak, time se ne bi trebalo zadovoljiti, s obzirom na to da Solventnost I nije osetljiva na tržišne, niti na kreditne rizike. Na taj način, supervizorima se uskraćuje uvid u celovitu sliku o predmetnom tržištu i kreditnim rizicima kojima su preduzeća izložena.

Profitabilnost reosiguravača u predstojećim mesecima najverovatnije će ostati pod pritiskom, usled viška kapaciteta na tržištu, koji stoje naspram smanjene potražnje za uslugama reosiguranja. To je posledica slabih globalnih makroekonomskih pokazatelja. Gubici uzrokovani prirodnim katastrofama u toku prvih devet meseci 2012. godine bili su relativno umereni, mada je ovaj trend narušen zbog izuzetno velikog područja pogođenog uraganom „Sendi“, koji je pustošio zemlju u poslednjem kvartalu 2012. godine. Početne procene variraju, ali jedna provizorna procena predviđa gubitke do 52 milijarde dolara, uz oko 200.000 zahteva osiguranih za naknadom štete od vetra, kao i 20.000 po osnovu šteta od poplava.

Analiza podataka institucija za obavezne penzijske fondove (IORPs) pokazuje zabrinjavajući pad u pogledu obezbeđivanja finansiranja, naročito kod većih penzijskih fondova sa utvrđenim naknadama, poput onih u Velikoj Britaniji i Holandiji. Britanska statistika trenutno beleži nivo finansiranja ispod 80 procenata. Glavni faktor u ovim trendovima jesu niski prihodi, budući da niske diskontne stope uvećavaju tržišnu vrednost obaveza. U dugoročnoj perspektivi, produženje dugovečnosti penzionera takođe će se negativno odraziti na obezbeđivanje finansiranja u budućnosti.

Gabrijel Bernardino, predsedavajući EIOPA, smatra da uprkos svim pozitivnim tendencijama na finansijskim tržištima, kao i usaglašenim akcijama na tom polju, rizici po finansijsku stabilnost ostaju vrlo visoki. Bernardino tvrdi da je u uslovi- ma koje propisuje Solventnost I teško zadržati fokus na ovim rizicima. U tom smislu, jasan i realističan vremenski okvir za implementaciju Solventnosti II predstavljao bi vrlo ozbiljnu podršku finansijskoj stabilnosti u Evropi, smatra predsedavajući EIOPA.

Izvor

- EIOPA, EIOPA publishes its second half-year Financial Stability Report, 14 December 2012, https://eiopa.europa.eu/fileadmin/tx_dam/files/pressreleases/2012-12-14_Financial_Stability_Report_December_2012.pdf

Preveo i priredio: **Miloš M. Petrović, LL.M.**

PROPISI EVROPSKE UNIJE

REVIZIJA DIREKTIVE O POSREDOVANJU U OSIGURANJU

Direktivu o posredovanju u osiguranju (EU Directive 2002/92) Evropska komisija donela je u nameri da obezbedi sledeće:

- da posrednici u osiguranju budu kompetentni i profesionalni
- da se zaštite interesi kupaca (customers)
- da posrednici budu registrovani u domicilnoj državi
- da posrednici poseduju sledeće: odgovarajuću sposobnost; reputaciju; osiguranje od odgovornosti ili odgovarajuću garanciju; odgovarajuću finansijsku sposobnost radi zaštite kupaca
- da se kupcima daju jasni i razumljivi saveti
- da se omogući jednostavan pristup registrovanim posrednicima osiguranja i reosiguranja
- da se omogući odgovarajući i efikasan postupak posredovanja.

Komisija smatra da je revizija Direktive postala neophodna. Pri tom u vidu ima sledeće:

- da su tržišta osiguranja u EU neujednačena
- da postoji značajna nekonzistentnost, naročito u pogledu dobijanja potrebnih informacija nametnutih prodavcima usluga osiguranja
- da postoji mogućnost da kupci pogrešno razumeju rizike, troškove i karakteristike usluga osiguranja.

Pad poverenja potrošača koji je nastupio za vreme ekonomske krize postavio je na dnevni red potrebu da se potrošači u većoj meri zaštite. Cilj Komisije jeste da putem revizije Direktive unapredi zaštitu potrošača u sektoru osiguranja. Sredinom 2012. godine Komisija je pripremila reviziju Direktive (*Insurance Mediation Directive II*). Predviđeno je da revidirana direktiva stupi na snagu 2015. godine. Direktiva će predvideti sledeće:

- aktivnosti osiguravača koji usluge neposredno prodaju kupcima; u ovom delu direktna prodaja treba da se izjednači sa prodajom preko posrednika

- aktivnosti menadžmenta čija je delatnost obrada zahteva za naknadu šteta od strane i za račun osiguravača, likvidatora šteta i procenitelja; u ovom delu regulativa se značajno proširuje.

Revidirana direktiva smanjiće broj slučajeva u kojima važeću direktivu nije bilo moguće primeniti. Postupak registracije posrednika biće jednostavniji. Osiguravači koji svoje usluge prodaju neposredno biće obavezni da kupcima pruže određene informacije pre prodaje. Objavljivanje naknade koju dobijaju posrednici biće obavezno. Preuzimači rizika i posrednici takođe će biti u obavezi da obznane primljene naknade zaposlenih koji prodaju osiguranja.

Revidirana direktiva vodiće računa o dodatnoj zaštiti kupaca koja se odnosi na investicione usluge osiguranja (*insurance investments products*) i nametnuće dopunska pravila u vezi sa obeštećenjem, sukobom interesa, kao i zabranu da posrednike plaćaju treća lica.

Predlog nove direktive (*Insurance Mediation Directive II*) primljen je različito na tržištu osiguranja. Na primer, *The European Federation of Insurance Intermediaries (BIBAR)* mišljenja je da je terminologija u nacrtu direktive loše sastavljena. Ne smatra se dobrim rešenjem da posrednici, prilikom registracije, treba da se izjasne hoće li da posluju za račun kupaca ili za račun osiguravača. Ovakvo rešenje može da ugrozi postojeći model poslovanja u Evropi. Predloženo rešenje o obaveznom obaveštavanju koje se odnosi na primanja zaposlenih što prodaju usluge osiguranja takođe pokazuje nedostatke. Osiguravači moraju imati obavezu da obznane ukupne troškove. Ne sme se dozvoliti negativan učinak revidirane direktive na tržište osiguranja u EU. Smatra se da može nastupiti i konfuzija oko statusa i aktivnosti agenata osiguranja širom Evrope. Uvođenje zvaničnih (*declared*) posrednika i nejednakost koja se između registrovanih posrednika i njih uvodi takođe se ne smatra dobrim rešenjem. Sve ovo može povećati odgovornost posrednika u osiguranju.

Predložena rešenja kritikovala je i Federacija evropskih risk-menadžment asocijacija (*Federation of European Risk Management Associations-FERMA*). Mada predložena direktiva doprinosi većoj transparentnosti i izbegavanju konflikta interesa u vezi s naknadom posrednika u osiguranju, posrednici su izuzeti od obaveze da pružaju informacije kad se radi o „velikim rizicima” ili „profesionalnim kupcima”. Definicija velikih rizika, međutim, nije dovoljno jasna. FERMA i BIPAR potpisale su 2010. protokol o transparentnosti u posredovanju u osiguranju, koji obe federacije svojim asocijacijama preporučuju kao rukovodeći okvir u obznani informacija. Protokol sadrži prikaz prirode usluga,

podatak u kom svojstvu se usluge pružaju i iznos naknade koju posrednici primaju.

Izvori

- Distribution of insurance products and after-sale activities
- http://ec.europa.eu/internal_market/insurance/consumer/mediation/index_en.htm
- IMD2: proposed revisions to the Insurance Mediation Directive in 2012
- <http://www.out-law.com/en/topics/insurance/european-developments-affecting-insurance...>
- „Broking new ground”, Post Magazine, London, 2. August 2012.

Dr Zoran D. Radović

INOSTRANA SUDSKA PRAKSA

ARBITRAŽNE ODLUKE KOJE SE OSPORAVAJU PRED ENGLESKIM SUDOM

Rešavanje sporova od strane izabраниh sudova načelno je dozvoljeno. Sporovi se rešavaju ugovaranjem institucionalne ili ad hoc arbitraže. Arbitražni sporovi se rešavaju na elastičniji način. Imajući u vidu prirodu spora, stranke mogu da ugovore postupak koji će se primeniti. Zbog toga se arbitražni postupak razlikuje od sudskog.

U praksi stranke imaju više poverenja u arbitražu nego u sud, što se pokazalo korisnim u međunarodnim sporovima. Za razliku od sudskih, sporovi pred arbitražom sakriveni su od javnosti. Dokazi izneti u arbitražnom postupku poznati su samo arbitrima i strankama u sporu.

Bitna osobina arbitraže je njena dobrovoljnost. Arbitražni sporovi se rešavaju na osnovu ugovorenog prava ili na osnovu pravičnosti (*ex aequo et bono*).

Način rešavanja sporova putem arbitraže dobro je poznat i uspešno se odvija, kako u osiguranju, tako i u reosiguranju. Arbitri koji predlažu odluke su iz delatnosti osiguranja. Ugovorena arbitražna klauzula oslobađa arbitre obaveze da striktno poštuju pravne norme. Oni nastoje da uvažavaju ustaljenu praksu tržišta osiguranja i običaje koji postoje u osiguranju. Arbitražne odluke važne su za delatnost osiguranja, jer će iz donetih arbitražnih odluka izvući zaključke za svoje buduće poslovanje.

Arbitražne odluke ni u jednom pravnom sistemu ne predstavljaju izvor prava. Pogrešna arbitražna odluka može da se ukine od strane nadležnog suda. Nacionalna prava regulišu slučajeve kada se arbitražna odluka može oboriti. Engleski Zakon o arbitraži iz 1996. godine predviđa tri statusna mehanizma za osporavanje arbitražne odluke: a) da arbitražni sud nije nadležan, b) da je kod donošenja odluke došlo do ozbiljne neregularnosti i c) da je sud pogrešno primenio pravo. Primena Zakona se ne može isključiti u prva dva slučaja dok se u trećem slučaju to može učiniti. Primena engleskog prava se može isključiti, što

je engleski sud potvrdio.

Presuda IRB Brasil Resseguros SA v CH Reinsurance Co. Ltd. (2010) EWCH 847 Comm. Drugostepeni sud je prihvatio zahtev brazilskog reosiguravača koji je osporio arbitražnu odluku, smatrajući da je arbitražni sud pogrešno tumačio pravo.

Presuda Sulamerica Cia Nacional De Seguros S. A. and others v Enesa Engenharia S. A. and others (2012) EWCA. Činjenično stanje: dve polise osiguranja pokrile su izgradnju hidrocentrale u Brazilu. Spor je nastao kada je osiguravač odbio zahtev osiguranika za naknadu štete. Klauzula br. 7 polise sadržala je odredbu prema kojoj će svi sporovi biti rešavani primenom prava Brazila pod jurisdikcijom te države. Prema klauzuli br. 12 polise, ukoliko se osiguravač i osiguranik ne sporazumeju u vezi sa naknadom štete, spor će biti rešen od strane arbitraže u Londonu na osnovu ARIAS pravila.

Osiguravač je započeo arbitražu u Londonu tvrdeći da za štetu nije odgovoran. Osiguranik je započeo sudski spor u Brazilu u skladu sa klauzulom br. 7 polise osiguranja. Osiguravač je od engleskog suda zatražio da izda privremenu meru zabrane vođenja spora u Brazilu.

Engleski drugostepeni sud je zaključio da merodavno pravo prema arbitražnoj klauzuli za rešavanje spora u okviru komercijalnog ugovora ne mora da bude isto kao što je predviđeno u osnovnom ugovoru. Merodavno pravo se utvrđuje u tri faze: prvo, da li je merodavno pravo izričito ugovoreno, drugo, da li je merodavno pravo prećutno ugovoreno i treće, koji pravni sistem je najbliži za odlučivanje u sporu putem arbitraže? Sud je doneo presudu da je za odlučivanje u sporu merodavno englesko pravo. Naveo je dva razloga kao odlučujuća. Prvi, da izbor Londona kao sedišta arbitraže podrazumeva da su stranke prihvatile da će arbitražni postupak biti vođen u skladu sa engleskim Zakonom o arbitraži od 1996. godine. Drugo, mogućnost da u brazilskom zakonu postoji odredba na osnovu koje bi bilo moguće da se arbitražni spor ospori. Sve ovo ukazuje da stranke nisu želele da se primeni pravo Brazila.

Mesto za održavanje arbitraže značajno je za određivanje pripadnosti arbitražne odluke, njenog priznanja i izvršenja arbitražne odluke.

Ukoliko nema dovoljno razloga, sud nerado ukida arbitražne odluke. U jednom sporu, engleski sud je ukinuo arbitražnu odluku (Municipal Mutual Insurance v SEA Insurance/1998/, L.R.I.R.241). U ugovoru o reosiguranju, reosiguravači su pokrili štete na osnovu klauzule „pojedinačan i svaki gubitak” koji nastane iz jednog štetnog događaja. Sud je ukinuo arbitražnu odluku smatrajući

da su je arbitri pogrešno razumeli. Mislili su na uzrok štete. Pod „gubitkom“ se ne podrazumeva „uzrok“. U sporu Tang & Lee v GTIL et al (2012) sud je odbio zahtev tužioca koji je tražio od suda da utvrdi da arbitražni sporazum nije validan. Ova presuda još jednom potvrđuje praksu engleskih sudova koji nisu spremni da ukinu arbitražne odluke sem u ekstremnim slučajevima.

Engleska, odnosno Velika Britanija, je član EU, zbog čega Evropski sud pravde (*European Court of Justice*) može da interveniše. Sud pravde je osporio odluku engleskog vrhovnog suda, koji je presudio 2012. godine da je arbitražni ugovor punovažan.

Pravna sredstva, koja se mogu koristiti protiv arbitražnih odluka, kao i kontroverze oko ovih pravnih sredstava, odražavaju protivrečnost arbitražnog načina rešavanja sporova. To je protivrečnost između slobodne dispozicije strana, s jedne strane, i zahteva za kontrolom države s druge strane.

Izvori

- Allain Plantey, The VTH seminar on east-west arbitration bulletin of the International court of arbitration of the ICC International court of arbitration, Paris, No. 1. May 1990, str. 9.
- Larry P. Schiffer, Reinsurance Arbitration – a Primer,
- <http://www.irmi.com/expert/articles/2006/schifferO6.aspx>
- <http://www.hfw.com/publications/bulletins/shipping-december-2012>
- Jelena Perović, Formulisanje klauzule u arbitraži u međunarodnim privrednim ugovorima, Pravni život, br.11/2012. Beograd, 11/2012., str. 203.
- Johnatan Sacher i David Parker, The Sancity of ... English Arbitration Awards, Features, London, 2005, str. 22.
- Kennedys, [http://www.kenedylaw.com\(/caserewiew/arbitrationagreement\)](http://www.kenedylaw.com(/caserewiew/arbitrationagreement))
- Michael Peel and Jane Craft, Arbitration clausued, London, 2010.
- <http://www.mallesons.com/publications/market/Alerts/2012/Pages/English-Courts-back>
- <http://www.hfw.com/publications/bulletins/shipping-bulletin-december-2012/shipping-b...>
- Tibor Varadi, Pravna sredstva protiv odluka spoljnotrgovinskih arbitraža, Strani pravni život br. 115/82, Beograd, april-juni 1982, str. 187.

Dr Zoran D. Radović

Parcijalna implementacija Solventnosti II se mora izbeći

Evropski nadzor nad osiguranjem i penzijama (EIOPA) objavio je mišljenje o privremenim merama koje se odnose na Solventnost II. Evropsko udruženje osiguravača - „Insurance Europe“ pozdravlja nastojanja EIOPA da se izbegne parcijalna implementacija Solventnosti II od strane nacionalnih regulatora. Dоследan pristup komunitarnoj regulativi je ključan, pogotovu zbog osiguravajućih grupa koje posluju van granica matičnih zemalja. Međutim, „Insurance Europe“ upozorava da će postepena implementacija novog režima biti kako pravni tako i tehnički izazov. Takođe, ovo evropsko udruženje osiguravača bi volelo da se upozna sa detaljima predloga faza implementacije da bi mogli da procene da li su ove faze izvodljive za osiguravače. Veoma je važno, izjavljuju, iskoristiti vreme do završetka studije procene uticaja implementacionih mera na dugoročne garancije, da bi se izvukle lekcije iz dosadašnjeg procesa Solventnosti II. U tom cilju, moraju se izbeći preterano komplikovane mere poput, primera radi, onih koje su propisane u procesu predprimene internog modela. Osim toga, osiguravači smatraju da je važno izbeći dalje vršenje pritiska opterećujućim zahtevima o izveštavanju, a uoči formalnog uvođenja ove direktive.

Iz „Insurance Europe“ kažu da oni pre svega žele da dobiju tačan i dostižan raspored implementacije Solventnosti II. Ovaj raspored mora biti realan u smislu vremena koje je potrebno za pronalaženje izvodljivih rešenja za nerešena pitanja, za proces usvajanja regulative i vremena koje je kompanijama potrebno da se pripreme za implementaciju.

(Izvor: www.inese.es.)

Pravila o zaštiti podataka prilagoditi delatnosti osiguranja

Evropski osiguravači preko udruženja „Insurance Europe“ traže da se zahtevi iz pravila o zaštiti podataka prilagode praksi, te da se o tome vodi računa prilikom donošenja nove Uredbe EU o zaštiti podataka. Posle objavljivana Nacrta izveštaja o predlozima Komiteta za građanske slobode i unutrašnje poslove Evropskog parlamenta, „Insurance Europe“ je ponovo upozorilo da predložena regulativa, kako sada stvari stoje, može imati nepredviđene negativne posledice po osiguravače, a samim tim i osiguranike. „Insurance Europe“ podržava jaču harmonizaciju legislative EU o zaštiti podataka, ali ovo udruženje nam ukazuje da Uredba treba da prepozna da osiguravači moraju koristiti lične podatke klijenata kada obračunavaju premije, da moraju poštovati ugovorno pravo i proveravati informacije u cilju sprečavanja prevara i drugog finansijskog kriminala.

(Izvor: www.inese.es.)

Osiguravači i održiva energetska budućnost

Nedavni izveštaj kompanije „Swiss Re“ pod nazivom „Izgradnja održive energetske budućnosti – rizici i mogućnosti“ opisuje uticaj energetske miksa na klimatske promene. Pomoću prikazanih ekonomskih analiza kombinovanih sa simulacionim modelima, Izveštaj može poslužiti kao dobar putokaz onima koji donose odluke u vezi sa obnovljivom energijom, emisijom zelenog gasa i načinom prilagođavanja klimatskim promenama. Zanimljivo je to da je zaključak izveden iz ove studije vizija koja ukazuje na to kako bi osiguranje moglo da pomogne razvoju energetske sektora. Sastav budućeg globalnog energetske miksa je nepredvidiv. S jedne strane, obnovljivi izvori su našli svoje mesto na tržištu energetike, a proizvodnja iz solarnih izvora i vetrogeneratora će i dalje biti u usponu. S druge strane, fosilno gorivo i nuklearna tehnologija će i dalje igrati važnu ulogu u zadovoljenju potreba rastuće svetske populacije za energijom. Autor Izveštaja kaže da ova studija jasno pokazuje da će obnovljiva energija imati važnu ulogu u globalnom energetske miksu u budućnosti, kao i da će pitanje prilagođavanja klimatskim promenama biti sve važnije jer je izbor mogućnosti kojima možemo uticati na klimatske promene sve suženiji. Prema

najboljem mogućem scenariju uspešan spoj političkih, socijalnih i tehnoloških faktora bi mogao da utiče na to da niskokarbonska tehnologija do 2050. godine učestvuje sa 92 procenta u ukupnom svetskom snabdevanju energentima. Ovakva politika bi zaustavila porast globalne temperature na svega 3 stepena Celzijusove skale. Da bi se ovaj cilj postigao potrebni su nam stabilni ekonomski uslovi i jaka podrška javnosti da se fosilna goriva zamene niskokarbonskim. Kreatori studije zaključuju da bi ovde na scenu trebalo da stupe osiguravači i podrže dalji razvoj proizvodnje energenata iz obnovljivih izvora, tako što bi, primera radi, osiguranjem ovakvih građevinskih projekata pomogli njihovo finansiranje.

(Izvor: www.inese.es.)

Prevela i priredila: Zorana Nikolić Joldić

Kubanski osiguravači mogli bi da postanu eksperti za osiguranje oldtajmera

Liberalizacija prodaje automobila jedna je od tri stotine ekonomskih reformi koje je uvela vlada Raula Kastru, što znači da Kubanci mogu i formalno da postanu vlasnici svojih automobila. Stručnjaci procenjuju da će kubanska osiguravajuća društva imati pune ruke posla. Kubanska vlada nedavno je povukla više od 50 godina staru zabranu prodaje, kupovine i donacije automobila, što su Kubanci doživeli kao pravi „auto-bum“. Da li želite da kupite plavi „ševrolet bel air“ iz 1957. godine za 11.000 dolara? Ili „ladu 1.600“ za 15.000? Možda želite da prodate automobil? U komunističkoj Kubi to je moguće slobodno činiti tek odnedavno! U poslednjih pola veka kupovina ili prodaja automobila bila je moguća samo uz blagoslov vlade, međutim, pojedinci su pribegavali ilegalnoj „kupovini“ automobila koji bi se vodio na nekog drugog. Stoga stotine Kubanaca danas svoju finansijsku budućnost vide u preprodaji automobila ili u taksi službi. Pre nego što su ukinute zabrane, jedini automobili koji su se mogli videti na Kubi, proizvedeni su pre Kubanske revolucije do koje je došlo 1959. godine. Upravo zato, na Kubi ima jako mnogo oldtajmera.

Na Kubi živi 11 miliona ljudi. Nekada su građani samo vozili automobile, ali nisu imali nikakvu garanciju ni potvrdu o vlasništvu. Fizička lica danas na

neki način mogu i da formalizuju to svoje vlasništvo. Dozvoljena je kupovina, prodaja ili donacija automobila.

Liberalizacija prodaje automobila je jedna od oko tri stotine ekonomskih reformi koje je uvela vlada predsednika Raula Kastru. Međutim, uvoz automobila je i dalje zabranjen! To je omogućeno samo stranim državljanima uz posebnu dozvolu vlasti.

No, bilo kako bilo Kuba ide svojim sporim ali izgleda sigurnim putem ka slobodnom tržištu. U tome će joj pomoći domaća osiguravajuća društva koja će zbog aktuelne liberalizacije posedovanja automobila, kako procenjuju stručnjaci, imati pune ruke posla.

(Izvor: Tanjug i www.cubania.com)

Povećana starosna granica za odlazak u penziju i izdvajanja za socijalno osiguranje i na Kubi

Vlada predsednika Raula Kastru pokušava novim ekonomskim merama da predupredi neravnotežu demografske piramide nastale usled ubrzanog starenja stanovništva - inače najstarijeg u regionu.

Već više od 10 godina kubanski eksperti upozoravaju na neophodnost reorganizacije zemlje kao bi se predupredile ekonomske posledice usled starenja stanovništva i nedostatka mlade populacije, preneo je nedavno sajt „www.cubania.com“.

Zavod za statistiku Kube je još 2010. godine upozorio da je 17,8 odsto od ukupno 11,2 miliona stanovnika bilo starije od 60 godina, uz mišljenje da će taj procenat do 2025. dostići 26,1 odsto, a takav ritam biće nastavljen sve do 2050. godine.

Uzroci ubrzanog demografskog starenja na Kubi su produženje životnog veka u poslednjih 20 godina, smanjenje smrtnosti dece, kao i primena kontraceptivnih sredstava u planiranju porodice.

Takođe, ne treba zaboraviti ni prateće uzroke ovakve tendencije kao što je smanjenje nataliteta i nedostatak podrške mladim parovima, kao i nezauzavljiv talas iseljavanja mladih iz zemlje. Mladi koji se odluče za ostanak u zemlji, sa druge strane, kako pokazuje statistika, uglavnom su parovi bez dece, budući da je život na Kubi sve skuplji.

Država mladim majkama doduše daje pomoć u vidu neophodnih namirnica za bebe, ali kao što je slučaj i sa ostalim subvencionisanim proizvodima, ta pomoć se iz godine u godinu smanjuje, tako da je većina roditelja prepuštena „sivom“ tržištu gde za prosečnu platu od 25 konvertibilnih pezosa mora da nabavi hranu i ostale namirnice za svoju decu.

Od početka revolucije Kuba je razvila izrazito human penzioni sistem maksimalno skrativši starosnu granicu za odlazak u penziju koja je najkraća u regionu. Država je 2010. izdvajala 13,6 odsto svog budžeta za socijalna davanja, objasnio je kubanski ekonomista Karmelo Mesa Lago: „Ti troškovi ne mogu se u nedogled povećavati. Da li će kubanska vlada uspeti da prilagodi svoj sistem zdravstvenog i penzionog osiguranja sve starijoj populaciji i na koji način će pokriti troškove za stanovništvo trećeg doba, ostaje da se vidi“, dodao je Mesa Lago.

Za sada, kubanska vlada je produžila za pet godina starosnu granicu za odlazak u penziju i povećala izdvajanja zaposlenih za penziono i socijalno osiguranje.

(Izvor: Tanjug i www.cubania.com)

Osiguranje od auto-odgovornosti i dalje u vrhu

Prema kumulativnim podacima Hrvatskog ureda za osiguranje za 2012. godinu, 27 osiguravajućih društava ostvarilo je bruto premiju u iznosu od 9.037.641.829 kuna, što je 1,2 odsto manje od rezultata u prethodnoj godini.

U grupi neživotnih osiguranja, koja čini 72,8 procenata ukupne premije, zaračunata bruto premija iznosi 6.576.453.695 kuna, to jest dva odsto manje nego u istom periodu 2011. godine.

Najzastupljenija vrsta osiguranja i dalje je osiguranje od odgovornosti za upotrebu motornih vozila, sa zaračunatom bruto premijom od 2.939.633.299 kuna. Bruto premija zaračunata u ovoj vrsti osiguranja veća je za 0,2 procenta nego prethodne godine. Udeo ove vrste osiguranja je 44,7 odsto u premiji neživotnih osiguranja, što iznosi 32,53 odsto u ukupno zaračunatoj premiji.

U sklopu osiguranja od odgovornosti za upotrebu motornih vozila u obaveznom osiguranju vlasnika odnosno korisnika motornih vozila od auto-

mobilske odgovornosti za štete nanese trećim licima premija je za 0,1 procenta više u poređenju sa prethodnom godinom i iznosi 2.915.120.613 kuna. Ukupno je sklopljeno 1.928.029 ovih polisa, što je 0,6 procenta manje nego u 2011.

Prosečna premija iznosi 1.511 kuna, ili 0,78 odsto više nego prethodne godine.

U skupini životnih osiguranja zaračunata bruto premija je 2.461.188.133 kuna, a to predstavlja porast od 1,2 procenta spram rezultata u 2011. godini. U ukupnoj premiji životna osiguranja učestvuju sa 27,23 odsto (2011. njihov udeo u ukupnoj zaračunatoj premiji bio je 26,59 odsto). Najveći procenat učesća od 86,73 odsto ima klasično životno osiguranje sa ukupnom premijom od 2.134.673.824 kuna, za dva procenta višom nego što je u tom periodu bila premija 2011. godine. ŽO u ukupnoj premiji učestvuje sa 23,62 procenta. Potom slede dodatna osiguranja uz životno osiguranje sa zaračunatom premijom od 165.275.608 kuna i procentom u ukupnoj premiji od 1,83, što predstavlja porast za 5,6 odsto spram prethodne godine. Potom dolaze životna ili rentna osiguranja kod kojih osiguranik na sebe preuzima investicioni rizik, sa zaračunatom premijom od 144.769.527 kuna i udelom u ukupnoj premiji od 1,6 odsto, uz pad od 11,7 procenta. Na začelju je osiguranje za venčanje ili rođenje deteta sa zaračunatom premijom od 8.243.702 kuna i uporednim godišnjim padom za 8,1 odsto, kao i rentno osiguranje sa zaračunatom premijom od 8.225.470 kuna, uz pad od 9,1 procenta u poređenju sa 2011. godinom.

Priredio: Peđa Radosavljević

Naknada nematerijalne štete i Garantni fond

Kada tužilac ima potraživanje prema osiguravajućoj organizaciji nad kojom je u međuvremenu otvoren stečajni postupak, osnovano je potraživanje tužioca prema Garantnom fondu, ali samo za direktnu materijalnu štetu a ne i za troškove parničnog postupka.

Iz obrazloženja:

Presudom Opštinskog suda u Gornjem Milanovcu, P 8/08 od 20. februara 2009. delimično je usvojen tužbeni zahtev tužioca i obavezan je tuženik da plati na ime naknade štete iznos od 10.485,00 dinara.

Presudom Okružnog suda u Čačku preinačuje se presuda Opštinskog suda u Gornjem Milanovcu tako da se obavezuje tuženik da plati tužiocu na ime naknade štete iznos od 10.135,00 dinara, a za iznos od 370,50 dinara se odbija kao neosnovan.

Iz spisa proizlazi, a što je prvostepeni sud pravilno našao, da tužiocu pripada iznos štete utvrđen pravnosnažnom odlukom Trgovinskog suda i to glavni dug koji je utvrđen kao šteta po ranije navedenoj pravnosnažnoj odluci prvostepenog suda u odnosu na stečajnog dužnika.

Osnovani su navodi iz žalbe tuženog u pogledu potraživanja tužioca za troškove parničnog postupka pred prvostepenim sudom, jer prema odredbama Zakona o osiguranju - čl. 99-107. proizlazi da je Garantni fond u funkciji namirenja direktne štete trećih oštećenih lica u koje ne spadaju troškovi postupka pred sudovima jer naknada štete iz Garantnog fonda nije naknada potpune štete i troškova postupka već samo one direktne štete, s obzirom da je to poseban vid obezbeđenja poverilaca koji se pojavljuju kao oštećeni zbog činjenice da su organizacije koje se bave osiguranjem došle u poziciju da se nad njima provodi stečajni postupak i gde se šteta namiruje u manjem iznosu od one koja pripada poveriocima. Zato je preinačena odluka prvostepenog suda u ovom delu, pa je deo tužbenog zahteva, za iznos od 370,50 dinara, odbijen kao neosnovan.

(Presuda Okružnog suda u Čačku, Gž 563/09 od H 20. V 2009)

Naknada nematerijalne štete zbog duševnih bolova usled naruženosti

Ako je tužiocu nakon izbijanja zuba, isti nadograđen tako da se neznatno razlikuje od drugih po boji, tužilac nema pravo na naknadu nematerijalne štete zbog duševnih bolova usled naruženosti.

Iz obrazloženja:

Presudom prvostepenog suda usvojen je tužbeni zahtev tužioca pa i u delu isplate nematerijalne štete zbog pretrpljenih duševnih bolova a zbog estetske naruženosti.

Presudom drugostepenog suda, preinačena je prvostepena presuda tako da se u navedenom delu tužbeni zahtev tužioca odbija kao neosnovan.

Prvostepeni sud je pogrešno primenio materijalno pravo na bazi utvrđenog činjeničnog stanja u delu kada je usvojio tužbeni zahtev tužioca koji se odnosi na naknadu materijalne štete zbog estetske naruženosti.

Naime, drugostepeni sud nalazi da je u tom delu tužbeni zahtev neosnovan jer iz nalaza i mišljenja veštaka maksilofacijalnog hirurga proizlazi da kod tužioca nije nastala trajna naruženost, da sadašnja protetska naprava ne zadovoljava estetske kriterijume s obzirom da postoji razlika u boji i u dužini nadograđenog zuba i da izaziva kod oštećenog nelagodnost koja se ocenjuje kao lakog stepena pri čemu se veštak izjasnio da kod posmatrača ova naruženost ne može izazvati bilo kakvu radoznalost ili znatiželju, a protetska naprava ima funkcionalnu i estetsku vrednost. Pri takvom stanju stvari ovaj sud nalazi da estetska naruženost kod tužioca nije takva da je izazvala duševne bolove čiji bi intenzitet i dužina trajanja opravdavala dosuđivanje novčane naknade, zbog čega je tužbeni zahtev tužioca neosnovan.

(Presuda Višeg suda u Čačku, Gž 143/12 14. III 2012)

Zastarelost regresnog potraživanja

Potraživanje osiguravača prema trećem licu po osnovu regresa zastareva za tri godine.

Iz obrazloženja:

Na pravilno i potpuno utvrđeno činjenično stanje prvostepeni sud je pravilno primenio materijalno pravo kada je odbijen tužbeni zahtev tužioca shodno članu 376. ZOO a kojim je traženo da tuženik na ime regresa isplaćene štete plati iznos od...

Odredbom člana 380. stav 6. ZOO je predviđeno da zastarevanje potraživanja koje pripada osiguravaču prema trećem licu odgovornom za nastupanje osiguranog slučaja počinje teći kad i zastarevanje potraživanja osiguranika prema tom licu i navršava se u istom roku a odredbom člana 376. ZOO je predviđeno da potraživanje naknade prouzrokovane štete zastareva u roku od tri godine od kada je oštećeni doznao za štetu i za lice koje je štetu učinilo.

U konkretnom slučaju tužilac je saznao za osigurani slučaj kada mu je podnet odštetni zahtev, a najkasnije kada je platio štetu na vozilu oštećenog i time izmirio obavezu iz ugovora o osiguranju. Shodno članu 939. ZOO isplatom naknade iz osiguranja prelaze na osiguravača po samom Zakonu do visine isplaćene naknade sva osiguranikova prava prema licu koje je po ma kom osnovu odgovorno za štetu. U ovom slučaju tužilac je isplatom štete osiguraniku ostvario pravo da u roku od tri godine podigne tužbu i zahteva naknadu isplaćenog regresa, a kako je regresna tužba podneta 4. marta 2011. to proizlazi da je protekao rok od tri godine, shodno citiranom propisu, pa je konkretno potraživanje zastarelo.

(Presuda Višeg suda u Užicu, Gž 363/12 od 30. V 2012)

Svrha novčane naknade nematerijalne štete

Svrha novčane naknade nematerijalne štete je da se oštećenom pruži odgovarajuća satisfakcija prema značaju povređenog dobra i težini povrede, a ne pogodovanje nedozvoljenim lukrativnim ciljevima.

(Presuda Apelacionog suda u Novom Sadu, Gž. 8258/10 od 19. I 2011)

OTKUP OSIGURANJA

Jedno od prava ugovarača osiguranja u osiguranju života pre nastupanja osiguranog slučaja. Radi se o prevremenom okončanju zaključenog osiguranja kada ugovarač (ili neko drugo lice) izgubi korist od daljeg trajanja osiguranja. Dozvoljeno je da se otkup zatraži tek kada bude plaćeno nekoliko godišnjih premija. Visina otkupne vrednosti koja se isplaćuje ugovaraču utvrđuje se prema posebnoj tablici priloženoj uz polis osiguranja. Otkupno pravo načelno postoji samo kod osiguranja na celi život, dakle tamo gde je nastupanje osiguranog slučaja izvesno.

Osiguravači neretko odstupaju od ovog pravila dozvoljavajući otkup i za druge vidove osiguranja života. Nemaju sva lica zainteresovana za naknadu iz osiguranja pravo traženja otkupa, već samo ugovarač, neopozivi korisnik ili poverilac s pravom zaloge. Otkup osiguranja najčešće podrazumeva izvestan gubitak za ugovarača. Međusobna prava i obaveze iz ugovora prestaju već od samog trenutka podnošenja zahteva za otkup.

Izvor: Nebojša Žarković, Leksikon osiguranja, Novi Sad 2002, str.298

OTKUPNA VREDNOST

Otkupna vrednost je novčani iznos koji je ugovaraču, odnosno drugom imaocu prava otkupa osiguranja u osiguranju života dužan da isplati osiguravač u slučaju prevremenog raskida ugovora, i to na način uređen uslovima osiguranja. Isplatom otkupne vrednosti osiguranje se gasi, a samim tim i sva ugovorna potraživanja. Visina ove vrednosti, koja se isplaćuje ugovaraču osiguranja ili drugom licu, utvrđuje se na osnovu ustaljenih pravila matematike osiguranja, a prema posebnoj tablici. Otkupna vrednost će biti utoliko viša ukoliko je duže vremena proteklo od početka osiguranja. Ona se ne isplaćuje pre isteka najkraćeg utvrđenog roka u kojem osiguranje traje, a koji kod nas iznosi tri godine. Obično se podrazumeva da će povlačenjem otkupne vrednosti ugovarač snositi izvestan gubitak, što je i razumljivo jer je zaštita bila izvorno ugovorena na neki duži rok.

Izvor: Nebojša Žarković, Leksikon osiguranja, Novi Sad 2002, str.298

Eel: Das Geschäft mit der Flut. Versicherer gegen Flutkatastrophen kann risikoadequat kalkliert werden Modelle für einen bezahlbaren Überschwemmungs-Schutz. - Osiguranje od poplava: O modelu za (is)plativu osiguravajuću zaštitu od poplava. Čini se da o ekonomičnosti ne može biti govora ako se zna da tajlandske štete od poplava sa osiguravajućim pokrićem od 12 milijardi američkih dolara 2011. iznose 1.850 procenata i odgovaraju godišnjim premijama osiguranja svih dobara u toj zemlji. Međutim, postoji mogućnost da bude sasvim drugačije, tj. da se kalkuliše adekvatno riziku, tvrdi se u najnovijem izveštaju društva „Swiss Re“ pod naslovom „Flood – an underestimated risk“. Izveštaj ukazuje na rešenje kako rizici od poplava mogu efikasno da se osiguraju. Antiselekcija, kao najveći problem, ipak je rešiva, objašnjava se u napisu. Na primerima iz više zemalja, koje „Swiss Re“ svrstava u četiri kategorije, pokazuje se kako se može postići podnošljivo ekonomično pokriće. SAD svojim programom „National Flood insurance“ sprovode model „državno i optimalno“. Ponuđač je ovde država, a osiguranje od poplave može se zaključiti po ekstra premiji. U Nemačkoj su na delu premije adekvatne riziku, i to preko modela „privatno i optimalno“. Privatni osiguravači nude dodatno osiguranje u okviru osiguranja zgrada ili osiguranja stvari. U Francuskoj važi model „public and bundled“, gde svaki vlasnik kuće mora da zaključi osiguranje u paketu od prirodnih nepogoda. I u Velikoj Britaniji postoji ovakvo obezbeđenje, takođe samo u paketu, međutim, na dobrovoljnoj osnovi – „private and bundled“.

(Versicherungswirtschaft, br. 18/2011-12, str. 1316)

Herbert Kieffer: Lösungen für die neue Risikowelt. - Osiguranje industrije i osiguranje preduzeća: Rešenje problema za novi svet rizika. Nakon zemljotresa u Japanu i poplava na Tajlandu, delatnost osiguranja moraće da likvidira štete sa retroaktivnim dejstvom, jer su ti rizici i zahtevi veoma kompleksni. Industrija mora da bude transparentna za osiguravače kako bi oni mogli da stave na raspolaganje odgovarajuća osiguranja.

U umreženom svetu privrede, branša osiguranja mora da postavi sebi nove izazove. Na simpozijumu nemačkih udruženja osiguravajuće zaštite (DVS) „Symposium 2012“ sa 600 učesnika, razmatrane su i analizirane mnoge aktuelne teme u vezi sa osiguranjem od pomenutih rizika. O pokriću osiguranja od odgovornosti u preduzeću kaže se da ono u Nemačkoj iznosi od 500 miliona do jedne milijarde evra. Prekidi rada su u svetskim razmerama stepenovani kao centralni rizik. U Nemačkoj, Velikoj Britaniji i SAD on se posmatra kao drugi po veličini, što pokazuje studija društva „Allianz Global & Specialty“, u kojoj su anketirani riziko-inženjeri.

(Versicherungswirtschaft, br. 18/2011-12, str. 1320-1322, 1324)

M.S: Unisex: Sprengstoff für PKV. - Uniseks: eksploziv za privatno zdravstveno osiguranje. Nemačko aktuarsko udruženje prikazalo je promene razvoja uniseks-tarife. Krajem godine nemački osiguravači moraju da podese svoje ponude prema uniseks-tarifi (rentno i životno osiguranje, osiguranje od nesposobnosti za rad). Data je detaljna analiza aktuelnog stanja, a ukazuje se na planove i mere koje treba sprovoditi u rentnom i životnom osiguranju.

(Zeitschrift für Versicherungswesen, br. 9/2012, str. 276-277)

B.A: Schlussverkauf für Pflegeversicherung? - Sezonska rasprodaja za osiguranje nege? U aktuelnoj diskusiji u vezi sa dejstvom uniseksa, kao tema ostaje osiguranje dnevne naknade za negu. Žene plaćaju do 130 odsto veću premiju nego muškarci – rizik nege u Nemačkoj u znatnoj je meri ženski. Nakon uvođenja „uniseksa“, to će za muškarce, razumljivo, biti skuplje.

(Zeitschrift für Versicherungswesen, br. 9/2012, str. 276)

B.A: Pflegeversicherung: Lücken bei Demenz. - Osiguranje nege u zdravstvenom osiguranju: Praznine (rupe) kod demencije. Kod obezbeđenja rizika za

slučaj nege važno je obratiti pažnju i na pokriće dementnih oboljenja. A zapravo, kod pokrića potrebe za negom uslovljene demencijom, uvek se „upotrebljavaju makaze“. **Osiguravači od bolesti uglavnom ne pokrivaju dnevnice za negu dementnih osoba**, proizlazi iz aktuelne analize firme „Morgan & Morgan“. Prema tim podacima, 56 odsto zdravstvenih osiguravača uopšte ne nudi nikakvu naknadu kod demencije. Međutim, kod renti za negu, demencija je u principu uvek osigurljiva.

(Zeitschrift für Versicherungswesen, br. 9/2012, str. 279)

M.S: Totale Marktöffnung in der Kranken-versicherung? - Totalno otvaranje u zdravstvenom osiguranju? Novo stručno mišljenje a stare brige. Debata o budućnosti nemačkog zdravstvenog sistema se ne prekida. Ali to je samo prethodnica onoga šta privatno zdravstveno osiguranje (PKV) očekuje u 2013. godini. Onda će se izglasati budućnost punog osiguranja – a protivnici privatnog zdravstvenog osiguranja (PKV-a) još uvek drže svoju napadačku poziciju. U članku se objašnjava specifičnost jednog pažnje vrednog naučnog mišljenja o novom uređenju zakonskog zdravstvenog osiguranja. U ovom predlogu zdravstveni nemački sistem i dalje je podeljen nadvoje, dvodelan je – ali se preporučuje uzajamna tržišna otvorenost radi intenziviranja konkurencije i povećanja efikasnosti staranja. U poslednjem delu napisa razmatra se rizik radikalne reforme.

(Zeitschrift für Versicherungswesen, br. 9/2012, str. 281)

T.H: Unisex-Produkte-Chancen und Risiken für die Lebensversicherer. - Uniseks-proizvodi, šanse i rizik za osiguravače života. U presudi od 1. marta 2011. Evropski sud (EuGH) proglasio je nevažećim postojeće akte prema premijama odnosno naknadama u privatnom osiguranju diferenciranim prema polu, što važi od 21. decembra 2012. godine i čime se evropski osiguravači obavezuju na uvođenje uniseks-tarifa.

(Zeitschrift für Versicherungswesen, br. 10/2012, str. 313)

Uwe Schmidt-Kaspareck: Systematisch Schmerzen bemessen. Ein Angriff auf bisherige Praxis fer Schmerzengeldfestsetzung. - Meriti bolove sistemski. Napad na dosadašnju praksu određivanja bolnine. Osiguravači će morati da računaju na uvišestručenje isplata za bolnine kad novi sistem prodre u sudsku svakidašnjicu. Praktičari vide stvarno teške deficite u današnjim načinima utvrđi-

vanja bolnina. Ali oni su skeptični da će nova postavka koja je urađena na Berliner Humbolt Univerzitetu imati izgleda za uspeh. U napisu se najpre objašnjava pitanje da li je određivanje bolnine netransparentno, zatim je obrađeno pitanje o udaru na jednakost i ljudsko dostojanstvo, uz navođenje primera naknade bolnine (u tri slučaja prikazana je struktura naknade).

(Zeitschrift für Versicherungswesen, br. 10/2012, str. 309-310)

B.A: Unkalkulierbares Risiko. Lloyd's warnt vor ökologischer Katastrophe in der Arktis. - Neproračunljivi rizik. Lloyd's opominje na ekološku katastrofu na Arktiku. Ekološkim problemima osiguravači su se bavili uglavnom indirektno: reosiguravači su (ali ne svi!) upozoravali na posledice promene klime na osigurljivost i zahtevaju politiku efikasnih mera protiv ispuštanja ugljen-dioksida. Navedeni su planovi i mere koje predlaže „Lloyd's“.

(Zeitschrift für Versicherungswesen, br. 9/2012, str. 278)

Heinz Klaus Mertes: Rückversicherung: Monte-Carlo: Munich Re präsentiert Notfallplan für ein Scheitern des Euros. Die Rückversicherer rüsten sich für härtere Zeiten. - Reosiguranje: Montekarlo: „Munich Re“ prezentuje plan za slučaj opasnosti. U izveštaju se naglašava da je očigledno da se reosiguravači spremaju za žestoka vremena. Randevu reosiguravača 2012. u Montekarlu tražio je za strategijama u „nesigurno vreme“. Nasukavanje evra prodrlo je u scenarije rizika. „Munich Re“ vidi riziko-scenarija pre svega u privrednim okvirnim uslovima „za koje se neposredni osiguravači i reosiguravači moraju pripremati“. A obazrivi riziko-menadžeri moraju da se pripreme za više različitih scenarija. Pobrojani su neuralgični rizični momenti: istupanje nekih zemalja iz evrozone, platežna nesposobnost država, skokovito povećanje inflacije ili deflacije. U izveštaju se sažeto iznose mišljenja učesnika iz najvažnijih reosiguravajućih društava.

(Versicherungswirtschaft, br. 18/2012, str. 1340)

Cpt: Symbiose zwischen zwei Assekuranz-Familien. - Simbioza između dve osiguravajuće porodice. SAD – udružili su se osiguravači „Markel“, „Lloyd's“ i „Anglo Underwriting“. Ovo je koncept jednog nemačkog osiguravača sa inostranim osiguravačem iza sebe. Ravno 60 osiguravajućih maklera i savetnika za rizik pojavili su se 4. septembra u Industrijskom klubu u Diseldorfu da bi nazdravili savez

Bibliografija

između osiguravajućeg društva „Anglo Underwriting“ osnovanog 2005. godine i američkog osiguravača „Markel“. Iza ove dve firme stoji porodica Vulf (Wulff), koja je 2005. osnovala „Anglo Underwriting“ i čiji potomak Frederik Wulf vodi „Anglo Underwriting“ u drugoj generaciji. Porodica Markel već u trećoj generaciji vodi ovaj posao. U članku se, uz mnogo konkretnih podataka, objašnjava kako ova preduzeća posluju u Nemačkoj i u svetu.

(Versicherungswirtschaft, br. 18/2012, str. 1354)

*Prevela i priredila: **Gordana Popović***

**DUNAV
OSIGURANJE**